

บทที่ 4
ผลการวิจัย

4.1 ข้อมูลภาพรวมของการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่มูลนิธิโครงการหลวง

งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง ได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 และได้ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ให้กับเกษตรกรในพื้นที่หลายชนิด เช่น ไก่พื้นเมือง ไก่เบรส ไก่ฟ้าคอเหว่น ไก่กระดูกดำ กระบือนม แพะนม แกะชน และสุกรพันธุ์ลูกผสมเป็ดแดง ต่อมาในปีงบประมาณปี พ.ศ. 2560 ได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงไก่เบรส ไก่กระดูกดำ กระต่าย ไก่ไข่อินทรีย์ และ และแพะ ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและสถานีเกษตรหลวง รวมทั้งหมด 14 แห่ง และมีเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมทั้งหมด 94 ราย ดังตารางที่ 4-1

ตารางที่ 4-1 เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมและชนิดสัตว์ที่เลี้ยง ในปีงบประมาณ 2560

ศูนย์ฯ	ชนิด	เกษตรกร (ราย)	โรงเรือน (โรง)
1.สถานีปางดะ	- ไก่เบรส	10	13
	- ไก่กระดูกดำ	10	13
	- ไก่ฟ้า	1	1
	- ไก่ไข่อินทรีย์	1	1
2.ศูนย์ฯ ห้วยวัง	- ไก่เบรส		
	- ไก่กระดูกดำ	10	10
	- กระต่าย	2	2
3.ศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง	- ไก่เบรส		
	- ไก่กระดูกดำ	12	12
4.ศูนย์ฯ วัดจันทร์	- ไก่เบรส		
	- ไก่กระดูกดำ	10	10
5.ศูนย์ฯ ห้วยเสี้ยว	- ไก่กระดูกดำ	4	4
	- กระต่าย	2	2
6.สถานีฯ แม่หลอด	- ไก่เบรส		
	- ไก่กระดูกดำ	4	4
7.ศูนย์ฯ แม่ทาเหนือ	- กระบือนม	3	3
	- แพะนม	4	4
	- ไก่ไข่อินทรีย์	1	1
8.ศูนย์ฯ แม่แพะ	- ไก่กระดูกดำ	4	4
9.ศูนย์ฯ หนองเขียว	- ไก่กระดูกดำ	4	4

ตารางที่ 4-1 เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมและชนิดสัตว์ที่เลี้ยง ในปีงบประมาณ 2560 (ต่อ)

ศูนย์	ชนิด	เกษตรกร (ราย)	โรงเรือน (โรง)
10.ศูนย์ฯ ห้วยฮึก	- ไก่กระดุกดำ	4	4
11.ศูนย์ฯ แม่ปูนหลวง	- ไก่กระดุกดำ	3	3
12. ศูนย์ฯ ห้วยหลวง	- ไก่เบรส	3	3
13.สถานีฯ อินทนนท์	- เนื้อแกะ	1	1
14. ศูนย์ฯ แม่ลำน้อย	- ไก่กระดุกดำ	1	1
รวม		94	100

ที่มา: ปรับปรุงจาก รายงานประจำปี 2560 งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง

สำหรับพื้นที่วิจัยทั้ง 5 แห่ง สามารถรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ได้ดังนี้

1) สถานีเกษตรหลวงปางดะ

สถานีเกษตรหลวงปางดะได้ทำการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 2 ชนิด คือ ไก่เบรสและไก่กระดุกดำ โดยได้เริ่มส่งเสริมการเลี้ยงไก่เบรสในปี พ.ศ.2545 และได้ส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระดุกดำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ซึ่งพื้นที่การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ทั้ง 2 ชนิดอยู่ที่ หมู่ 1 บ้านแม่สาบ ต. สะเมิงใต้ อ.สะเมิง และหมู่ 3 บ้านฮังเมิน ต.ฮังเมิน อ.สะเมิง จ. เชียงใหม่ โดยมีเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมจำนวน 21 ราย (2561) นอกจากนี้สถานีเกษตรหลวงปางดะยังได้สนับสนุนการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อ โดยเริ่มในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2561 โดยการหาสายพันธุ์โคเนื้อที่เหมาะสมกับพื้นที่มาสนับสนุนเกษตรกร โดยมีเกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนจำนวน 7 ราย (พ.ศ.2561)

สำหรับวิธีการส่งเสริมไก่เบรสและไก่กระดุกดำนั้น เจ้าหน้าที่ได้มีการประชาสัมพันธ์เกษตรกรที่สนใจเลี้ยง หลังจากนั้นก็จะมีการจัดอบรมการเลี้ยงให้กับเกษตรกรที่สนใจ ในส่วนของโคเนื้อนั้น เกษตรกรในพื้นที่ได้เข้ามาติดต่อที่สถานีฯ เกี่ยวกับความต้องการพ่อพันธุ์โคเนื้อ เพื่อเอามาปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยงอยู่ สถานีฯจึงได้ประสานงานไปยังกรมปศุสัตว์เพื่อเอาพ่อพันธุ์เข้ามาสนับสนุน และได้มีการนำเกษตรกรไปดูงานที่จังหวัดพะเยา

ตารางที่ 4-2 รายชื่อเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมและชนิดสัตว์เลี้ยงในพื้นที่สถานีเกษตรหลวงปางดะ

ลำดับ	ชื่อเกษตรกร	ชนิดสัตว์
1	นายกิตติพงษ์ กาโนมัย	ไก่เบรส
2	นางจันทร์หอม กันขานวล	ไก่เบรส
3	นางคารู้ง คำแปง	ไก่เบรส
4	นายเป็ง ชัยอุดม	ไก่เบรส
5	นายบุญศรี ชะมะโน	ไก่เบรส
6	นายเจริญ โปทา	ไก่ฟ้าคอเหวน

7	นายมานิตย์ ปิ่นก้อน	ไก่อกระดุกดำ
8	นายเฉลิมศักดิ์ อภิสาร	ไก่อกระดุกดำ
9	นางขวัญแก้ว ปัสเสนา	ไก่อกระดุกดำ
10	นางคารวรัตน์ รักญาติ	ไก่อเบรส
11	นายสมคิด แดงแดง	ไก่อเบรส
12	นายไธ ชัยกุนชัย	ไก่อเบรส
13	นางมอน อินตะยศ	ไก่อกระดุกดำ
14	นางคำอิน พงษ์คำ	ไก่อเบรส
15	นายจรัญ ธรรมชาติ	ไก่อเบรส
16	นายดวงหทัย ใจบุญ	ไก่อกระดุกดำ
17	นางสุทธาทิพย์ ชมชื่น	ไก่อเบรส
18	นางคำเบ็น กุณา	ไก่อเบรส
19	นายอุดม ปรีดี	ไก่อเบรส
20	นางพัญศรี คงเสือ	ไก่อเบรส
21	นางวันดา กันทะนะ	ไก่อกระดุกดำ

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริงได้ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 2 ชนิด คือ ไก่อเบรส และไก่อกระดุกดำ โดยได้ส่งเสริมการเลี้ยงไก่อเบรสมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 ต่อมาในปีพ.ศ.2559 ได้มีการส่งเสริมเลี้ยงไก่อกระดุกดำ โดยพื้นที่การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ทั้ง 2 ชนิด อยู่ที่ หมู่ 6 บ้านแม่ขนินเหนือ ต.บ้านปาง อ.หางดง จ. เชียงใหม่ มีเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมทั้งหมด 16 ราย (พ.ศ.2561) ทั้งนี้เกษตรกรมีความสนใจเลี้ยงไก่อเบรสมากกว่าไก่อกระดุกดำ ทางศูนย์จึงให้มีการสลับกันเลี้ยงระหว่างไก่อเบรสและไก่อกระดุกดำ นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมการเลี้ยงกระดากมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 แต่ในปัจจุบันได้ยุติการเลี้ยง เนื่องจากปัญหาด้านการตลาด

ในส่วนของการส่งเสริมนั้น เจ้าหน้าที่ได้ประกาศรับสมัครเกษตรกรที่สนใจที่จะเลี้ยงไก่อเบรส และไก่อกระดุกดำ หลังจากนั้นได้มีการอบรมวิธีการเลี้ยงให้กับเกษตรกรที่สนใจต่อไป

ตารางที่ 4-3 รายชื่อเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมและชนิดสัตว์ที่เลี้ยง ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง

ลำดับ	ชื่อเกษตรกร	ชนิดสัตว์
1	นายก่อง ไซยคำ	ไก่อเบรส,ไก่อกระดุกดำ
2	นายอนันต์กิจ อารีย์	ไก่อเบรส,ไก่อกระดุกดำ
3	นายสงวน ดุลานนท์	ไก่อเบรส,ไก่อกระดุกดำ
4	นายแสงวรรณ เดชะ	ไก่อเบรส,ไก่อกระดุกดำ
5	นางสุพัฒน์ มหาวงศ์	ไก่อเบรส,ไก่อกระดุกดำ

6	นายเมฆ อารีชัย	ไถ่बरส,ไถ่กระดุกด้า
7	นายอ้าย เตจ๊ะ	ไถ่बरส,ไถ่กระดุกด้า
8	นายชนพนธ์ วงวานิชขสกุล	ไถ่बरส,ไถ่กระดุกด้า
9	นางพลอย ก้อนศิลา	ไถ่बरส,ไถ่กระดุกด้า
10	นางกัลยากร อุประะ	ไถ่बरส,ไถ่กระดุกด้า
11	นางอนงค์ วงษา	ไถ่बरส,ไถ่กระดุกด้า
12	นางจันทร์น้อย	ไถ่กระดุกด้า
13	นางบุญทา อุประะ	ไถ่बरส,ไถ่กระดุกด้า
14	นายมงคล เชื้อก่อ่ง	ไถ่กระดุกด้า
15	นางสาวณัฐธิดา คนเที่ยง	ไถ่กระดุกด้า

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

3) สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอดส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 2 ชนิด คือ ไถ่กระดุกด้า และสุกร โดยได้ส่งเสริมการเลี้ยงไถ่กระดุกด้ามานี้ตั้งแต่ปีพ.ศ.2558 ซึ่งพื้นที่การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ หมู่ 10 บ้านแม่หลอด ต.สบเปิง อ.แม่แตง และหมู่ 4 บ้านห้วยเรา ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีเกษตรกรจำนวน 8 ราย (พ.ศ.2561) นอกจากนี้ได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงสุกร ซึ่งพื้นที่การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ อยู่ที หมู่ 10 บ้านแม่หลอด ต. สบเปิง อ. แม่แตง จ. เชียงใหม่ มีเกษตรกรจำนวน 20 ราย นอกจากนี้ยังมีการทำวิจัยเกี่ยวกับไถ่ฟ้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 แต่ยังไม่ได้ส่งเสริมให้กับเกษตรกร

สำหรับวิธีการส่งเสริม นั้น เจ้าหน้าที่ได้ไปพูดคุยกับเกษตรกร หลังจากนั้นมีการจัดอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรที่สนใจ รวมทั้งมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ที่ดี เหมาะสมบนพื้นที่สูง (RPF-GAP) ให้กับเกษตรกรด้วย นอกจากนี้ยังได้นำเกษตรกรไปศึกษาดูงาน สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงไถ่กระดุกด้าได้พาไปดูงานที่ศูนย์ฯ แม่เหียะ ของส่วนงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรได้พาไปศึกษาดูงานที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ตารางที่ 4-4 รายชื่อเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมและชนิดสัตว์ที่เลี้ยง ในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

ลำดับ	ชื่อเกษตรกร	ชนิดสัตว์
1	นายปุด พอกิน	ไถ่กระดุกด้า
2	นางอินนา อุปนันท์	ไถ่กระดุกด้า
3	นายวิมล มูลหน่อ	ไถ่กระดุกด้า
4	นายพร โงมา	ไถ่กระดุกด้า
5	นางโสภิต บงกษผ่องอำไพ	ไถ่กระดุกด้า

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 2 ชนิด คือ ไก่กระดุกดำ และสุกร สำหรับไก่กระดุกดำเริ่มส่งเสริมมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2545 ซึ่งพื้นที่การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ อยู่ที่บ้านใหม่สามัคคี บ้านหนองเขียว บ้านอุโหลทัยและบ้านห้วยไส้ ต.เมืองนะ อ.เชียงดาวและบ้านปางเบะ ต.ทุ่งข้าวพวง อ.เชียงดาว จ. เชียงใหม่ มีเกษตรกร 9 ราย (2561) นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมการเลี้ยงสุกร โดยได้เริ่มส่งเสริมในปี พ.ศ.2545 ในพื้นที่ บ้านใหม่สามัคคี และบ้านหนองเขียว ต.เมืองนะ อ.เชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีเกษตรกร ประมาณ 6 ราย (พ.ศ.2561)

ในส่วนขอวิธีการส่งเสริมนั้น เจ้าหน้าที่ได้มีการจัดประชุมเกษตรกรเพื่อแจ้งข้อมูล หลังจากนั้นเกษตรกรที่สนใจซื้อเพื่อสมัครเข้าร่วมการเลี้ยง และจัดฝึกอบรมให้โดยทางศูนย์จัดการฝึกอบรมการเลี้ยงไก่กระดุกดำให้กับเกษตรกร ส่วนการอบรมการเลี้ยงสุกรนั้น จะมีเจ้าหน้าที่จาก สวพส. มาจัดฝึกอบรมให้ นอกจากนี้ ศูนย์ฯ ยังจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมพื้นที่สูง (RPF-GAP) ให้เกษตรกรด้วย

ตารางที่ 4-5 รายชื่อเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมและชนิดสัตว์ที่เลี้ยง ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

ลำดับ	ชื่อเกษตรกร	ชนิดสัตว์
1	นายสมชาติ ละชี	ไก่กระดุกดำ/หมูดำ
2	นางแก้ว ละโพ	ไก่กระดุกดำ
3	นายนิรันดร์ ละชี	ไก่กระดุกดำ
4	นายสมพงษ์ บอแด่	ไก่กระดุกดำ
5	นายอาด มายอะ	ไก่กระดุกดำ
6	นายมัด กรรราว	ไก่กระดุกดำ
7	นายบรรจง สะเนะ	หมูหลุม
8	นายสุกฤทธิ แสนคำ	ไก่กระดุกดำ
9	นายทรงพล แซ่โค๊ะ	ไก่กระดุกดำ

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 3 ชนิด ได้แก่ กระบือนม แพะนม และไก่ไข่อินทรีย์ สำหรับกระบือนม ได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 ซึ่งพื้นที่การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ อยู่ที่ หมู่ 1 บ้านทาม่อน และหมู่ 3 บ้านค้อกลาง ต.แม่ทา อ.แม่ออน และหมู่ 2 บ้านใหม่ดอนแก้ว ต.ทาเหนือ อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ มีเกษตรกรจำนวน 4 ราย (พ.ศ.2561) นอกจากนี้ ได้ส่งเสริมการเลี้ยงแพะนม ในปี พ.ศ.2558 ซึ่งพื้นที่ส่งเสริมอยู่ในพื้นที่ หมู่ 2 บ้านใหม่ดอนแก้ว หมู่ 3 บ้านห้วยขง และ หมู่ 4 บ้านป่าจั่ว

ด.ทาเหนือ อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ มีเกษตรกร 4 ราย (2561) นอกจากนี้ศูนย์ฯ ยังได้ส่งเสริมการเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ โดยเริ่มส่งเสริมในปี พ.ศ.2560 ซึ่งพื้นที่ส่งเสริมอยู่ในพื้นที่ หมู่ 3 บ้านห้วยบง ด.ทาเหนือ อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ มีเกษตรกร 1 ราย (พ.ศ.2561)

ในส่วนของการส่งเสริมนั้น เจ้าหน้าที่ได้ใช้วิธีการแนะนำเป็นรายบุคคล ในส่วนกระบือนมแรกเริ่มเกษตรกรไม่คิดว่าจะเลี้ยงได้ ทางศูนย์ฯ จึงให้เกษตรกรทดลองเลี้ยง จำนวน 1 ราย โดยคัดเลือกจากเกษตรกรที่สนใจ และต่อมาเกษตรกรรายอื่นๆ ในพื้นที่ศูนย์ฯ เกิดความสนใจ จึงได้มีการส่งเสริมให้เลี้ยงในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ส่วนการส่งเสริมแพะนม ได้มีการประชาสัมพันธ์เรื่องการส่งเสริมการเลี้ยงแพะนม และมีเกษตรกรสนใจ จึงได้มีการฝึกอบรมการเลี้ยง โดยนำไปฝึกอบรมที่ศูนย์พัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และได้พันธุ์แพะนมเริ่มต้นมาจากศูนย์ฯ นี้จำนวน 10 ตัว

ตารางที่ 4-6 รายชื่อเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมและชนิดสัตว์ที่เลี้ยง ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ

ลำดับ	ชื่อ – สกุล	ชนิดสัตว์
1.	นายสมเกียรติ ปาลี	ควายนม
2.	นายธนศ ใจพิน	ควายนม
3.	นายไพรัตน์ อุดทา	ควายนม
4.	นางรจนา ดุแส	แพะนม
5.	นางจันทร์ผัด จิตรทวิศ	แพะนม
6.	นายอนนทวัฒน์ วอเชอ	แพะนม
7.	นายธนา กนกชัยนันท์	แพะนม
8.	นายสองเมือง ดากุล	ไก่ไข่อินทรีย์

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

สำหรับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอื่นๆ สามารถรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ได้ ดังนี้

1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยงส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 4 ชนิด คือ ไก่กระดุกดำ ไก่बरส กระด่าย และไก่ฟ้า สำหรับไก่กระดุกดำและไก่बरส เริ่มส่งเสริมมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2559 โดยให้เกษตรกรได้เลี้ยงสลับกันทั้งสองชนิด ซึ่งพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริม มี 3 หมู่บ้าน และมีเกษตรกรทั้งหมด 12 ราย (พ.ศ. 2561) ได้แก่ เกษตรกรในหมู่บ้านปางบง หมู่ 1 ด.เทพเสด็จ (เกษตรกร 3 ราย) บ้านห้วยหม้อ หมู่ 2 ด.ป่าเมี่ยง (เกษตรกร 6 ราย) และบ้านปางแฟน หมู่ที่ 5 ด.ป่าเมี่ยง (เกษตรกร 3 ราย)

นอกจากนี้ศูนย์ฯ ยังได้ส่งเสริมการเลี้ยงกระด่ายโดยเริ่มในปี พ.ศ. 2550 แต่ได้หยุดส่งเสริมไปช่วงหนึ่ง และกลับมาส่งเสริมใหม่ ในปี พ.ศ.2556 ปัจจุบันมีพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริม 3 หมู่บ้าน และมี

เกษตรกรทั้งหมด 5 ราย (พ.ศ. 2561) คือ บ้านปางบง หมู่ 1 ต.เทพเสด็จ (เกษตรกร 1 ราย) บ้านปางป๋อง หมู่ 1 ต.ตลาดใหญ่ (เกษตรกร 1 ราย) และบ้านปางแฟน หมู่ที่ 5 ต.ป่าเมี่ยง (เกษตรกร 3 ราย) และส่งเสริมการเลี้ยงไก่ฟ้า โดยเริ่มในปี พ.ศ.2561 มีพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมเพียง 1 หมู่บ้าน คือ บ้านปางบง หมู่ 1 ต.เทพเสด็จ และมีเกษตรกร 1 ราย

สำหรับวิธีการส่งเสริม การเลี้ยงไก่กระดูกดำและไก่เบรสนั้น เริ่มจากการจัดอบรม ให้ความรู้และความสนใจของเกษตรกร และดูความพร้อมในการเตรียมกรงสำหรับเลี้ยงไก่ของเกษตรกรภายใน 1 เดือน มีเกษตรกรที่สนใจไปดูงานที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และศูนย์ฯ แม่เหิยะ ของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง สำหรับการเลี้ยงกระต่าย มีการส่งเสริมโดยเริ่มจากการจัดอบรม ให้ความรู้และถามความสนใจของเกษตรกร โดยเจ้าหน้าที่จะเป็นคนให้คำแนะนำสายพันธุ์ 4 สายพันธุ์ และมีการดูงานจากศูนย์ฯ ไก่เลี้ยง เช่น ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันจันทร์ และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ สำหรับการส่งเสริมการเลี้ยง ไก่ฟ้า นั้น เริ่มจากการจัดอบรมให้ความรู้กับเกษตรกร และมีการนำเกษตรกรที่สนใจไปดูงานที่ศูนย์ฯ แม่เหิยะ ของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม ส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระดูกดำ และมีพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริม 2 หมู่บ้าน และมีเกษตรกร 3 ราย (พ.ศ.2561) คือ บ้านปางหัวเมืองงาม หมู่ 9 ต.ท่าดอน (เกษตรกร 2 ราย) และบ้านผาไค้ หมู่ 13 ต.แม่อาว (เกษตรกร 1 ราย) สำหรับวิธีการส่งเสริม นั้น เริ่มจากการพาเกษตรกรที่สนใจไปดูงานและเมื่อเกษตรกรตัดสินใจเลี้ยงไก่กระดูกดำ เริ่มแรกทางศูนย์ฯ ให้การสนับสนุนอุปกรณ์ และลูกไก่ หลังจากนั้นเกษตรกรจะได้รับการสนับสนุนเพียงลูกไก่เท่านั้น

ตารางที่ 4-7 รายชื่อเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมและชนิดสัตว์ที่เลี้ยง ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม

ลำดับ	ชื่อเกษตรกร	ชนิดสัตว์
1	นายอนันต์	ไก่กระดูกดำ
2	นายอภิศักดิ์	ไก่กระดูกดำ
3	นายนิรันดร์	ไก่กระดูกดำ

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์มี 2 ชนิด คือ ไก่กระดูกดำและสุกร โดยทำการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระดูกดำ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2559 มีพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริม 2 หมู่บ้าน และมีเกษตรกรจำนวน 5 ราย คือ บ้านห้วยข้าวรีด ต.แม่วิน (เกษตรกร 1 ราย) และบ้านแม่สะป๊อกเหนือ หมู่ 5

ด.แม่วิน (เกษตรกร 4 ราย) สำหรับสุกรเริ่มส่งเสริมในปี 2561 มีพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริม 1 หมู่บ้าน คือ บ้านหัวข้าวรีด และมีเกษตรกร 20 ราย

สำหรับวิธีการส่งเสริม ทั้งการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระดุกดำและสุกร ใช้วิธีการเดียวกัน คือ เริ่มจากการเข้าหาเกษตรกรโดยตรงและให้ข้อมูล หลังจากเกษตรกรสนใจจึงพาไปดูงาน เช่น ที่ศูนย์แม่เหิระของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ เมื่อเกษตรกรตัดสินใจเลี้ยงไก่กระดุกดำแล้ว เจ้าหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนด้านให้ความรู้เพียงอย่างเดียว

4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แพะ

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แพะ มีการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 2 ชนิด คือ ไก่กระดุกดำ และไก่เบรส โดยเริ่มทำการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระดุกดำในปี พ.ศ.2557 มีพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริม 3 หมู่บ้าน และมีเกษตรกร จำนวน 9 คน (พ.ศ. 2561) คือ บ้านมือก หมู่ 6 ต.สะเมิงเหนือ อ. สะเมิง (เกษตรกร 4 ราย) บ้านขุนสาบ หมู่ 10 ต.แม่สาบ อ.สะเมิง (เกษตรกร 2 ราย) และบ้านแม่แพะ หมู่ 2 ต.สะเมิงเหนือ อ.สะเมิง จ. เชียงใหม่ (เกษตรกร 3 ราย) และเริ่มมีการส่งเสริมการเลี้ยงไก่เบรสในปี พ.ศ.2561 มีพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริม 1 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่แพะ หมู่ 2 ต.สะเมิงเหนือ อ. สะเมิง จ. เชียงใหม่ (เกษตรกร 1 ราย)

สำหรับวิธีการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระดุกดำและไก่เบรส เจ้าหน้าที่มีการเข้าไปหาเกษตรกร เพื่อเชิญชวนผู้ที่สนใจเข้าอบรมการเลี้ยง โดยมีการอบรมการเลี้ยงโดยงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง และปศุสัตว์จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นถ้าเกษตรกรสนใจก็จะเข้าร่วมในการเลี้ยง ทั้งนี้โดยศูนย์ฯ สนับสนุนและองค์ความรู้ในการเลี้ยงเท่านั้น

5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่เฒ่า

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่เฒ่า ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 1 ชนิด คือ สุกรพันธุ์หมอบขานผสมพันธุ์พื้นเมือง โดยเริ่มต้นส่งเสริมให้กับเกษตรกรในปี พ.ศ.2551 มีพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริม คือ บ้านแม่เฒ่า หมู่ 1 ต.บ่อสถี อ. สอด จ. เชียงใหม่ มีเกษตรกรจำนวน 2 ราย และได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงให้กับกลุ่มเยาวชนที่บ้านอมลง หมู่ 2 ต.บ่อสถี อ. สอด จ. เชียงใหม่ มีเยาวชนเข้าร่วมประมาณ 5 คน

ในส่วนของการส่งเสริม เกษตรกรมีการเลี้ยงอยู่แล้ว เจ้าหน้าที่ได้เข้าไปให้ความรู้เรื่องการรักษาการหมัก อาหารหมัก และมีการพาไปดูงานด้านอาหารหมักที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง สำหรับกลุ่มเยาวชน เจ้าหน้าที่ได้เข้าไปหากลุ่มเยาวชนในพื้นที่ และชักชวนให้มาตั้งกลุ่มสำหรับการเลี้ยงสุกร จากนั้นได้จัดฝึกอบรมการเลี้ยงโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และศูนย์ฯสนับสนุนด้านโรงเรือน ในส่วนของสุกรได้รับการสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์ และได้รับการสนับสนุนด้านอาหารจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

6) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ทำการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 5 ชนิด ได้แก่ ไก่เบรส สุกร กระบือเนื้อ ไก่ฟ้า และไก่พื้นเมือง

สำหรับไก่บรอส เริ่มส่งเสริมในปี พ.ศ.2554 มีพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริม 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 3 บ้านแจ่มหลวง ต.แจ่มหลวง และ หมู่ 3 บ้านวัดจันทร์ หมู่ 4 บ้านหนองเจ็ดหน้า และหมู่ 5 บ้านแจ่มน้อย ต.บ้านจันทร์ อ. กัลยาณิวัฒนา จ. เชียงใหม่

ในส่วนของสุกร เริ่มส่งเสริมในปี พ.ศ.2553 มีพื้นที่ส่งเสริม 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 3 บ้านวัดจันทร์ หมู่ 4บ้านหนองเจ็ดหน้า หมู่ 5 บ้านแจ่มน้อย และหมู่ 7 บ้านเด่น ต.บ้านจันทร์ และหมู่ 2 บ้านใหม่พัฒนา และหมู่ 3 บ้านแจ่มหลวง ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

ศูนย์ฯ เริ่มส่งเสริมการเลี้ยงกระบือเนื้อในปี พ.ศ.2555 มีพื้นที่ส่งเสริม 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 3 บ้านวัดจันทร์ และ หมู่ 7 บ้านเด่น ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา รวมทั้งส่งเสริมการเลี้ยงไก่ฟ้าในปี พ.ศ.2558 มีพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริม 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 3 บ้านแจ่มหลวง ต.บ้านจันทร์ และ หมู่ 3 บ้านห้วยยาโน ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา และส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในปี พ.ศ.2553 มีพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริม 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ 5 บ้านแจ่มน้อย และ หมู่ 6 บ้านโป่งขาว ต.บ้านจันทร์ และหมู่ 3 บ้านห้วยยาโน ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

7) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเสี้ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเสี้ยวมีการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระดูกดำและสุกร ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 สามารถส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระดูกดำให้เกษตรกรได้ 4 ราย

ตารางที่ 4-8 รายชื่อเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระดูกดำ ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเสี้ยว

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล
1	จิดุนท์ พันธอนันท์
2	สมเพชร ชาะ
3	ภัทรวิดี คุณขุนศิริ
4	อุดม ขอมไย

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

8) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึกมีการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระดูกดำ และในปีพ.ศ.2560 มีเกษตรกรเลี้ยงไก่กระดูกดำ 3 ราย

ตารางที่ 4-9 รายชื่อเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมและชนิดสัตว์ที่เลี้ยง ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ห้วยลึก

ลำดับ	ชื่อเกษตรกร	ชนิดสัตว์
1	นายอนชา คีคำ	ไก่กระดุกดำ
2	นายมงคล จิตนาน	ไก่กระดุกดำ
3	นางสร้อย ปุกแก้ว	ไก่กระดุกดำ

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

4.2 นโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการปศุสัตว์บนพื้นที่สูง

1. ยุทธศาสตร์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง องค์การมหาชน) ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564)

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ได้กำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อให้ภารกิจของสถาบันเป็นไปตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งสถาบัน และสอดคล้องแนวพระราชดำรินโยบายและแผนพัฒนาต่างๆ ของรัฐ ซึ่งเน้นความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชนบนพื้นที่สูงต่าง ๆ ของประเทศ รวมทั้งปรับทิศทางการดำเนินงานให้สอดคล้องตามนโยบายของคณะกรรมการสถาบัน และสามารถบริหารงานและดูแลองค์กรได้อย่างมั่นคง ซึ่งยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องต่อการพัฒนาปศุสัตว์บนพื้นที่สูง มีดังนี้

1.1 ยุทธศาสตร์การวิจัย

แผนงานการวิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลผลิตเกษตร มุ่งเน้นการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อต่อยอดองค์ความรู้จากโครงการหลวง โดยเฉพาะองค์ความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการผลิตพืชและสัตว์ให้ผลผลิตมีคุณภาพที่สูงขึ้น ประกอบด้วย การวิจัยการปลูกข้าวเพื่อลดผลกระทบภาวะโลกร้อนบนพื้นที่สูง การวิจัยและพัฒนาการเพาะปลูกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกาแฟ การวิจัยระบบการปลูกพืชที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่สูงการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์บนพื้นที่สูง การวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงผึ้งเพื่อผสมเกสรและสร้างรายได้แก่ชุมชนบนพื้นที่และการศึกษาเพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวพืชสำคัญๆของโครงการหลวง

โครงการทั่วไป

1) โครงการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์บนพื้นที่สูง (พืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก กาแฟ ไข่ ไก่ สุกร ฯลฯ)

2) โครงการวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงผึ้งเพื่อผสมเกสรและสร้างรายได้แก่ชุมชนบนพื้นที่สูง

1.2 ยุทธศาสตร์: การสนับสนุนงานโครงการหลวงและพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

แผนงานพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

แผนงานพัฒนาพื้นที่สูงตามแบบโครงการหลวง ประกอบด้วย โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่าง

ยิ่งขึ้น มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับองค์ความรู้โครงการหลวงและงานวิจัย และสามารถนำไปใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับภูมิสังคมของชุมชน และส่งเสริมชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน และสร้างผู้นำชุมชนและเกษตรกรผู้รู้องค์ความรู้โครงการหลวงของชุมชน โดยพัฒนาอาชีพและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การพัฒนาระบบโลจิสติกส์การสื่อสารและการตลาด และการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

โครงการหลัก

การพัฒนาอาชีพบนฐานความรู้ ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ผ่านระบบหรือเครือข่ายเรียนรู้ โครงการหลวง การผลิตพืชและสัตว์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมชีวนอกภาคการเกษตร

2. แผนงานการดำเนินงานด้านปศุสัตว์ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ในปีงบประมาณ 2561 สถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เลือกเป็นพื้นที่วิจัยมีแผนงานด้านปศุสัตว์ ดังนี้

1) สถานีเกษตรหลวงปางดะ

สถานีเกษตรหลวงปางดะมีแผนในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในปีงบประมาณ 2561 ได้แก่ การส่งเสริมการเลี้ยงไก่เบรส ไก่กระดุกดำ และโคกระบือ รวมถึงการส่งเสริมบ่อก๊าซชีวภาพ รายละเอียดดังตารางที่ 4-10

ตารางที่ 4-10 แผนการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ของสถานีเกษตรหลวงปางดะ ปีงบประมาณ 2561

กิจกรรมการส่งเสริม	จำนวนเกษตรกร (ราย)
การเลี้ยงไก่เบรส	15
การเลี้ยงไก่กระดุกดำ	6
การเลี้ยงโค/กระบือ	15
บ่อก๊าซชีวภาพ	15
รวม	51

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริงมีแผนในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในปีงบประมาณ 2561 ได้แก่ การส่งเสริมการเลี้ยงไก่เบรส ไก่กระดุกดำ สุกร และหมูหลุม รวมถึงการส่งเสริมบ่อก๊าซชีวภาพ รายละเอียดดังตารางที่ 4-11

ตารางที่ 4-11 แผนการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง ปีงบประมาณ 2561

กิจกรรมการส่งเสริม	จำนวนเกษตรกร (ราย)
การเลี้ยงไก่เบรต	8
การเลี้ยงไก่กระดุกดำ	7
การเลี้ยงสุกร	4
บ่อก๊าซชีวภาพ	7
การเลี้ยงหมูหลุม	1
รวม	27

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

3) สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอดมีแผนในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในปีงบประมาณ 2561 ได้แก่ การส่งเสริมการเลี้ยงไก่เบรต ไก่กระดุกดำ หมูหลุม และโค/กระบือ รวมถึงการส่งเสริมบ่อก๊าซชีวภาพ รายละเอียดดังตารางที่ 4-12

ตารางที่ 4-12 แผนการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ของสถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด ปีงบประมาณ 2561

กิจกรรมการส่งเสริม	จำนวนเกษตรกร (ราย)
การเลี้ยงไก่เบรต	3
การเลี้ยงไก่กระดุกดำ	5
การเลี้ยงหมูหลุม	3
การเลี้ยงโค/กระบือ	2
บ่อก๊าซชีวภาพ	1
รวม	14

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวมีแผนในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในปีงบประมาณ 2561 ได้แก่ การส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระดุกดำ และหมูดำ รายละเอียดดังตารางที่ 4-13

ตารางที่ 4-13 แผนการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว ปีงบประมาณ 2561

กิจกรรมการส่งเสริม	จำนวนเกษตรกร (ราย)
การเลี้ยงไก่กระดุกดำ	15
การเลี้ยงหมูดำ	5
รวม	20

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือมีแผนในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในปีงบประมาณ 2561 ได้แก่ การส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระบือนม แพะนม และไก่ไข่อินทรีย์ รายละเอียดดังตารางที่ 4-14

ตารางที่ 4-14 แผนการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ ปีงบประมาณ 2561

กิจกรรมการส่งเสริม	จำนวนเกษตรกร (ราย)
การเลี้ยงกระบือนม	1
การเลี้ยงแพะนม	2
การเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์	1
รวม	4

ที่มา: ปรับปรุงจาก งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง (2560)

4.3 การคัดเลือกพื้นที่ทำการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ปรึกษาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ทำการวิจัย 5 พื้นที่ ที่มีการส่งเสริมงานด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงในการเลี้ยงสัตว์ 5 ชนิด (ไก่เบรส ไก่กระดุกดำ แพะนม กระบือนม และสุกร) ได้แก่

- 4.1.1 สถานีเกษตรหลวงปางดะ (ไก่เบรส และไก่กระดุกดำ)
- 4.1.2 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง (ไก่เบรส และไก่กระดุกดำ)
- 4.1.3 สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด (ไก่กระดุกดำ และสุกร)
- 4.1.4 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว (ไก่กระดุกดำ และสุกร)
- 4.1.5 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ (กระบือนม และแพะนม)

4.4 ข้อมูลการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ทำการวิจัย ทั้ง 5 แห่ง

คณะผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ดำเนินการวิจัยทั้ง 5 แห่ง ได้แก่ 1) สถานีเกษตรหลวงปางดะ 2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง 3) สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด 4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว และ 5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ โดยทำการศึกษาเพื่อประเมินความคุ้มค่าด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง ด้วยการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ตามการส่งเสริมงานด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง 5 ชนิด ได้แก่ ไก่เบรส ไก่กระดุกดำ แพะนม กระบือนม และสุกร ในพื้นที่ดำเนินงานวิจัยดังกล่าว โดยทำการศึกษาดำเนินชีวิต 4 ด้าน ที่งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ได้กำหนดขึ้น ดังนี้

1. สถานีเกษตรหลวงปางดะ

1.1 ข้อมูลทั่วไป

สถานีเกษตรหลวงปางดะ มีพื้นที่รับผิดชอบ 136 ตารางกิโลเมตร (95,000 ไร่) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ระหว่าง 400-900 เมตร อุณหภูมิสูงสุด 34 องศาเซลเซียสต่ำสุด 11 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,123.63 มิลลิเมตร/ปี มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 85,000 ไร่ ร้อยละ 81.19 พื้นที่ทำการเกษตร 8,199.80 ไร่ ร้อยละ 17.13 และเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยและพื้นที่สาธารณะ 1,440.75 ไร่ ร้อยละ 1.52 ดินมีความอุดมสมบูรณ์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่า pH ที่ 5.5 - 6.5 จำนวนประชากร 11 หมู่บ้าน 1,850 ครัวเรือน 4,180 คน ประกอบด้วยชนเผ่าไทลื้อและคนเมือง

การพัฒนาที่ผ่านมามุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนาให้ชุมชนอยู่ร่วมกันกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน โดยพยายามกระจายการพัฒนาไปสู่ทุกหมู่บ้านในพื้นที่รับผิดชอบ รวมทั้งมีหมู่บ้านรองที่ได้รับสนับสนุนในการพัฒนาอาชีพและการพัฒนาด้านอื่นๆ

1.2 ข้อมูลเกษตรกร

ข้อมูลจากการการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ทำการปศุสัตว์ในพื้นที่สถานีเกษตรหลวงปางดะ ตามแผนการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในปีงบประมาณ 2561 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย ร้อยละ 66.7 รองลงมาเป็นเพศหญิงร้อยละ 33.3 มีอายุเฉลี่ย 52 ปี โดยส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีลักษณะการประกอบอาชีพ ดังตารางที่ 4-15 ดังนี้

ตารางที่ 4-15 การประกอบอาชีพของเกษตรกร

เกษตรกร	อาชีพหลัก	รายได้ปี (บาท)	อาชีพเสริม	รายได้ปี (บาท)	รายได้อื่นๆ (บาท)	รายได้รวมปี (บาท)
รายที่ 1	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกข้าวโพดและเลี้ยงวัว	150,000	ปลูกพืชตามฤดูกาล เช่น กระเทียม และการเลี้ยงสัตว์ เช่น สุกรและไก่บรส	300,000	-	450,000
รายที่ 2	ทำการเกษตร ได้แก่ การทำนาปลูกข้าวโพด มะเขือม่วงและผักกาดขาว	169,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัวและไก่บรส	90,000	-	259,000
รายที่ 3	รับจ้างทั่วไป	84,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่บรส	36,000	6,000	120,000
รายที่ 4	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกถั่วลิสง และข้าวโพด	64,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่บรส	45,000	-	109,000
รายที่ 5	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกพริกหวาน แคนทาลูปส์ มะเขือเทศ ข้าวโพดหวาน มันเทศและมันม่วง	65,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่บรส เป็ด และหมู	30,000	-	95,000
รายที่ 6	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกผักกาดขาว ขึ้นฉ่าย ถั่วกระเทียมและข้าว	120,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่บรสและวัว	60,000	-	180,000

รายที่ 7	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกข้าวโพดหวาน มะเขือยาว พริกและแตงกวา	360,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เบรตและสุกร	92,400	-	452,400
รายที่ 8	รับจ้างทั่วไป และทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกมันแกว และมะเขือเทศ	46,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เบรตและหมู	60,000	-	106,000
รายที่ 9	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกกระเทียมและข้าวโพดหวาน	350,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่กระดุกดำ วัว	55,000	-	405,000
รายที่ 10	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และเลี้ยงไก่เบรต	145,000	ขับรถรับจ้าง	120,000		265,000
รายที่ 11	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และกระเทียม	327,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่กระดุกดำ วัวและสุกร	114,000	-	441,000
รายที่ 12	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกข้าว และเลี้ยงไก่เบรต	29,000	ปลูกแตงกวา	9,000	19,200	57,200

เกษตรกรที่เลี้ยงไก่ของสถานีเกษตรหลวงปางดะ มีรายได้สูงสุด 452,400 บาท ซึ่งเป็นรายได้มาจากการปลูกพืช และมีรายได้น้อยที่สุด 57,200 บาท/ปี

2) การเลี้ยงไก่ในพื้นที่สถานีเกษตรหลวงปางดะ

2.1) จำนวนไก่ที่เลี้ยงในรอบปี 2560

ตารางที่ 4-16 จำนวนไก่ที่เลี้ยงในรอบปี 2560

เกษตรกร	ชื่อพันธุ์ไก่ที่เลี้ยง ในปัจจุบัน	จำนวนไก่ที่ รับมา (ตัว)	จำนวนไก่ที่ตาย (ตัว)	คิดเป็น (%)	จำนวนไก่คงเหลือ ในปัจจุบัน (ตัว)	คิดเป็น (%)
รายที่ 1	ไก่เบรต	300	40	13.33	260	86.67
รายที่ 2	ไก่เบรต	260	80	30.77	180	69.23
รายที่ 3	ไก่เบรต	200	5	2.5	195	97.5
รายที่ 4	ไก่เบรต	350	-	-	350	100
รายที่ 5	ไก่เบรต	412	75	18.20	337	81.80
รายที่ 6	ไก่เบรต	450	50	11.11	400	88.89
รายที่ 7	ไก่เบรต	500	10	2	490	98
รายที่ 8	ไก่เบรต	300	40	13.33	260	86.67
รายที่ 9	ไก่กระดุกดำ	200	20	10	180	90
รายที่ 10	ไก่เบรต	480	10	2.08	470	97.92
รายที่ 11	ไก่เบรต	365	30	8.22	335	91.78
รายที่ 12	ไก่เบรต	270	15	5.56	255	94.44

เกษตรกรในพื้นที่สถานีเกษตรหลวงปางดะ ส่วนใหญ่เลี้ยงไก่เบรส มากที่สุด มีเพียงเกษตรกร 1 ราย ที่เลี้ยงไก่กระดุกดำ

2.2) ราคาขาย

สถานีเกษตรหลวงปางดะ รับซื้อไก่เบรสและไก่กระดุกดำจากเกษตรกรในราคา 110 บาท/กิโลกรัม

2.3) ความพึงพอใจกับราคารับซื้อไก่กระดุกดำในปัจจุบัน

ราคาที่สถานีเกษตรหลวงปางดะ รับซื้อต่อกิโลกรัม เป็นราคาที่เกษตรกรพึงพอใจค่อนข้างน้อย เนื่องจาก

1) ลูกไก่ที่เกษตรกรได้รับมามีความต้านทานต่อโรคค่อนข้างต่ำ เมื่อเลี้ยงได้ประมาณ 30-45 วัน มักประสบปัญหาเกี่ยวกับกรเลี้ยง ได้แก่ ไก่เป็นโรคท้องร่วง โรคบิด อุจจาระเป็นเหลว เป็นเมือก มีสีขาวยและตาย

2) ควรปรับราคารับซื้อให้สูงขึ้นตามราคาวัตถุดิบที่มีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และราคาที่เกษตรกรต้องการ คือ 120 บาท/ กิโลกรัม

2.4) ต้นทุนค่าอาหาร/ รุ่ง

ตารางที่ 4-17 จำนวนต้นทุนค่าอาหารต่อรุ่ง

เกษตรกร	จำนวน รุ่ง/ปี (รุ่ง)	ชื่อสายพันธุ์ไก่ ที่เลี้ยงใน ปัจจุบัน	ระยะเวลา ในการเลี้ยง (วัน)	จำนวนไก่ ที่ได้รับมา (ตัว)	จำนวนไก่ ที่ขาย (ตัว)	จำนวนไก่ คงเหลือ (ตัว)	ค่าอาหารที่ ใช้เลี้ยงไก่ (บาท)
รายที่ 1	3	ไก่เบรส	105	300	40	260	15,500
รายที่ 2	3	ไก่เบรส	105	260	80	180	13,860
รายที่ 3	3	ไก่เบรส	105	200	5	195	13,290
รายที่ 4	2	ไก่เบรส	100	350		350	18,400
รายที่ 5	2	ไก่เบรส	100	412	75	337	23,070
รายที่ 6	3	ไก่เบรส	105	450	50	400	45,000
รายที่ 7	3	ไก่เบรส	90	500	10	490	31,600
รายที่ 8	2	ไก่เบรส	105	300	40	260	14,400
รายที่ 9	3	ไก่กระดุกดำ	105	200	20	180	15,515
รายที่ 10	2	ไก่เบรส	105	180	10	470	26,629
รายที่ 11	2	ไก่เบรส	105	365	30	335	22,750
รายที่ 12	2	ไก่เบรส	105	270	15	255	36,960

2.5) ส่วนประกอบของอาหารที่ใช้เลี้ยง/รุ่น และค่าวัคซีน ยาถ่าย

ตารางที่ 4-18 ส่วนประกอบของอาหารที่ใช้เลี้ยงคอร์กุน รวมถึงค่าวัคซีนและยาถ่าย

เกษตรกร	จำนวนไก่ที่เลี้ยงใน ปัจจุบัน (ตัว)	ราคาอาหาร(บาท)			ค่าวัคซีนและยา	รวมทั้งหมด
		อาหารสำเร็จ*	หญ้าเนเปีย	ข้าวโพด	ถ่าย (บาท)	(บาท)
รายที่ 1	300	15,000	ปลูกเอง	-	500	15,500
รายที่ 2	260	13,860	ปลูกเอง	-	-	13,860
รายที่ 3	200	13,290	-	-	200	13,290
รายที่ 4	350	18,400	-	-	-	18,400
รายที่ 5	412	23,070	-	-	500	23,070
รายที่ 6	450	45,000	-	-	-	45,000
รายที่ 7	500	30,600	ปลูกเอง	1,000	-	31,600
รายที่ 8	300	14,000	-	-	400	14,400
รายที่ 9	200	15,515	-	-	-	15,515
รายที่ 10	480	26,179	-	-	450	26,629
รายที่ 11	365	22,250	-	-	500	22,750
รายที่ 12	270	36,960	-	-	-	36,960

*ค่าอาหารสำเร็จ ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกร

2.6) ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ต่อรุ่น

ตารางที่ 4-19 ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่เกษตรกรใช้ในการเลี้ยงคอร์กุน

เกษตรกร	ค่าไฟ (บาท)	ค่าน้ำ (บาท)	ภาชนะใส่น้ำ (บาท)	ภาชนะใส่อาหาร (บาท)	แกเลบรอนพื้น (บาท)	อื่นๆ	รวม (บาท/รุ่น)
รายที่ 1	1,500	-	210	135	-	-	1,845
รายที่ 2	900	-	300	240	-	-	1,440
รายที่ 3	1,800	-	300	300	1,200	-	3,600
รายที่ 4	2,250	450	-	-	900	-	3,600
รายที่ 5	-	-	600	210	900	-	1,710
รายที่ 6	900	-	165	180	-	-	1,245
รายที่ 7	870	90	105	105	-	ตู้อบ 1,000	2,170
รายที่ 8	1,500	-	90	90	-	-	1,680
รายที่ 9	3,000	-	405	150	300	-	3,855
รายที่ 10	2,250	-	-114	75	-	-	2,739
รายที่ 11	2,100	-	501	501	-	คาน้ำย 170	1,612
รายที่ 12	540	300	639	699	-	-	2,178

2.7) ค่าก่อสร้างโรงเรียน

ตารางที่ 4-20 ค่าก่อสร้างโรงเรียน

เลขครก	ค่าก่อสร้างโรงเรียน (บาท)	การต่อเติมหลังการใช้งาน (บาท)	รวมค่าก่อสร้าง (บาท)	ระยะเวลาในการใช้งาน (ปี)
รายชื่อที่ 1	25,000	-	25,000	10
รายชื่อที่ 2	15,000	-	15,000	10
รายชื่อที่ 3	โรงเรียนที่ 1 ราคา 13,000 บาท โรงเรียนที่ 2 ราคา 13,000 บาท	-	26,000	5
รายชื่อที่ 4	25,000	-	25,000	5
รายชื่อที่ 5	โรงเรียนที่ 1 ราคา 15,000 บาท โรงเรียนที่ 2 ราคา 30,000 บาท	-	45,000	15
รายชื่อที่ 6	โรงเรียนที่ 1 ราคา 60,000 บาท โรงเรียนที่ 2 ราคา 60,000 บาท	-	120,000	20
รายชื่อที่ 7	โรงเรียนที่ 1 ราคา 25,000 บาท โรงเรียนที่ 2 ราคา 16,000 บาท	-	41,000	20
รายชื่อที่ 8	15,000	-	1,000	8
รายชื่อที่ 9	15,000	-	15,000	10
รายชื่อที่ 10	ก่อสร้างเองจากวัสดุเดิมที่มีอยู่	-	-	10
รายชื่อที่ 11	10,000	-	10,000	10
รายชื่อที่ 12	25,000	-	25,000	10

2.8) ต้นทุนการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรในพื้นที่สถานีเกษตรหลวงปางดะ

ตารางที่ 4-21 ต้นทุนการเลี้ยงไก่/ รุน ของเกษตรกรในพื้นที่สถานีเกษตรหลวงปางดะ

ราย ที่	สายพันธุ์ไก่	การ เลี้ยง (วัน)	จำนวน ที่รับมา (ตัว)	ค่าวัสดุ และอื่นๆ/ รุ่น(บาท)	ค่าก่อสร้าง โรงเรือน/ รุ่น(บาท)	รวมค่าใช้จ่ายต่อ รุ่น (บาท)	*รายได้/รุ่นที่ เกษตรกรได้รับ (บาท)	รายได้ สุทธิ/รุ่น (บาท)
1	ไก่เบรส	105	300	1,845	625	2,470	19,150	16,680
2	ไก่เบรส	105	260	1,440	375	1,815	21,000	19,185
3	ไก่เบรส	105	200	3,600	1,300	4,900	12,000	7,100
4	ไก่เบรส	105	350	3,600	1,250	4,850	18,400	13,550
5	ไก่เบรส	100	412	1,710	750	2,460	23,070	20,610
6	ไก่เบรส	105	450	1,245	1,500	2,745	54,745	52,000
7	ไก่เบรส	90	500	4,170	171	4,341	30,800	26,459
8	ไก่เบรส	105	300	1,680	10	1,690	50,475	48,785
9	ไก่กระดุกดำ	105	200	3,855	375	4,230	15,000	10,770
10	ไก่เบรส	105	180	2,739	0	2,739	35,000	32,261
11	ไก่เบรส	105	365	3,612	250	3,862	44,612	40,750
12	ไก่เบรส	105	270	2,178	625	2,803	21,000	18,197

*รายได้จากการจำหน่าย/ รุ่น ที่เกษตรกรได้รับ (บาท) ; ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร

2.9) การบริโภคอาหารโปรตีนของควัวเรือน / เดือน

ตารางที่ 4-22 การบริโภคอาหาร โปรตีนของควัวเรือน/ เดือน

เกษตรกร	ไก่		ไข่ไก่		หมู		เนื้อวัว		เนื้อควัว		ปลา	
	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน
รายที่ 1	-	-	ซื้อ	30 ฟอง	-	-	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	0.5 กก.	-	-
รายที่ 2	ซื้อ	2 ตัว	ซื้อ	120 ฟอง	ซื้อ	4 กก.	-	-	ซื้อ	2 กก.	-	-
รายที่ 3	เลี้ยงเอง	1 ตัว	ซื้อ	360 ฟอง	ซื้อ	5 กก.	-	-	-	-	ซื้อ	10 กก.
รายที่ 4	ซื้อ	6 ตัว	ซื้อ	60 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	2 กก.
รายที่ 5	เลี้ยงเอง	1 ตัว	ซื้อ	30 ฟอง	ซื้อ	3 กก.	ซื้อ	2 กก.	ซื้อ	5 กก.	-	-
รายที่ 6	เลี้ยงเอง	1-2 ตัว	ซื้อ	60 ฟอง	ซื้อ	4 กก.	-	-	ซื้อ	2 กก.	-	-
รายที่ 7	เลี้ยงเอง	2-3 ตัว	ซื้อ	60 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	-	-	-	-	หาเอง	3-4 กก.
รายที่ 8	เลี้ยงเอง	2 ตัว	ซื้อ	60 ฟอง	-	-	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	1 กก.	หาเอง	2-3 กก.
รายที่ 9	เลี้ยงเอง	2 ตัว	ซื้อ	30 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	-	-	ซื้อ	1 กก.	หาเอง	3 กก.
รายที่ 10	-	-	ซื้อ	30 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	-	-	-	-	-	-
รายที่ 11	-	-	ซื้อ	8 ฟอง	ซื้อ	4 กก.	-	-	-	-	-	-
รายที่ 12	ซื้อ	10 ตัว	ซื้อ	60 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	ซื้อ	0.2 กก.	ซื้อ	0.2 กก.	ซื้อ	8 กก.

2.10) การใช้ประโยชน์และการเก็บรวบรวมมูลไว้ใช้ประโยชน์/ปี

ตารางที่ 4-23 การเก็บรวบรวมมูลไว้ใช้ประโยชน์/ปี

เกษตรกร	จำนวนที่ รวบรวมได้ (กระสอบ)	จำนวนที่นำไปใช้ ประโยชน์ /ทำปุ๋ย(กระสอบ)	จำนวนมูลไก่ที่ จำหน่ายปี (กระสอบ)	ลักษณะการนำไปใช้	การช่วยลดการใช้ปุ๋ยเคมี หรืออื่นๆ
รายที่ 1	40	40	-	นำมูลไปใช้ในแปลงกระเทียม	ใช้ปริมาณเท่าเดิม
รายที่ 2	30	30	-	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ยในแปลงมะเขือ และข้าวโพด	ใช้ปริมาณเท่าเดิม
รายที่ 3	40	-	40กระสอบ* 20บาท = 800	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ย เพื่อใช้ใน ถั่วลิสง และข้าวโพด	ใช้ปริมาณเท่าเดิม
รายที่ 4	60	40	20กระสอบ* 30 = 600บาท	นำมูลไปใช้ในแปลงถั่วลิสงและ ข้าวโพด	เดิมใช้ปุ๋ยเคมี 5 กระสอบ ปัจจุบันใช้ เพียง 3 กระสอบ ราคา กระสอบละ 1,200 บาท
รายที่ 5	60	60	-	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ย เพื่อใช้ใน พริก หวาน แดงกวา มะเขือเทศ ข้าวโพด หวาน มันเทศและมันม่วง	เดิมซื้อมูลวัวเพื่อทำปุ๋ย คอก ปัจจุบันใช้เพียง 5 กระสอบ
รายที่ 6	60	60	-	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ย เพื่อใช้ในแปลง ผักกาด ถั่วกระเทียม และข้าว	ใช้ปริมาณเท่าเดิม
รายที่ 7	160	10	150กระสอบ* 30 = 4,500 บาท	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ย เพื่อใช้ในแปลง ข้าวโพดหวาน พริก มะเขือยาวและ แตงกวา	ใช้ปริมาณเท่าเดิม
รายที่ 8	ไม่ได้นับ จำนวน	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ย เพื่อใช้ในแปลง มะเขือเทศและ มันแกว	การใช้มูลจาก สัตว์ทำให้ลด ค่าใช้จ่ายใน การซื้อปุ๋ยเคมี ลง 30-40 %		
รายที่ 9	30	30	-	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ย เพื่อใช้ในแปลง ข้าวโพดและกระเทียม	การใช้มูลจากสัตว์ทำ ให้ลดค่าใช้จ่ายในการ ซื้อปุ๋ยเคมีลง 30 %
รายที่ 10	120	10	100กระสอบ* 30 = 3,000 บาท	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ย เพื่อใช้ในแปลง ข้าวโพดและพืชผักสวนครัว	ใช้ปริมาณเท่าเดิม

ตารางที่ 4-23 การเก็บรวบรวมมูลไ่ว้ใช้ประโยชน์/ปี(ต่อ)

เกษตรกร	จำนวนที่ รวบรวมได้ (กระสอบ)	จำนวนที่นำไปใช้ ประโยชน์ /ทำปุ๋ย(กระสอบ)	จำนวนมูลไก่ที่ จำหน่ายปี (กระสอบ)	ลักษณะการนำไปใช้	การช่วยลดการใช้ปุ๋ยเคมี หรือปุ๋ยอื่นๆ
รายที่ 11	40	40	-	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ยเพื่อใช้ในแปลง ข้าว ข้าวโพดและกระเทียม	เดิมใช้ปุ๋ยเคมี 3 กระสอบ ปัจจุบันใช้ เพียง 1 กระสอบ ราคา กระสอบละ 1,200 บาท
รายที่ 12	60	60	-	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ยเพื่อใช้ในนาข้าว และแตงกวา	เดิมใช้ปุ๋ยเคมี 15 กระสอบ ปัจจุบันใช้ เพียง 10 กระสอบ ราคาดกระสอบละ 1,200 บาท

2.11) การเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่สถานีเกษตรหลวงปางดะไม่ได้มีการส่งเสริม

ตารางที่ 4-24 การเลี้ยงสัตว์ที่สถานีเกษตรหลวงปางดะไม่ได้มีการส่งเสริม

เกษตรกร	ชนิดสัตว์	ปีที่เลี้ยง	จำนวน (ตัว)	หน่วยงานที่ให้การ สนับสนุน	การนำไปใช้ประโยชน์
รายที่ 1	วัว	2540	40	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
	ไก่พื้นเมือง	2540	50	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
	สุกร (ดำ)	2540	1	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
รายที่ 2	วัว	2540	20	สถานีเกษตรหลวงปางดะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
	ปลาไน	2561	300	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
รายที่ 3	ไม่ได้เลี้ยง				
รายที่ 4	วัว	2560	2	ทุนส่วนตัว	มุลนำมาทำปุ๋ยเพื่อใช้ในนาข้าว
รายที่ 5	เป็ด	2561	6	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและ จำหน่าย
	สุกร	2559	5	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและ จำหน่าย
	ปลาดุก	2560	160	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและ จำหน่าย
	ไก่พื้นเมือง	2541	20	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและ จำหน่าย

ตารางที่ 4-24 การเลี้ยงสัตว์ที่สถานีเกษตรหลวงปางดะไม่ได้รับการส่งเสริม (ต่อ)

เกษตรกร	ชนิดสัตว์	ปีที่เลี้ยง	จำนวน (ตัว)	หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน	การนำไปใช้ประโยชน์
รายที่ 6	วัว	2556	35	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงเพื่อจำหน่ายพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์
	ปลานิล	2556	300	กรมประมงสนับสนุนพันธุ์ปลา	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
รายที่ 7	สุกร	2561	3	สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ ท้าวคชินให้	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
รายที่ 8	ไก่พื้นเมือง	2540	10	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย
	วัว	2560	1	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย
	สุกร	2560	4	สถานีเกษตรหลวงปางดะ ท้าวคชินให้	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
รายที่ 9	วัว	2541	40	สถานีเกษตรหลวงปางดะ	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
	ไก่พื้นเมือง	2551	50	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย
	สุกร	2556	9	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
รายที่ 10	สุกร	2525	4	ทุนส่วนตัว	มูลนำไปใช้เพื่อผลิตก๊าซชีวภาพ
	ปลานิลและปลาดุก	2561	300	สถานีเกษตรหลวงปางดะ	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
รายที่ 11	วัว	2551	43	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	มูลนำไปใช้เพื่อผลิตก๊าซชีวภาพและบางส่วนใช้ทำปุ๋ยคอก
รายที่ 12	ไก่พื้นเมือง	2551	8	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน

2. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง

2.1 ข้อมูลทั่วไป

เมื่อปี พ.ศ. 2519 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ได้เสด็จพระราชดำเนินพื้นที่ป่าสะเมิง (บ้านป่าเลา) ซึ่งปัจจุบันเป็นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง ได้มีราษฎรจากบ้านแม่ขนิลร่วมรับเสด็จ และถวายฎีกา ขอให้สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ทำกินพื้นที่ป่าทุ่งเริง (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริงในปัจจุบัน) ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 โครงการหลวงร่วมกับกรมพัฒนาที่ดิน และกรมชลประทาน เริ่มดำเนินการบุกเบิกพื้นที่จัดสรรพื้นที่ทำกินให้แก่ราษฎร จัดหาแหล่งน้ำพร้อมทั้งจัดทำระบบชลประทานเพื่อการเกษตรปลูกและบริโภค

ในปี พ.ศ.2521พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ได้เสด็จเยี่ยมชาวบ้านแม่ขนิณ พื้นที่ป่าทุ่งอีเรียง (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริงปัจจุบัน) ซึ่งช่วงนั้นยังอยู่ภายใต้การดูแลของกรมพัฒนาที่ดิน โดยได้มีการส่งเสริมปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ข้าวไร่ และถั่วเหลือง

ต่อมาปี พ.ศ.2525 หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ผู้อำนวยการโครงการหลวง ได้ตั้งเป็นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริงขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารบริโภคในครัวเรือน โดยได้นำเอาเทคโนโลยีและแนวทางการผลิตตามหลักวิชาการแผนใหม่ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่
2. เพื่อส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้สูง และให้รู้จักการทำเกษตรแบบอนุรักษ์
3. เพื่อให้เกษตรกรมีที่ทำกินอย่างถาวร และยุติการทำไร่เลื่อนลอย
4. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิตแก่เกษตรกรให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง มีลักษณะพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบเชิงเขา มีลำน้ำสายสำคัญในพื้นที่ 2 สายน้ำเป็นศูนย์ที่มีตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่มากนัก โดยสามารถใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์ประมาณ 40 นาที มีพื้นที่รับผิดชอบ 20 ตารางกิโลเมตร (12,500 ไร่) โดยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 9,523 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 71.72 พื้นที่ทำการเกษตร 2,064.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.55 และเป็นพื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 1,689.75 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.73 มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 650 เมตร อุณหภูมิ 22 องศาเซลเซียส และมีปริมาณน้ำฝน 1,055 มิลลิเมตร/ปีดินมีความอุดมสมบูรณ์สูง โดยมีค่า pH ที่ 7.0 – 7.2 มีพื้นที่ส่งเสริม 4 หมู่บ้าน ประชากรรวม 340 ครัวเรือน 1,531 คน ซึ่งเป็นชนเผ่าม้งและคนพื้นเมือง การพัฒนาที่ผ่านมามุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจน และพื้นที่ปลูกฝิ่น โดยการส่งเสริมพัฒนาด้านการปลูกพืชผักและเลี้ยงสัตว์ มุ่งเน้นความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกร ในการเพาะปลูกพืชผักภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย รวมทั้งการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่างๆ โดยพยายามกระจายพัฒนาไปสู่ทุกหมู่บ้านในพื้นที่รับผิดชอบ

2.2 ข้อมูลเกษตรกร

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ทำการปศุสัตว์ในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง ตามแผนการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ในปีงบประมาณ 2561 พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 81.8 รองลงมาเป็นเพศหญิง ร้อยละ 18.2 มีอายุเฉลี่ย 50 - 59 ปี โดยเกษตรกรสมาชิกที่เลี้ยงไก่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีลักษณะการประกอบอาชีพ ดังตารางที่ 4-25 ดังนี้

ตารางที่ 4-25 การประกอบอาชีพของเกษตรกร

เกษตรกร	อาชีพ	รายได้ปี (บาท)	อาชีพเสริม	รายได้ปี (บาท)	รายได้อื่นๆปี (บาท)	รายได้รวมปี (บาท)
รายที่ 1	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกผักปลอดสารพิษ	120,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เบรต/ไก่กระดูกดำ	60,000	-	180,000
รายที่ 2	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกมะนาว	20,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เบรต/ไก่กระดูกดำ	46,000	-	66,000
รายที่ 3	ค้าขาย	60,000	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกเสาวรส และมะนาว การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่กระดูกดำ	38,000	-	98,000
รายที่ 4	จำหน่ายอาหารสัตว์	150,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เบรต/ไก่กระดูกดำและสุกร	222,000	-	237,000
รายที่ 5	นวดแผนไทย	66,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เบรต/ไก่กระดูกดำ	23,205	18,000	107,205
รายที่ 6	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกชาไฮโดรและเบบี้ผักกาด	180,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เบรต/ไก่กระดูกดำ	30,000	-	210,000
รายที่ 7	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกผักกะฉ่ำ	120,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เบรต/ไก่กระดูกดำ	37,800	-	157,800
รายที่ 8	ทำการเกษตร ได้แก่ ปลูกชาไฮโดรและมะนาว	60,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เบรต/ไก่กระดูกดำ	7,266	60,000	127,266
รายที่ 9	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกมะนาวไฮโดรเบบี้ สองเต้า ควางคุ้ง จัวยก คะน้า และมะเขือเทศ	61,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เบรต/ไก่กระดูกดำ	36,930	66,000	163,930
รายที่ 10	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกชาไฮโดร คะน้า และหนึบ บ๊วยองเค้	100,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เบรต/ไก่กระดูกดำ	32,000	-	132,000
รายที่ 11	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกมะนาวไฮโดร สันฉี่ มะม่วง และกาแฟ	102,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่เบรต/ไก่กระดูกดำ	30,000	-	132,000

เกษตรกรที่เลี้ยงไก่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง มีรายได้สูงสุด 210,000 บาท ซึ่งเป็นรายได้มาจากการปลูกพืช และมีรายได้น้อยที่สุด 66,000 บาท/ปี

2. การเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเงาะ

2.1) จำนวนไก่ที่เลี้ยงในรอบปี 2560

ตารางที่ 4-26 จำนวนไก่ที่เลี้ยงในรอบปี 2560

เกษตรกร	ชื่อพันธุ์ไก่ที่เลี้ยงในปัจจุบัน	จำนวนลูกไก่ที่รับมา (ตัว)	จำนวนลูกไก่ที่ตาย (ตัว)	คิดเป็น (%)	จำนวนคงเหลือในปัจจุบัน (ตัว)	คิดเป็น (%)
รายที่ 1	ไก่เบรส	150	15	10	135	90
รายที่ 2	ไก่กระดุกดำ	130	10	7.7	120	92.3
รายที่ 3	ไก่กระดุกดำ	176	15	8.5	161	91.5
รายที่ 4	ไก่เบรส	100	1	1	99	99
รายที่ 5	ไก่กระดุกดำ	130	0	-	130	100
รายที่ 6	ไก่เบรส	150	17	11.3	133	88.7
รายที่ 7	ไก่กระดุกดำ	90	10	11.1	80	88.9
รายที่ 8	ไก่กระดุกดำ	125	14	11.2	111	88.8
รายที่ 9	ไก่เบรส	160	10	6.3	150	93.7
รายที่ 10	ไก่เบรส	141	5	3.6	136	96.4
รายที่ 11	ไก่เบรส	400	50	12.5	350	87.5

ปัจจุบันเกษตรกรเลี้ยงไก่เบรส 6 ราย และเลี้ยงไก่กระดุกดำ 5 ราย รวม 11 ราย

2.2) ราคาขาย

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเงาะ รับซื้อไก่เบรสและไก่กระดุกดำจากเกษตรกรในราคา 120 บาท/กิโลกรัม หักค่าบริหารจัดการกิโลกรัมละ 3 บาท เหลือ กิโลกรัมละ 117 บาท

2.3) ความพึงพอใจต่อราคารับซื้อในปัจจุบัน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อราคารับซื้อไก่ค่อนข้างน้อย เนื่องจาก

- 1) ราคาอาหารมีราคาแพงและวัตถุดิบที่ใช้นั้นมีราคาสูงขึ้น
- 2) ราคาลูกไก่ที่เกษตรกรได้รับมามีราคาสูง
- 3) ราคารับซื้อค่อนข้างถูก

2.4) ต้นทุนในการซื้อมาเลี้ยงและค่าอาหาร/ รุ่น

ตารางที่ 4-27 จำนวนต้นทุนในการเลี้ยงและค่าอาหารต่อรุ่น

เกษตรกร	จำนวน รุ่น/ปี (รุ่น)	สายพันธุ์ที่ เลี้ยงใน ปัจจุบัน	ระยะเวลาใน การเลี้ยง (วัน)	จำนวนไก่ ที่ได้รับมา (ตัว)	จำนวนไก่ ที่ตาย (ตัว)	จำนวนไก่ คงเหลือ (ตัว)	ค่าอาหารที่ ใช้เลี้ยงไก่ (บาท)
รายที่ 1	3	ไก่เบรส	90	150	15	135	13,760
รายที่ 2	3	ไก่กระดุกดำ	30	130	10	120	15,910
รายที่ 3	3	ไก่กระดุกดำ	105	176	15	161	16,345
รายที่ 4	2	ไก่เบรส	90	100	1	99	13,250
รายที่ 5	3	ไก่กระดุกดำ	90	130	0	130	16,345
รายที่ 6	3	ไก่เบรส	90	150	17	133	12,725
รายที่ 7	3	ไก่กระดุกดำ	90	90	10	80	14,315
รายที่ 8	3	ไก่กระดุกดำ	90	125	14	111	3,975
รายที่ 9	2	ไก่เบรส	90	160	10	150	18,175
รายที่ 10	2	ไก่เบรส	105	141	5	136	13,750
รายที่ 11	2	ไก่เบรส	90	400	50	350	27,000

2.5) ส่วนประกอบของอาหารที่ใช้เลี้ยง/ รุ่น และค่าวัคซีน ยาถ่าย

ตารางที่ 4-28 ส่วนประกอบของอาหารที่ใช้เลี้ยงต่อรุ่น รวมถึงค่าวัคซีนและยาถ่าย

เกษตรกร	จำนวนไก่ที่เลี้ยง ในปัจจุบัน (ตัว)	ราคาอาหาร(บาท)				ค่าวัคซีนและ ยาถ่าย (บาท)	รวมทั้งหมด (บาท)
		อาหารสำเร็จ*	เสริมผัก	ข้าวโพด	ถั่วเหลือง		
รายที่ 1	135	13,620	เก็บเอง	-	-	140	13,760
รายที่ 2	120	15,660	-	-	-	250	15,910
รายที่ 3	161	16,100	เก็บเอง	-	-	245	16,345
รายที่ 4	99	12,910	-	-	-	340	13,250
รายที่ 5	130	16,225	เก็บเอง	-	-	120	16,345
รายที่ 6	133	11,900	เก็บเอง	-	-	825	12,725
รายที่ 7	80	14,210	เก็บเอง	-	-	105	14,315
รายที่ 8	111	3,900	-	-	-	75	3,975
รายที่ 9	150	18,000	-	-	-	175	18,175
รายที่ 10	136	13,500	-	-	-	250	13,750
รายที่ 11	350	25,000	-	500	1,000	500	27,000

*ค่าอาหารสำเร็จ ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกร

2.6) ค่าวัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ต่อรุ่น

ตารางที่ 4-29 ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่เกษตรกรใช้ในการเลี้ยงต่อรุ่น

เกษตรกร	ค่าไฟ(บาท)	ค่าน้ำ (บาท)	ภาระค่าน้ำ (บาท)	ภาระค่าอาหาร (บาท)	แลกเปลี่ยน พื้น (บาท)	รวม (บาท)
รายที่ 1	900	-	465	480	-	1,845
รายที่ 2	1,980	-	360	600	-	2,940
รายที่ 3	750	-	150	300	240	1,440
รายที่ 4	600	210	30	30	90	960
รายที่ 5	1,200	90	270	270	390	2,220
รายที่ 6	300	-	135	135	150	720
รายที่ 7	900	-	75	75	-	1,050
รายที่ 8	900	-	450	750	150	2,250
รายที่ 9	300	-	30	60	75	465
รายที่ 10	600	-	30	30	240	900
รายที่ 11	2,550	-	-	-	-	2,550

2.7) ค่าก่อสร้างโรงเรือน

ตารางที่ 4-30 ค่าก่อสร้างโรงเรือน

เกษตรกร	ค่าก่อสร้างโรงเรือน (บาท)	การต่อเติมหลังการ ใช้งาน (บาท)	รวมค่าก่อสร้าง (บาท)	ระยะเวลา ในการใช้งาน (ปี)
รายที่ 1	40,000	-	40,000	5
รายที่ 2	50,000	-	50,000	15
รายที่ 3	โรงเรือนที่ 1 ราคา 10,000 บาท โรงเรือนที่ 2 ราคา 10,000 บาท โรงเรือนที่ 3 ราคา 10,000 บาท	-	30,000	20
รายที่ 4	40,000	-	40,000	10
รายที่ 5	66,000	-	66,000	20
รายที่ 6	12,700	-	12,700	15
รายที่ 7	28,000	-	28,000	10
รายที่ 8	54,000	-	54,000	15
รายที่ 9	โรงเรือนที่ 1 ราคา 10,000 บาท โรงเรือนที่ 2 ราคา 10,000 บาท	-	20,000	10
รายที่ 10	โรงเรือนที่ 1 ราคา 10,000 บาท โรงเรือนที่ 2 ราคา 10,000 บาท	-	20,000	10
รายที่ 11	15,000	-	15,000	10

2.8) ต้นทุนการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง

ตารางที่ 4-31 ต้นทุนการเลี้ยงไก่/ ไร่ ของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง

ราย ที่	ชื่อสายพันธุ์ ไก่	จำนวนที่ รับมา (ตัว)	ค่าวัสดุคั้นๆ/ ไร่ (บาท)	ค่าก่อสร้างโรงเรือน/ ไร่ (บาท)	รวมค่าใช้จ่าย/ ไร่ (บาท)	รายได้จากการจำหน่าย/ไร่ ที่เกษตรกรได้รับ (บาท)	รายได้สุทธิ/ ไร่ (บาท)
1	ไก่เบรส	150	1,845	2,000	3,845	18,000	14,155
2	ไก่กระดุกตัว	130	980	833	1,813	12,000	10,187
3	ไก่กระดุกตัว	176	1,680	375	2,055	5,000	2,945
4	ไก่เบรส	100	960	1,000	1,960	10,000	8,040
5	ไก่กระดุกตัว	130	2,220	825	3,045	36,900	33,855
6	ไก่เบรส	150	720	212	932	29,582	28,650
7	ไก่กระดุกตัว	90	1,050	700	1,720	12,600	10,880
8	ไก่กระดุกตัว	125	2,250	900	3,150	15,085	11,935
9	ไก่เบรส	160	465	500	965	17,000	16,035
10	ไก่เบรส	141	1,050	500	1,550	31,604	30,054
11	ไก่เบรส	400	2,550	375	2,925	19,000	16,075

*รายได้จากการจำหน่าย/ ไร่ ที่เกษตรกรได้รับ (บาท) ; ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร

2.9) การบริโภคอาหารโปรตีนของควัวเรือน / เดือน

ตารางที่ 4-32 การบริโภคอาหาร โปรตีนของควัวเรือน/ เดือน

เกษตรกร	ไก่		ไข่ไก่		หมู		เนื้อวัว		เนื้อควา		ปลา	
	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน
รายที่ 1	ซื้อ	1 ตัว	ซื้อ	64 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	ซื้อ	0.3 กก.	ซื้อ	0.3 กก.	ซื้อ	4 กก.
รายที่ 2	-	-	เลี้ยงเอง	40 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	1 กก.	-	-
รายที่ 3	-	-	ซื้อ	80 ฟอง	ซื้อ	4 กก.	-	-	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	1 กก.
รายที่ 4	ซื้อ	10 ตัว	ซื้อ	150 ฟอง	ซื้อ	60 กก.	-	-	-	-	ซื้อ	8 กก.
รายที่ 5	ซื้อ	3 ตัว	ซื้อ	30 ฟอง	ซื้อ	4 กก.	-	-	-	-	ซื้อ	4 กก.
รายที่ 6	เลี้ยงเอง	1-2 ตัว	ซื้อ	30 ฟอง	ซื้อ	4 กก.	-	-	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	1 กก.
รายที่ 7	-	-	เลี้ยงเอง	30 ฟอง	ซื้อ	4 กก.	-	-	-	-	หาเอง	1-2 กก.
รายที่ 8	เลี้ยงเอง	2 ตัว	ซื้อ	60 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	-	-	-	-	-	-
รายที่ 9	ซื้อ	2 ตัว	ซื้อ	60 ฟอง	ซื้อ	4 กก.	ซื้อ	0.1 กก.	ซื้อ	0.1 กก.	-	-
รายที่ 10	ซื้อ	2 ตัว	-	-	ซื้อ	2 กก.	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	0.5 กก.	-	-
รายที่ 11	ซื้อ	2 ตัว	-	-	ซื้อ	4 กก.	-	-	-	-	ซื้อ	1-2 กก.

2.10) การใช้ประโยชน์มูลและการเก็บรวบรวมมูลไว้ใช้ประโยชน์/ ปี

ตารางที่ 4-33 การเก็บรวบรวมมูลไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อปี

เกษตรกร	จำนวนที่ รวบรวมได้ (กระสอบ)	จำนวนที่นำไปใช้ ประโยชน์ (ทำปุ๋ย)	จำนวนมูลไก่ที่ จำหน่ายปี (กระสอบ)	ลักษณะการนำไปใช้	การช่วยลดการใช้ปุ๋ยเคมี หรือปุ๋ยอื่นๆ
รายที่ 1	150	90	60	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ยผสมกับปุ๋ยอินทรีย์ในอัตราส่วน 2:1 เพื่อใช้ในแปลงผักปลอดสารพิษ	เดิมไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมีอยู่แล้ว
รายที่ 2	240	240	-	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ยในแปลงผักอะโวคาโดและแบ่งให้ญาติพี่น้อง	การใช้อย่างประหยัดทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมีลง 50 %
รายที่ 3	150	75	75กระสอบ*25 บาท = 1,875	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ยเพื่อใช้ในแปลงผัก และอะโวคาโด	การใช้อย่างประหยัดทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมีลง 70 %
รายที่ 4	40	-	40กระสอบ*20 = 800บาท	-	ใช้ปริมาณเท่าเดิม
รายที่ 5	75	45	30กระสอบ*25 = 750 บาท	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ยเพื่อใช้ในแปลงผัก เช่น ผักกาดขาว ถั่วฝักยาว มะเขือ แตงกวา พริก เป็นต้น จำหน่ายให้กับโครงการหลวงฯ และเก็บไว้เพื่อนำไปแลกกับแกลบรองพื้นให้ไก่	เดิมไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมีอยู่แล้ว
รายที่ 6	150	150	-	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ยเพื่อใช้ในแปลงผักสวนครัว และอะโวคาโด	ใช้ปริมาณเท่าเดิม
รายที่ 7	75	-	75กระสอบ*25 = 1,875 บาท	-	ใช้ปริมาณเท่าเดิม
รายที่ 8	30	30	-	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ยเพื่อใช้ในแปลงผักสวนครัว ชาติไผ่ และอะโวคาโด	เดิมไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมีอยู่แล้ว
รายที่ 9	60	60	-	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ยเพื่อใช้ในอะโวคาโด	การใช้อย่างประหยัดทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมีลง 30 %
รายที่ 10	180	90	90กระสอบ*30 = 2,700 บาท	นำมูลไปใช้ทำปุ๋ยเพื่อใช้ในอะโวคาโด และแบ่งให้ญาติพี่น้อง	ใช้ปริมาณเท่าเดิม

เกษตรกร	จำนวนที่ รวบรวมได้ (กระสอบ)	จำนวนที่นำไปใช้ ประโยชน์ (ทำปุ๋ย)	จำนวนมูลไก่ที่ จำหน่าย/ปี (กระสอบ)	ลักษณะการนำไปใช้	การช่วยลดการใช้ปุ๋ยเคมี หรือปุ๋ยอื่นๆ
รายชื่อที่ 11	30	30	-	นำมูลไก่ไปใช้ทำปุ๋ย เพื่อใช้ใน อะโวคาโด มะม่วง ส้ม และ กาแฟ	การใช่มูลจากสัตว์ทำให้ ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อ ปุ๋ยเคมีลง 50 %

2.11) การเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริงไม่ได้รับการส่งเสริม

ตารางที่ 4-34 การเลี้ยงสัตว์ที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริงไม่ได้รับการส่งเสริม

เกษตรกร	ชนิดสัตว์	ปีที่เลี้ยง	จำนวน (ตัว)	หน่วยงานที่ให้ การสนับสนุน	การนำไปใช้ประโยชน์
รายชื่อที่ 1	ไม่ได้เลี้ยง				
รายชื่อที่ 2	วัว	2540	1	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย และมูลนำไปใช้เพื่อ ผลิตก๊าซชีวภาพ
	กระบือ	2540	5	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย และมูลนำไปใช้เพื่อ ผลิตก๊าซชีวภาพ
	เป็ด	2540	5	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคไข่เป็ด
	ไก่ประดู่	2561	20	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
รายชื่อที่ 3	ไก่พื้นเมือง (ไก่ชน)	2559	5	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่ายลูกไก่
รายชื่อที่ 4	สุกร	2551	55	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน มูลสุกรไม่ จำหน่ายแต่แจกให้ฟรี
รายชื่อที่ 5	ไม่ได้เลี้ยง				
รายชื่อที่ 6	ไม่ได้เลี้ยง				
รายชื่อที่ 7	ไก่พื้นเมือง	2551	100	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและ จำหน่าย
	เป็ด	2559	40	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคและจำหน่ายไข่เป็ด
รายชื่อที่ 8	ไก่พื้นเมือง	2561	12	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
รายชื่อที่ 9	ไก่พื้นเมือง	2560	20	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
รายชื่อที่ 10	วัว	2557	2	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
	กระบือ	2557	6	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
	ปลาไนและปลาดุก	2555	200	กรมประมง สนับสนุน	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
รายชื่อที่ 11	กระบือ	2560	12	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย

3. สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

3.1 ข้อมูลทั่วไป

สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด เป็นศูนย์ที่พัฒนามาจากศูนย์วิจัยและส่งเสริมกาแฟอาราบิก้า บ้านแม่หลอด ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมสายพันธุ์กาแฟอาราบิก้าหลากหลายสายพันธุ์ และการวิจัยด้านกาแฟ ต่อมาได้มีการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านการปลูกพืชผลไม้ผลแก่เกษตรกร มีพื้นที่รับผิดชอบ 8.36 ตารางกิโลเมตร (5,226 ไร่) พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา และที่ราบระหว่างหุบเขา สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ระหว่าง 600-1,000 เมตร อุณหภูมิสูงสุด 37 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 14 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 28 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,400 มิลลิเมตร/ปี การใช้ประโยชน์ที่ดินแบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 3,685.28 ไร่ ร้อยละ 70.79 พื้นที่ทำการเกษตร 1,285.71 ไร่ ร้อยละ 24.70 พื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 234.69 ไร่ ร้อยละ 4.51 ดินมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่า pH ที่ 5.5 – 6.5 จำนวนประชากร 1 หมู่บ้าน ประกอบด้วย 4 หย่อมบ้าน ประมาณ 168 ครัวเรือน จำนวน 609 คน ซึ่งประกอบด้วยคนพื้นเมืองและชนเผ่ากระเหรี่ยง

การพัฒนาที่ผ่านมา มุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตร การส่งเสริม การปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์ให้เหมาะสมต่อระบบนิเวศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพผลผลิต ภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย และการปลูกพืชภายใต้ระบบการใช้น้ำน้อย รวมถึงการพัฒนาส่งเสริมอาชีพนอกภาคเกษตร เพื่อเป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชน โดยพยายามกระจายการพัฒนาไปสู่ทุกหมู่บ้านในพื้นที่รับผิดชอบ รวมทั้งมีหมู่บ้านรองที่ ได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาอาชีพและการพัฒนาในด้านอื่น ๆ

3.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เลี้ยงไก่

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร ที่ทำการปศุสัตว์ในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด ตามแผนการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ในปีงบประมาณ 2561 ประกอบด้วยเกษตรกรที่เลี้ยงไก่ จำนวน 7 ราย และเกษตรกรที่เลี้ยงสุกร จำนวน 4 ราย ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรที่เลี้ยงไก่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 71 รองลงมา เป็นเพศชาย ร้อยละ 29 มีอายุเฉลี่ย 52 ปี โดยส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีลักษณะการประกอบอาชีพ ดังตารางที่ 4-35 ดังนี้

ตารางที่ 4-35 การประกอบอาชีพของเกษตรกรที่เลี้ยงไก่

เกษตรกร	อาชีพหลัก	รายได้/ปี	อาชีพเสริม	รายได้	รายได้รวม/ปี
รายที่ 1	รับจ้าง, ทำนา	16,000	เลี้ยงไก่กระดุกดำ, เลี้ยงสุกร	15,000	31,000
รายที่ 2	ปลูกกาแฟ, พืชผัก, อะโวคาโด, ส้มโอ, มะพร้าว, เลี้ยงปลา	32,000	เลี้ยงไก่กระดุกดำ, เลี้ยงสุกร	26,000	58,000
รายที่ 3	เลี้ยงไก่กระดุกดำ	30,000	เลี้ยงไก่พื้นเมือง	8,500	38,500
รายที่ 4	รับจ้างทั่วไป	60,000	เลี้ยงไก่เบรต	35,000	95,000

รายที่ 5	ปลูกข้าวโพด, ถั่วลิสง, ถั่วเขียว, ฝรั่งทั่วไป	50,000	เลี้ยงไก่กระดูกดำ	14,500	64,500
รายที่ 6	ปลูกกาแฟ, สวนมะม่วง, สวนเงาะ, สวนกระเทียม	85,000	เลี้ยงไก่ประดู่หางดำ	2,000	87,000
รายที่ 7	ปลูกข้าวโพด, ถั่วลิสง, ถั่วเขียว	34,000	เลี้ยงไก่กระดูกดำ	กำลังเริ่มเลี้ยง	34,000

เกษตรกรที่เลี้ยงไก่ ในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด มีรายได้ต่อปีเฉลี่ย 58,286 บาท/ปี โดยมีรายได้สูงสุด 95,000 บาท/ปี ซึ่งเป็นรายได้มาจากการรับจ้างทั่วไปและเลี้ยงไก่ ส่วนรายได้น้อยที่สุดคือ 31,000 บาท/ปี

3.3 การเลี้ยงไก่ในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

1) จำนวนไก่ที่เลี้ยงในรอบปี 2560

ตารางที่ 4-36 จำนวนไก่ที่เลี้ยงในรอบปี 2560

เกษตรกร	ข้อมูลพันธุ์ไก่รุ่นปัจจุบัน	จำนวนไก่ที่รับมา (ตัว)	จำนวนไก่ตาย (ตัว)	คิดเป็น (%)	จำนวนไก่คงเหลือในปัจจุบัน (ตัว)	คิดเป็น (%)
รายที่ 1	ไก่กระดูกดำ	80	10	12.5	70	87.5
รายที่ 2	ไก่กระดูกดำ	200	-	-	200	100
รายที่ 3	ไก่กระดูกดำ	150	15	10	135	90
รายที่ 4	ไก่เข็รต	190	40	21.1	150	78.9
รายที่ 5	ไก่กระดูกดำ	80	4	5	76	95
รายที่ 6	ไก่ประดู่หางดำ	10	2	20	8	80
รายที่ 7	ไก่กระดูกดำ	80	4	5	76	95

เกษตรกรในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด ส่วนใหญ่เลี้ยงไก่กระดูกดำ ร้อยละ 72 รองลงมาคือเลี้ยง ไก่เข็รตและไก่ประดู่หางดำ ในสัดส่วนที่เท่ากัน ร้อยละ 14

2) ราคาขาย

สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด รับซื้อไก่จากเกษตรกรในราคา 120 บาท/กิโลกรัม โดยหักค่าบริหารจัดการกิโลกรัมละ 5 บาท และเกษตรกรจะได้รับเงินจากการจำหน่ายสุทธิ กิโลกรัมละ 155 บาท

3) ความพึงพอใจกับราคารับซื้อไก่ในปัจจุบัน

เกษตรกรประมาณร้อยละ 86 พึงพอใจกับราคารับซื้อไก่ในปัจจุบันน้อย เนื่องจากราคาลูกไก่สูงมากโดยมีเกษตรกรเพียงร้อยละ 13 ที่พึงพอใจในราคารับซื้อปัจจุบัน

4) ต้นทุนในการเลี้ยงและค่าอาหารต่อรุ่น

ตารางที่ 4-37 ต้นทุนในการเลี้ยงและค่าอาหารต่อรุ่น

เกษตรกร	จำนวน รุ่น/ปี(รุ่น)	ซื้อสายพันธุ์ไก่ที่ เลี้ยงปัจจุบัน	จำนวน ที่ได้รับมา (ตัว)	จำนวนไก่ ที่ตาย (ตัว)	จำนวนไก่ คงเหลือ (ตัว)	ค่าอาหารที่ใช้ เลี้ยงไก่ (บาท)
รายที่ 1	1	ไก่กระดูกดำ	80	10	70	8,555
รายที่ 2	1	ไก่กระดูกดำ	200	-	200	13,390
รายที่ 3	2	ไก่กระดูกดำ	150	15	135	11,000
รายที่ 4	1	ไก่เบรต	190	40	150	15,000
รายที่ 5	1	ไก่กระดูกดำ	80	4	76	6,840
รายที่ 6	1	ไก่ประดู่หางดำ	10	2	8	2,000
รายที่ 7	2	ไก่กระดูกดำ	80	4	76	4,800

5) ส่วนประกอบของอาหารที่ใช้เลี้ยง/รุ่น และค่าวัคซีน ยาถ่าย

ตารางที่ 4-38 ส่วนประกอบของอาหารที่ใช้เลี้ยงต่อรุ่น รวมถึงค่าวัคซีนและยาถ่าย

เกษตรกร	จำนวนไก่ที่เลี้ยงใน ปัจจุบัน (ตัว)	ราคาอาหาร(บาท)			ค่าวัคซีนและ ยาถ่าย (บาท)	รวมทั้งหมด (บาท)
		*อาหารสำเร็จ	ข้าวโพด	รำอ่อน		
รายที่ 1	80	8,280	-	-	275	8,555
รายที่ 2	200	13,280	110	-	-	13,390
รายที่ 3	150	11,000	-	-	-	11,000
รายที่ 4	190	15,000	-	-	-	15,000
รายที่ 5	80	6,440	150	150	100	6,840
รายที่ 6	10	2,000	-	-	-	2,000
รายที่ 7	80	4,500	100	100	100	4,800

*ค่าอาหารสำเร็จ ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกร

6) ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ต่อรุ่น

ตารางที่ 4-39 ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่เกษตรกรใช้ในการเลี้ยงต่อรุ่น

เกษตรกร	ค่าไฟ(บาท)	ค่าน้ำ(บาท)	ภาชนะใส่น้ำ (บาท)	ภาชนะใส่อาหาร (บาท)	แกลบรองพื้น (บาท)	รวม (บาท/รุ่น)
รายที่ 1	600	60			-	660
รายที่ 2	990	-	2,520	4,650	-	8,160
รายที่ 3	1,200	-	4,230	3,600	780	9,810
รายที่ 4	1,500	-	2,100	4,050	-	7,650
รายที่ 5	600	-	-	-	-	600
รายที่ 6	-	-	-	-	-	-
รายที่ 7	600	-	-	-	-	600

7) ค่าก่อสร้างโรงเรือน

ตารางที่ 4-40 ค่าก่อสร้างโรงเรือน

เกษตรกร	ค่าก่อสร้างโรงเรือน (บาท)	การต่อเติมหลังการ ใช้งาน (บาท)	รวมค่าก่อสร้าง (บาท)	ระยะเวลาในการใช้ งาน (ปี)
รายที่ 1	10,000	-	10,000	6
รายที่ 2	48,000	400	48,400	10
รายที่ 3	30,000	-	30,000	7
รายที่ 4	8,500	-	8,500	10
รายที่ 5	9,000	-	9,000	10
รายที่ 6	10,000	-	10,000	7
รายที่ 7	9,000	-	9,000	10

8) ต้นทุนการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

ตารางที่ 4-41 ต้นทุนการเลี้ยงไก่/ รุน ของเกษตรกรในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

ราย ที่	สายพันธุ์ไก่	จำนวนที่ รับมา (ตัว)	ค่าวัสดุและ อื่นๆ/รูน (บาท)	ค่าก่อสร้างโรงเรือน/ รูน (บาท)	รวมค่าใช้จ่าย ต่อรูน (บาท)	*รายได้จากการจำหน่ายรูน ที่เกษตรกรได้รับ (บาท)	รายได้สุทธิ/ รูน (บาท)
1	ไก่กระดุกดำ	80	660	417	1,077	19,557	18,480
2	ไก่กระดุกดำ	200	8,160	1,210	9,370	37,252	27,882
3	ไก่กระดุกดำ	150	9,810	1,071	10,881	36,881	26,000
4	ไก่बरส	190	7,650	213	7,863	38,563	30,700
5	ไก่กระดุกดำ	80	600	225	825	19,965	19,140
6	ไก่ประดู่หางดำ	10	-	238	238	7,116	6,878
7	ไก่กระดุกดำ	80	600	225	825	14,525	13,700

*รายได้จากการจำหน่าย รุน ที่เกษตรกรได้รับ (บาท) ; ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร

9) การบริโภคอาหารโปรตีนของครัวเรือน / เดือน

ตารางที่ 4-42 การบริโภคอาหารโปรตีนของครัวเรือน/เดือน

เกษตรกร	ไก่		ไข่ไก่		หมู		เนื้อวัว		เนื้อควาย		ปลา	
	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน
รายที่ 1	ซื้อ	4 กก.	ซื้อ	30 ฟอง	ซื้อ	4 กก.	-	-	ซื้อ	1 กก.	หาเอง	1 กก.
รายที่ 2	เลี้ยงเอง	1 กก.	ซื้อ	8 ฟอง	ซื้อ	1 กก.	-	-	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	2 กก.
รายที่ 3	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	8 ฟอง	ซื้อ	0.5 กก.	-	-	-	-	ซื้อ	1 กก.
รายที่ 4	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	60 ฟอง	ซื้อ	4 กก.	-	-	-	-	ซื้อ	12 กก.
รายที่ 5	เลี้ยงเอง	2 กก.	ซื้อ	120 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	2 กก.
รายที่ 6	เลี้ยงเอง	2 กก.	ซื้อ	3 ฟอง	ซื้อ	1 กก.	-	-	-	-	ซื้อ	4 กก.
รายที่ 7	เลี้ยงเอง	1 กก.	ซื้อ	120 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	2 กก.

10) ต้นทุนการเก็บรวบรวมมูลไ่ว้ใช้ประโยชน์ ต่อปี

ตารางที่ 4-43 การเก็บรวบรวมมูลไ่ว้เพื่อใช้ประโยชน์ ต่อปี

เกษตรกร	จำนวนที่เก็บรวบรวมได้ (กระสอบ)	จำนวนที่นำไปใช้ (ทำปุ๋ย)	จำนวนมูลไก่ที่จำหน่ายปี (กระสอบ)	ลักษณะการนำไปใช้	การช่วยลดการใช้ปุ๋ยเคมีหรือปุ๋ยอื่นๆ
รายที่ 1	30	30	-	ใส่ดินมะม่วง มะพร้าว และผักสวนครัว	ไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมี
รายที่ 2	40	40	-	ใส่สวนผัก	ลดค่าใช้จ่ายปุ๋ยเคมีได้ 100% (1,250 บาท/ปี)
รายที่ 3	70	-	70	จำหน่ายกระสอบละ 20 บาท รายได้ 1,400 บาท/ปี	ใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณเท่าเดิม
รายที่ 4	50	50	-	ใส่สวนผัก, ต้นอะโวกาโด, ต้นเงาะ, ต้นกล้วย	ลดค่าใช้จ่ายปุ๋ยเคมีได้ 100%
รายที่ 5	20	4	16	จำหน่ายและใส่สวนผัก	ลดค่าใช้จ่ายปุ๋ยเคมีได้ 100%
รายที่ 6	เก็บมูลไก่แต่ไม่ได้นับจำนวน เพราะเสี่ยงไก่ประจูด่างจำนวนน้อย จึงวางคมูลไก่กองไว้แล้วนำไปใส่สวนผัก				ไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมี
รายที่ 7	20	4	16	จำหน่ายและใส่สวนผัก	ลดค่าใช้จ่ายปุ๋ยเคมีได้ 100%

11) การเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลดไม่ได้มีการส่งเสริม

ตารางที่ 4-44 การเลี้ยงสัตว์ที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลดไม่ได้มีการส่งเสริม

เกษตรกร	ชนิดสัตว์	ปีเลี้ยง	จำนวน (ตัว)	หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน	การนำไปใช้ประโยชน์
รายที่ 1	สุกร	2561	2	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงเพื่อจำหน่าย
รายที่ 2	ปลาอุกและปลาหมอ	2556	ไม่สามารถนับได้	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย
	สุกร	2561	4	สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลด	เลี้ยงไว้จำหน่ายและนำมาอุปโภคบริโภค
	ไก่สีทอง	2558	35	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย
รายที่ 3	ไก่พื้นเมือง	2561	100	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือน
รายที่ 4	ไม่ได้เลี้ยง				
รายที่ 5	ไก่พื้นเมือง	2540	30	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือน
รายที่ 6	ไก่พื้นเมือง	2540	30	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือน
	ไก่ประจูด่าง	2550	10	ทุนส่วนตัว	จำหน่ายตามท้องตลาดทั่วไป
รายที่ 7	ไก่พื้นเมือง	2540	30	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือน

3.4 ข้อมูลการเลี้ยงสุกร ในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เลี้ยงสุกร ในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด พบว่า เกษตรกร เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 45 ปี โดยส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น/ เทียบเท่า (ปวช.) มีลักษณะการประกอบอาชีพ ดังตารางที่ 4-45 ดังนี้

ตารางที่ 4-45 การประกอบอาชีพของเกษตรกร

เกษตรกร	อาชีพ	รายได้/ปี (บาท)	อาชีพเสริม	รายได้ (บาท)	รายได้รวม/ปี (บาท)
รายที่ 1	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกกาแฟ อาราบิก้า	3,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกร	25,000	28,000
รายที่ 2	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกกาแฟ อาราบิก้า ไร่ ไร่ ได้ส้มโอ และมะพร้าว	32,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกร	26,000	58,000
รายที่ 3	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกกาแฟ อาราบิก้า	3,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกร	15,500	18,500
รายที่ 4	ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกกาแฟ อาราบิก้า ข้าว ถั่วลิสง และ ไร่ ไร่ ได้	7,000	การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกร	32,500	39,500

การประกอบอาชีพของเกษตรกรในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด มีรายได้สูงสุด 39,500 บาท/ปี และมีรายได้น้อยที่สุด 18,500 บาท/ปี

3.5 การเลี้ยงสุกร ในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

1) จำนวนสุกรที่เลี้ยงในรอบปี 2560

ตารางที่ 4-46 จำนวนสุกรที่เลี้ยงในรอบปี 2560

เกษตรกร	สุกรเพศผู้ (ตัว)	สุกรเพศเมีย (ตัว)	รวม (ตัว)
รายที่ 1	5	3	9
รายที่ 2	4	-	4
รายที่ 3	2	-	2
รายที่ 4	2	2	4

เกษตรกรในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด เลี้ยงสุกรทั้งหมดเฉลี่ย 5 ตัว โดยมีเกษตรกรที่เลี้ยงสุกร มากที่สุด 9 ตัว และมีเกษตรกรที่เลี้ยงสุกร น้อยที่สุด จำนวน 2 ตัว

2) ราคาที่จำหน่าย

สมาชิกสถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด จำหน่ายสุกรขึ้นอยู่กับราคามท้องตลาด โดยเกษตรกร จะจำหน่ายกิโกรัมละ 100 บาท อีกทั้งมีการจำหน่ายสุกรเป็นตัวให้แก่พ่อค้าคนกลาง และผู้ที่ต้องการซื้อ สุกร โดยจำหน่ายสุกรตัวผู้ในราคา 6,000 บาท/ตัว และสุกรตัวเมีย ราคา 9,500 บาท/ตัว

2) ความพึงพอใจกับราคารับซื้อ พบว่า ราคารับซื้อผูกกับราคาลาดและการตกลงระหว่างเกษตรกรและพ่อค้าคนกลาง

3) ต้นทุนในการเลี้ยง

ตารางที่ 4-47 ต้นทุนในการเลี้ยง

เกษตรกร	จำนวนสุกรทั้งหมด (ตัว)	จำนวนสุกรที่ได้มาจากการสนับสนุน (ตัว)	หน่วยงานที่สนับสนุน	จำนวนสุกรที่ซื้อ (ตัว)	ต้นทุนในการซื้อสุกร (บาท)
รายที่ 1	8	8	กรมปศุสัตว์อำเภอแม่แตง	8	12,000
รายที่ 2	4	4	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่หลอด	4	4,800
รายที่ 3	2	2	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่หลอด	2	2,400
รายที่ 4	4	4	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่หลอด	4	5,200

ต้นทุนในการซื้อสุกรมาเลี้ยงเฉลี่ยรายละ 6,100 บาท โดยใช้ต้นทุนสูงสุด 12,000 บาท และมีต้นทุนน้อยที่สุด 2,400 บาท

4) ส่วนประกอบของอาหารที่ใช้เลี้ยงสุกร/ รุน และคำวักชิน ยาถ่าย

ตารางที่ 4-48 ส่วนประกอบของอาหารที่ใช้เลี้ยงสุกร/ รุน และคำวักชิน ยาถ่าย

เกษตรกร	จำนวนสุกรที่เลี้ยงในปัจจุบัน (ตัว)	ราคาอาหาร(บาท)			คำวักชินและยาถ่าย (บาท)	รวมทั้งรวม (บาท)
		*อาหารสำเร็จ	รำอ่อน	ข้าวโพด		
รายที่ 1	9	6,600	800	-	300	7,700
รายที่ 2	4	1,640	-	-	-	1,640
รายที่ 3	2	11,240	640	-	165	12,045
รายที่ 4	4	7,550	1,600	-	75	9,225

*ค่าอาหารสำเร็จ ได้มาจากการสัมภาษณ์เกษตรกร

5) ค่าวัสดุอุปกรณ์คอรุน พบว่า สมาชิกสถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด ไม่ได้เสียค่าวัสดุอุปกรณ์ใดๆ เนื่องจากเกษตรกรที่วางอาหารจากวัสดุที่เหลือจากกรรมเกษตร

6) ค่าก่อสร้างโรงเรือน

ตารางที่ 4-49 ค่าก่อสร้างโรงเรือน

เกษตรกร	ค่าก่อสร้างโรงเรือน (บาท)	การต่อเติมหลังการใช้งาน (บาท)	รวมค่าก่อสร้าง (บาท)	ระยะเวลาในการใช้งาน (ปี)
รายที่ 1	5,000	4,000	9,000	10
รายที่ 2	-	-	-	-
รายที่ 3	600	-	600	5
รายที่ 4	600	-	600	5

7) ต้นทุนการเลี้ยงสุกรของเกษตรกร ในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

ตารางที่ 4-50 ต้นทุนการเลี้ยงสุกรของเกษตรกร ในพื้นที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

ราย ที่	จำนวนที่ เลี้ยง (ตัว)	ต้นทุนในการ ซื้อสุกรมาเลี้ยง	ค่าอาหาร วัคซีน และยาถ่าย	ค่าก่อสร้าง โรงเรือน/ รั้ว (บาท)	รวมค่าใช้จ่าย ทั้งหมดต่อรุ่น (บาท)	รายได้จากการ จำหน่าย/ รุ่น (บาท)	รายได้สุทธิ (บาท)
1	9	12,000	7,700	300	20,000	25,000	5,000
2	4	4,800	1,640	-	6,440	ยังไม่ได้จำหน่าย	
3	2	2,400	12,045	40	14,485	15,500	1,015
4	4	5,200	9,225	40	14,465	15,500	1,035

8) การบริโภคอาหาร ปุ๋ยดินของครัวเรือน / เดือน

ตารางที่ 4-51 การบริโภคอาหาร ปุ๋ยดินของครัวเรือน/ เดือน

เกษตรกร	ไก่		ไข่ไก่		หมู		เนื้อวัว		ปลา	
	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน (ฟอง)	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน
รายที่ 1	เลี้ยงเอง	2 ตัว	ซื้อ	30	ซื้อ	10 กก.	-	-	ซื้อ	2 กก.
รายที่ 2	เลี้ยงเอง	2 ตัว	ซื้อ	8	ซื้อ	2 กก.	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	2 กก.
รายที่ 3	เลี้ยงเอง	8 ตัว	ซื้อ	60	ซื้อ	15 กก.	-	-	ซื้อ	5 กก.
รายที่ 4	เลี้ยงเอง	2 กก.	ซื้อ	60	ซื้อ	3 กก.	-	-	ซื้อ	3 กก.

9) การเก็บรวบรวมมูลไว้ใช้ประโยชน์ต่อปี

ตารางที่ 4-52 การเก็บรวบรวมมูลไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อปี

เกษตรกร	จำนวนที่เก็บ รวบรวมได้ (กระสอบ)	จำนวนที่นำไปใช้ ประโยชน์ (ทำปุ๋ยคอก)	จำนวนมูลสุกร ที่จำหน่าย/ปี (กระสอบ)	ลักษณะการนำไปใช้
รายที่ 1	-	-	-	ส่งมูลสุกรในคอกให้ไหลลงสวนกาแฟ
รายที่ 2	-	-	-	-
รายที่ 3	10	10	-	นำมูลสุกรใช้ทำปุ๋ยใส่กาแฟ และนาข้าว
รายที่ 4	-	-	-	-

10) การเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด ไม่ได้มีการส่งเสริม

ตารางที่ 4-53 การเลี้ยงสัตว์ที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอดไม่ได้มีการส่งเสริม

เกษตรกร	ชนิดสัตว์	ปีที่เลี้ยง	จำนวน (ตัว)	หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน	การนำไปใช้ประโยชน์
รายที่ 1	ไก่พื้นเมือง	2550	150	ทุนตัวเอง	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภค
	เป็ด	2561	20	ทุนตัวเอง	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภค
รายที่ 2	ปลาชุก	2556	200	ทุนตัวเอง	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภค
	ไก่สีทอง	2558	35	ทุนตัวเอง	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคและจำหน่าย
รายที่ 3	ไก่พื้นเมือง	2551	10	ทุนตัวเอง	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภค
รายที่ 4	ไก่พื้นเมือง	2541	2	ทุนตัวเอง	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภค

4. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

4.1 ข้อมูลทั่วไป

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว เป็นศูนย์ที่มีภูมิประเทศ ลักษณะพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด และลอนชัน มีความลาดชัน ประมาณ 2 - 8 % พื้นที่ทั่วไปมักพบหินปูนโผล่ขึ้นมา และมีหลุมยุบเป็นแห่ง ๆ ลูกโอบล้อมด้วยภูเขาหินปูน ไม่มีลักษณะของห้วยลำธารและแหล่งน้ำให้อุปโภคบริโภค มีแต่น้ำซับปรากฏเป็นบางแห่ง มีพื้นที่รับผิดชอบ 35 ตารางกิโลเมตร (22,049 ไร่) พื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางระหว่าง 500-750 เมตร อุณหภูมิสูงสุด 39 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 8 องศาเซลเซียส เฉลี่ย 23.5 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ย 1,384 มิลลิเมตรต่อปี การใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 8,197 ไร่ ร้อยละ 37.18 พื้นที่ทำการเกษตร 13,128 ไร่ ร้อยละ 59.54 และพื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 724 ไร่ ร้อยละ 3.28 ดินมีค่า pH ที่ 6.0-7.0 จำนวนประชากร 8 หมู่บ้าน (12 หย่อมบ้าน) 5,790 ครัวเรือน 24,404 คนประกอบด้วย ขนเผ่าไทยใหญ่ จีน ลาหู่ ลัวะ และอาข่า

การพัฒนาที่ผ่านมา มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิต โดยการส่งเสริมชนิดพืชที่เหมาะสมกับภูมิประเทศลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว และส่งเสริมเกษตรกรปลูกพืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก พืชไร่ และปศุสัตว์ รวมถึงการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดตั้งกลุ่ม จำนวน 8 กลุ่ม เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนการฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ และส่งเสริมการปลูกป่าชาวบ้าน โดยพยายามกระจายการพัฒนาไปสู่ทุกหมู่บ้านในพื้นที่รับผิดชอบ รวมทั้งมีหมู่บ้านรองที่ได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาอาชีพและการพัฒนาด้านอื่นๆ

4.2 ข้อมูลการเลี้ยงไก่ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

ข้อมูลการเลี้ยงไก่ ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวพบว่า เกษตรกรเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 39 ปี และส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีลักษณะการประกอบอาชีพ ดังตารางที่ 4-54 ดังนี้

ตารางที่ 4-54 การประกอบอาชีพของเกษตรกร

เกษตรกร	อาชีพ	รายได้/ปี	อาชีพเสริม	รายได้	รายได้รวม/ปี
รายที่ 1	ทำการเกษตร ปลูกข้าว ปลูก ลำไยและปลูกข้าวโพด	300,000	เลี้ยงไก่	9,000	39,000
รายที่ 2	ทำการเกษตร ปลูกมะม่วง และลำไย	50,000	เลี้ยงไก่	38,000	88,000
รายที่ 3	ทำการเกษตร ปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วลิสง พืชทอง	210,000	เลี้ยงไก่ รับจ้างทั่วไป	27,000	237,000
รายที่ 4	มะม่วง ลำไย	30,000	เลี้ยงไก่	25,000	55,000
รายที่ 5	มะม่วง กระเทียม	100,000	เลี้ยงไก่	-	1,000,000

เกษตรกรที่เลี้ยงไก่ ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขี้ยว มีรายได้สูงสุด 1,000,000 บาท ซึ่งเป็นรายได้มาจากการปลูกพืช และมีรายได้น้อยที่สุด 39,000 บาท/ปี

4.3 การเลี้ยงไก่ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขี้ยว

1) จำนวนไก่ที่เลี้ยงในรอบปี 2560

ตารางที่ 4-55 จำนวนไก่ที่เลี้ยงในรอบปี 2560

เกษตรกร	ชื่อสายพันธุ์ไก่ รุ่นปัจจุบัน	จำนวนไก่ที่ รับมา (ตัว)	จำนวนไก่ที่ ตาย (ตัว)	คิดเป็น (%)	จำนวนไก่คงเหลือ ในปัจจุบัน (ตัว)	คิดเป็น (%)
รายที่ 1	ไก่กระดุกดำ	200	-	0	200	100
รายที่ 2	ไก่กระดุกดำ	300	-	0	300	100
รายที่ 3	ไก่กระดุกดำ	100	-	0	100	100
รายที่ 4	ไก่กระดุกดำ	100	35	35	65	65
รายที่ 5	ไก่กระดุกดำ	300	300	100	0	0

2) ราคาขาย

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขี้ยว รับซื้อ ไก่กระดุกดำจากเกษตรกรในราคา 110 บาท และศูนย์จำหน่ายไก่กระดุกดำให้พ่อค้าคนกลางเอง

3) ความพึงพอใจกับราคาซื้อไก่กระดุกดำในปัจจุบัน

ราคาซื้อไก่กระดุกดำในปัจจุบันเป็นราคาที่เกษตรกรพึงพอใจ แต่ทั้งนี้ปริมาณน้ำนมและรายได้จะขึ้นอยู่กับจำนวนลูกไก่ที่เกษตรกรได้รับ ซึ่งจะต้องมีจำนวนลูกไก่ไม่น้อยกว่า 200 ตัว เกษตรกรจึงจะคุ้มกับราคาอาหาร และในอนาคตสมาชิกเล็งเห็นว่า ควรปรับราคาซื้อให้สูงขึ้นตามราคาวัตถุดิบที่มีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งลูกไก่ที่เกษตรกรได้รับมามีความต้านทานต่อโรคค่อนข้างต่ำ เมื่อเลี้ยงได้ในระยะหนึ่ง พบว่าไก่ตายโดยไม่ทราบสาเหตุ

4) ต้นทุนค่าอาหาร/ รุ่ง

ตารางที่ 4-56 ต้นทุนในการเลี้ยงและค่าอาหารต่อรุ่น

เกษตรกร	จำนวนรุ่น/ปี (รุ่น)	จำนวนไก่ ที่ได้รับมา (ตัว)	จำนวนไก่ที่ ตาย (ตัว)	จำนวนไก่คงเหลือ (ตัว)	ค่าอาหารที่ใช้ เลี้ยงไก่ (บาท)
รายที่ 1	2	200	50	150	8,000
รายที่ 2	2	200	20	180	12,250
รายที่ 3	3	100	9	91	12,000
รายที่ 4	3	150	60	85	12,600
รายที่ 5	เลี้ยงรุ่นแรก	330	330	-	4,700**

** หมายถึง: เกษตรกรรายที่ 5 มีค่าอาหารที่ใช้เลี้ยงไก่ 4,700 บาท เนื่องจากไก่ตายในสัปดาห์ที่สองไปแล้ว

5) ส่วนประกอบของอาหารที่ใช้เลี้ยง/รุ่น ค่าวัคซีนและยาถ่าย

ตารางที่ 4-57 ส่วนประกอบของอาหารที่ใช้เลี้ยงต่อรุ่น รวมถึงค่าวัคซีนและยาถ่าย

เกษตรกร	จำนวนไก่ที่ เลี้ยง (ตัว)	ราคาอาหาร(บาท)			ค่าวัคซีนและยา ถ่าย (บาท)	รวมทั้งหมด (บาท)
		อาหารสำเร็จ	ข้าวโพด	รำอ่อน		
รายที่ 1	200	24,000	-	-	-	24,000
รายที่ 2	200	30,000	5,250	1,500	360	37,110
รายที่ 3	100	35,700	300	-	-	35,700
รายที่ 4	150	37,800	-	-	-	37,800
รายที่ 5	330	4,700	-	-	-	4,700

6) ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ต่อรุ่น

ตารางที่ 4-58 ค่าวัสดุ อุปกรณ์ที่เกษตรกรใช้ในการเลี้ยงต่อรุ่น

เกษตรกร	ค่าไฟ (บาท)	ค่าน้ำ (บาท)	ภาชนะใส่น้ำ (บาท)	ภาชนะใส่อาหาร (บาท)	แถบรองพื้น (บาท)	รวม (บาท/รุ่น)
รายที่ 1	840	-	81	300	240	1,461
รายที่ 2	1,800	300	345	810	120	3,375
รายที่ 3	300	300	-	-	-	600
รายที่ 4	300	-	210	375	210	1,095
รายที่ 5	-	-	651	651	-	1,302

7) ค่าก่อสร้างโรงเรือน

ตารางที่ 4-59 ค่าก่อสร้างโรงเรือน

เกษตรกร	ค่าก่อสร้างโรงเรือน (บาท)	การต่อเติมหลัง การใช้งาน (บาท)	รวมค่าก่อสร้าง (บาท)	ระยะเวลาในการ ใช้งาน (ปี)
รายที่ 1	1,000	-	1,000	2
รายที่ 2	15,000	-	15,000	5
รายที่ 3	10,000	-	10,000	3
รายที่ 4	6,000	-	6,000	10
รายที่ 5	15,000	10,000	25,000	10

8) ต้นทุนการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

ตารางที่ 4-60 ต้นทุนการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

ราย ที่	สายพันธุ์ไก่	จำนวนที่ รวม (ตัว)	ค่าวัสดุและ อื่นๆ/รุ่น (บาท)	ค่าก่อสร้างโรงเรือน/ รุ่น (บาท)	รวมค่าใช้จ่าย/ รุ่น (บาท)	*รายได้จากการจำหน่าย รุ่นที่เกษตรกรได้รับ (บาท)	รายได้สุทธิ (บาท)
1	ไก่กระดุกดำ	200	1,461	125	1,586	36,586	35,000
2	ไก่กระดุกดำ	300	3,375	750	4,125	67,875	63,750
3	ไก่กระดุกดำ	100	600	833	1,433	45,433	44,000
4	ไก่กระดุกดำ	100	1,095	150	1,245	52,145	50,900
5	ไก่กระดุกดำ	330	1,302	625	1,927	-**	-

*รายได้จากการจำหน่าย/รุ่น ที่เกษตรกรได้รับ (บาท); ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร

**หมายเหตุ: เกษตรกรรายที่ 5 ไก่ขายเมื่อเลี้ยงได้สองสัปดาห์ จำนวน 300 ตัว

9) การบริโภคอาหารโปรตีนของครัวเรือน / เดือน

ตารางที่ 4-61 การบริโภคอาหารโปรตีนของครัวเรือน/ เดือน

เกษตรกร	ไก่		ไข่ไก่		หมู		เนื้อวัว		เนื้อควาย		ปลา		เบ็ด	
	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน
รายที่ 1	ซื้อ	4 ตัว	ซื้อ	6 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	-	-	-	-	ซื้อ	1 กก.	-	-
รายที่ 2	ซื้อ	1 ตัว	ซื้อ	20 ฟอง	ซื้อ	8 กก.	ซื้อ	4 กก.	ซื้อ	4 กก.	ซื้อ	10 กก.	-	-
รายที่ 3	-	-	ซื้อ	8 ฟอง	ซื้อ	12 กก.	ซื้อ	0.5	-	-	ซื้อ	2-3 กก.	ซื้อ	4 ตัว
รายที่ 4	เลี้ยง	4 ตัว	เลี้ยง	30 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	-	-	-	-	-	-	-	-
รายที่ 5	ซื้อ	12 ตัว	ซื้อ	30 ฟอง	ซื้อ	16 กก.	ซื้อ	0.2 กก.	ซื้อ	0.2 กก.	ซื้อ	2 กก.	-	-

9) การเก็บรวบรวมมูลไ่ว้ใช้ประโยชน์ต่อปี

ตารางที่ 4-62 การเก็บรวบรวมมูลไ่ว้ใช้ประโยชน์ต่อปี

เกษตรกร	จำนวนที่เก็บรวบรวมได้ (กระสอบ)	จำนวนที่นำไปใช้ประโยชน์ (กำปุย)	จำนวนมูลไก่ที่จำหน่าย/ปี (กระสอบ)	ลักษณะการนำไปใช้	การช่วยลดการใช้ปุ๋ยเคมีหรือปุ๋ยอื่นๆ
รายที่ 1	ไม่ได้นับจำนวน			หว่านในนาข้าวและสวนลำไย	ใช้ปุ๋ยอื่นๆในปริมาณเท่าเดิม
รายที่ 2	16	16	-	นำไปหว่านในสวนลำไย มะนาว มะม่วง และตะลอมทอง	ไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมี
รายที่ 3	10	10	-	ทำปุ๋ยใส่บำรุงต้นมะม่วงและอะโวคาโด	ใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณเท่าเดิม
รายที่ 4	15	15	-	นำมูลมาทำปุ๋ยหมักเพื่อใช้ในสวนลำไย และมะม่วง	ไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมี
รายที่ 5	ไม่ได้เก็บรวบรวมมูลไก่ เนื่องจากเลี้ยงได้ประมาณ 2 สัปดาห์ ไก่ตายทั้งหมด				

10) การเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวไม่ได้มีการส่งเสริม

ตารางที่ 4-63 การเลี้ยงสัตว์ที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลดไม่ได้มีการส่งเสริม

เกษตรกร	ชนิดสัตว์	ปีที่เลี้ยง	จำนวน (ตัว)	หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน	การนำไปใช้ประโยชน์
รายที่ 1	สุกร	2561	1	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย
รายที่ 2	ไม่ได้เลี้ยง				
รายที่ 3	ไก่พื้นเมือง	2556	100	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย
	เป็ด	2559	3	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อขายพันธุ์
รายที่ 4	หมู	2561	1	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
	ไก่พื้นเมือง	2540	15	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
รายที่ 5	ไก่พันธุ์ไข่	2561	34	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย
	วัว	2557	12	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย

4.4 เกษตรกรที่เลี้ยงสุกร ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

เกษตรกรที่เลี้ยงสุกร ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็น เพศหญิงร้อยละ 66.7 รองลงมาคือ เพศชาย ร้อยละ 33.3 มีอายุเฉลี่ย 39 ปี โดยเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการศึกษามากถึง ร้อยละ 50 รองลงมา คือ เกษตรกรที่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 33.3 และเกษตรกรที่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น/ เทียบเท่า (ปวช.) ร้อยละ 16.7 ในสัดส่วนนี้อาจเพราะสืบเนื่องมาจาก ระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและพื้นที่อยู่อาศัยอยู่ค่อนข้างห่างไกล ส่วนลักษณะการประกอบอาชีพของเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่มีการเพาะปลูกไม้ผลและ ไม้ดอก เป็นอาชีพหลักและมีการทำปศุสัตว์เป็นอาชีพเสริม ดังตารางที่ 4-64 ดังนี้

ตารางที่ 4-64 การประกอบอาชีพของเกษตรกร

เกษตรกร	อาชีพ	รายได้ปี (บาท)	อาชีพเสริม	รายได้(บาท)	รายได้รวมปี (บาท)
รายที่ 1	ทำการเกษตรปลูกพืชผักได้แก่ มันเทศขึ้นใน ข้าว ไม้ผลได้แก่ อโวคาโดและมะม่วง ส่วน ไม้ดอกได้แก่มะลิ (Gloriosa)	150,000	ทำปศุสัตว์ เลี้ยงหมูและเลี้ยงไก่	15,000	165,000
รายที่ 2	ทำการเกษตรปลูกไม้ผล ได้แก่มะม่วง อโวคา โดและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	31,500	รับจ้างทั่วไปและทำปศุ สัตว์ เลี้ยงหมู	รายได้จากการ รับจ้าง 30,000 บาท	61,500
รายที่ 3	ทำการเกษตรปลูกข้าว ข้าวโพดและปลูกไม้ผล ได้แก่ มะม่วง	70,000	ทำปศุสัตว์ เลี้ยงหมูและ จำหน่ายกิ่งพันธุ์มะม่วง	จำหน่ายกิ่งพันธุ์ มะม่วง 30,000 บาท	100,000
รายที่ 4	ทำการเกษตร ปลูกไม้ดอกได้แก่ บัวดินและ Gloriosa ปลูกพืช ได้แก่ มะเขือม่วง	200,500	ทำปศุสัตว์ เลี้ยงไก่และ สุกร	24,600	225,100
รายที่ 5	ทำการเกษตร ปลูกพืชหลักได้แก่ วานสพิท ถั่วอะซูกิ มะม่วงและอโวคาโด	45,000	ทำปศุสัตว์ เลี้ยงสุกร	ยังไม่ได้จำหน่าย	45,000
รายที่ 6	ทำการเกษตร ปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกไม้ผลได้แก่ มะม่วงและอโวคาโด	50,000	ทำปศุสัตว์ เลี้ยงสุกร	ยังไม่ได้จำหน่าย	50,000

4.5 เกษตรกรเลี้ยงสุกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

1) จำนวนสุกรที่เลี้ยงในรอบปี 2560

ตารางที่ 4-65 จำนวนสุกรที่เลี้ยงในรอบปี 2560

เกษตรกร	ตัวผู้ (ตัว)	ตัวเมีย (ตัว)	รวม(ตัว)
รายที่ 1	5	1	6
รายที่ 2	จำหน่ายสุกรไปแล้ว กำลังรอสุกรรอบใหม่		
รายที่ 3	2	5	7
รายที่ 4	2	4	6
รายที่ 5	13	10	23
รายที่ 6	3	1	4

2) ราคาขาย

ราคาขายขึ้นอยู่กับราคาตามท้องตลาด โดยเกษตรกรจะจำหน่ายและขึ้นส่วนสุกรขายในราคา กิโลกรัมละ 100 บาท ทั้งนี้เนื้อที่ชำแหละได้จะจำหน่ายภายในชุมชนและบริโภคภายในครัวเรือน

3) ต้นทุนในการเลี้ยงสุกร

ตารางที่ 4-66 ต้นทุนในการเลี้ยงสุกร

เกษตรกร	จำนวนสุกรทั้งหมด (ตัว)	จำนวนสุกรที่ได้มาจากการสนับสนุน	หน่วยงานที่สนับสนุน	จำนวนสุกรที่ซื้อ (ตัว)	ต้นทุนในการซื้อสุกร (บาท)
รายที่ 1	6	2	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว	4	5,700
รายที่ 2	2	3	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว	-	-
รายที่ 3	7	-	ทุนส่วนตัว	7	10,500
รายที่ 4	6	-	ทุนส่วนตัว	2	2,400
รายที่ 5	23	-	ทุนส่วนตัว	2	2,400
รายที่ 6	6	4	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว	2	2,500

4) ส่วนประกอบของอาหารที่ใช้เลี้ยงสุกร/ รุน และคำวกชิน ยาถ่าย

ตารางที่ 4-67 ส่วนประกอบของอาหารที่ใช้เลี้ยงสุกร/ รุน และคำวกชิน ยาถ่าย

เกษตรกร	จำนวนสุกรที่เลี้ยงในปัจจุบัน (ตัว)	ราคาอาหาร (บาท)			คำวกชินและยาถ่าย (บาท)	รวมทั้งหมด (บาท)
		อาหารสำเร็จ	รำอ่อน	ข้าวโพด		
รายที่ 1	6	2,280	300	-	-	2,580
รายที่ 2	3	1,125	300	-	40	1,465
รายที่ 3	7	1,500	-	40	-	1,540
รายที่ 4	6	2,830	300	400	150	3,680
รายที่ 5	23	12,500	-	-	160	12,660
รายที่ 6	4	1,785	120	-	100	2,005

5) ค่าวัสดุอุปกรณ์/รุ่น

ตารางที่ 4-68 ค่าวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ต่อรุ่น

เกษตรกร	ค่าไฟ(บาท)	ค่าน้ำ (บาท)	ภาษนະใสน้ำ (บาท)	ภาษนະใสอาหาร (บาท)	แกลบรอง พื้น (บาท)	รวม (บาท)
รายที่ 1	510	240	30	30	-	810
รายที่ 2	-	-	-	-	-	-
รายที่ 3	-	160	-	-	270	430
รายที่ 4	252	1,050	-	-	-	1,302
รายที่ 5	-	-	-	-	1,500	1,500
รายที่ 6	-	450	-	-	-	450

6) ค่าก่อสร้างโรงเรือน

ตารางที่ 4-69 ค่าก่อสร้าง โรงเรือน

เกษตรกร	ค่าก่อสร้างโรงเรือน (บาท)	การต่อเติมหลังการ ใช้งาน (บาท)	รวมค่าก่อสร้าง (บาท)	ระยะเวลา ในการใช้งาน (ปี)
รายที่ 1	12,000	-	-	10
รายที่ 2	5,000	ศูนย์ฯ สนับสนุนค่า ซ่อมแซมให้	-	10
รายที่ 3	6,300	-	-	10
รายที่ 4	25,000	-	-	5
รายที่ 5	20,000	-	-	10
รายที่ 6	1,000	-	-	10

7) ต้นทุนการเลี้ยงสุกรของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

ตารางที่ 4-70 ต้นทุนการเลี้ยงสุกรของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

ราย ที่	จำนวนที่ เลี้ยง (ตัว)	ต้นทุนในการ ซื้อลูกสุกร (บาท)	ค่าอาหาร ที่ใช้/รุ่น (บาท)	ค่าวัคซีน และยาถ่าย (บาท)	ค่าวัสดุ และอื่นๆ/ รุ่น (บาท)	ค่า โรงเรือน/ รุ่น (บาท)	รวมค่าใช้จ่าย ทั้งหมดรุ่น (บาท)	รายได้จากการ จำหน่าย/รุ่น (บาท)	รายได้ สุทธิ (บาท)
1	6	5,715	2,580	-	810	400	9,505	5,000	4,505
2	3	0	1,425	40	-	168	1,633	6,000	4,367
3	7	10,500	1,500	-	430	210	12,640	ยังไม่ได้จำหน่าย	
4	6	2,400	3,530	150	1,302	1,667	9,049	12,000	2,951
5	23	2,400	12,500	160	1,500	667	17,227	ยังไม่ได้จำหน่าย	
6	4	2,500	1,905	100	450	34	4,989	ยังไม่ได้จำหน่าย	

8) การบริโภคอาหารโปรตีนของคว่ำเรือน / เดือน

ตารางที่ 4-71 การบริโภคอาหารโปรตีนของคว่ำเรือน/ เดือน

เกษตรกร	ไก่		ไข่ไก่		หมู		ปลา		อื่นๆ	
	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน(ฟอง)	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน
รายที่ 1	เลี้ยงเอง	บิละ 1-2 ตัว	ซื้อ	120	ซื้อ	8 กก.	ซื้อ	8 กก.	-	-
รายที่ 2	เลี้ยงเอง	บิละ 1-2 ตัว	ซื้อ	30	ซื้อ	4 กก.	ซื้อ	2 กก.	-	-
รายที่ 3	-	-	ซื้อ	30	ซื้อ	5 กก.	-	-	-	-
รายที่ 4	เลี้ยงเอง	บิละ 3 ตัว	ซื้อ	30	ซื้อ	3 กก.	ซื้อ	3 กก.	-	-
รายที่ 5	เลี้ยงเอง	2 ตัว	ซื้อ	30	ซื้อ	4 กก.	-	-	ซื้อขนมปังและไข่เป็ด	
รายที่ 6	เลี้ยงเอง	2 ตัว	ซื้อ	60	ซื้อ	4 กก.	ซื้อ	3 กก.	-	-

9) การเก็บรวบรวมมูลไว้ใช้ประโยชน์ต่อปี

ตารางที่ 4-72 การเก็บรวบรวมมูลไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อปี

เกษตรกร	จำนวนที่เก็บรวบรวมได้ (กระสอบ)	จำนวนที่นำไปใช้ประโยชน์ (ทำปุ๋ยคอก)	จำนวนมูลสุกรที่จำหน่ายปี (กระสอบ)	ลักษณะการนำไปใช้	การช่วยเหลือการใช้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยอื่นๆ
รายที่ 1	150	100	50	นำมูลไปทำปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนในการซื้อปุ๋ยคอก โดยนำไปใช้กับพืช ได้แก่ มะม่วง อะโวคาโด พักทอง แดงกวา	เดิมใช้ปุ๋ยคอกปีละ 15 กระสอบ ราคากระสอบละ 850 บาท เป็นเงิน 12,750 บาท ปัจจุบันใช้ปุ๋ยคอกปีละ 2 กระสอบ เป็นเงิน 1,700 บาท ทำให้ต้นทุนลดลง 11,050 บาท
รายที่ 2	ไม่ได้เก็บจำนวนและจดบันทึกข้อมูล			มูลสุกรที่ได้นำไปหมักเพื่อทำปุ๋ยบำรุงดินอะโวคาโด มะม่วง และผักสวนครัว	-
รายที่ 3	ไม่ได้เก็บจำนวนและจดบันทึกข้อมูล				
รายที่ 4	100	100	-	นำมูลสุกรที่ได้รอกกินหมักเพื่อปลูกดอกกวาวดึกขี้ Gloriosa มะม่วง อะโวคาโด และข้าว	ลดต้นทุนในการซื้อปุ๋ยอินทรีย์ 3,000 บาทปี เนื่องจากเดิมซื้อปุ๋ยอินทรีย์จำนวน 100 กระสอบ ราคากระสอบละ 30 บาท
รายที่ 5	200	-	-	มูลนำไปใช้บำรุงดินอะโวคาโด และมะม่วง เพื่อลดต้นทุนในการซื้อปุ๋ยคอก	-
รายที่ 6	3-5	3-5	-	มูลสุกรได้เพียงเล็กน้อย เนื่องจากเลี้ยงสุกรได้ประมาณ 3-4 เดือน และเกษตรกรนำมูลสุกรไปใช้ไปแปลงผักสวนครัว มะม่วงและอะโวคาโด	-

10) การเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวไม้ไผ่มีการส่งเสริม

ตารางที่ 4-73 การเลี้ยงสัตว์ที่สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลดไม้ไผ่มีการส่งเสริม

เกษตรกร	ชนิดสัตว์	ปีที่เลี้ยง	จำนวน (ตัว)	หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน	การนำไปใช้ประโยชน์
รายที่ 1	ไก่พื้นเมือง	2521	100	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน
	เป็ด	2559	6	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงเพื่อบริโภคไข่เป็ดและมูลนำมาทำปุ๋ยบำรุงพืชผักสวนครัวและอะโวคาโด
	ปลาดุก	2560	100	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน
รายที่ 2	เป็ด	2555	20	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงเพื่อบริโภคไข่เป็ดและมูลนำมาทำปุ๋ยหมัก
รายที่ 3	ไก่พื้นเมือง	2551	40	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวและจำหน่ายในช่วงเทศกาลปีใหม่มูลไก่นำมาทำปุ๋ยเพื่อใช้กับพืชผักสวนครัว
รายที่ 4	ไก่พื้นเมือง	2535	23	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย
รายที่ 5	ไก่พื้นเมือง	2531	30	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว จำนวน 5 ตัว	เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน
รายที่ 6	ไก่พื้นเมือง	2551	100	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน

5. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ

5.1 ข้อมูลทั่วไป

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ มีพื้นที่รับผิดชอบ 245 ตารางกิโลเมตร (158,760 ไร่) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง มีที่ราบระหว่างหุบเขา สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางระหว่าง 500-800 เมตร อุณหภูมิสูงสุด 40 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 7 องศาเซลเซียส เฉลี่ย 23.5 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,050 มิลลิเมตร/ปี การใช้ประโยชน์ที่ดินแบ่งเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 147,646 ไร่ ร้อยละ 93 พื้นที่ทำการเกษตร 9,892 ไร่ ร้อยละ 6.2 และพื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 1,222 ไร่ ร้อยละ 0.75 ดินมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่า pH ที่ 4.5-6 จำนวนประชากร 14 หมู่บ้าน 2,029 ครัวเรือน 6,940 คน ประกอบด้วยชนเผ่ากะเหรี่ยงและคนพื้นเมือง

การพัฒนาที่ผ่านมา มุ่งเน้นพัฒนาด้านอาชีพ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้ดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ การสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ การพัฒนาเครือข่ายเยาวชน และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ตลอดจนการร่วมมือกับหน่วยงานราชการ ทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนต่างๆ โดยให้ความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรในการเพาะปลูกพืชผัก ภายใต้ระบบ

มาตรฐานอาหารปลอดภัย เพื่อให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีรายได้มากขึ้น โดยมีนักวิชาการจากส่วนกลางทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ และถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการไปสู่เจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเพื่อถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบต่อไป ทั้งนี้ มีประชากรที่ได้รับประโยชน์รวม 2,029 ครัวเรือน จำนวนประชากร 6,940 คน โดยได้พยายามกระจายการพัฒนาไปสู่ทุกหมู่บ้านในพื้นที่รับผิดชอบ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ทำการปลูสดัวในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ ตามแผนการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ในปีงบประมาณ 2561 ประกอบด้วยเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือจำนวน 4 ราย และเกษตรกรที่เลี้ยงแพะนม จำนวน 5 ราย

5.2 ข้อมูลการเลี้ยงกระบือ นมในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ

ข้อมูลการเลี้ยงกระบือ นมในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงกระบือ นม เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 40 ปี โดยเกษตรกร ร้อยละ 50 สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น/ เทียบเท่า (ปวช.) และมีมัธยมศึกษาตอนปลาย/ เทียบเท่า (ปวส.) ร้อยละ 50 ในสัดส่วนที่เท่ากัน ทั้งนี้ อาจเพราะสืบเนื่องมาจากกระบวนงานทางเศรษฐกิจของครอบครัว ส่วนลักษณะการประกอบอาชีพ พบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ดังตารางที่ 4-74 ดังนี้

ตารางที่ 4-74 การประกอบอาชีพของเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือ นม

เกษตรกร	อาชีพ	รายได้/ปี	อาชีพเสริม	รายได้	รายได้รวม/ปี
รายที่ 1	เลี้ยงกระบือ นม	300,000	-	-	300,000
รายที่ 2	ทำนา, ปลุกข้าวโพด	30,000	เลี้ยงกระบือ นม	360,000	390,000
รายที่ 3	เลี้ยงกระบือ นม	300,000	-	-	300,000
รายที่ 4	ขับรถไถรับจ้าง	150,000	เลี้ยงกระบือ นม	กำลังเลี้ยงยังไม่ได้วัด	150,000

5.3 การเลี้ยงกระบือ นมในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ

1) จำนวนกระบือ นมที่เลี้ยงในรอบปี 2560

ตารางที่ 4-75 จำนวนกระบือ นมที่เลี้ยงในรอบปี 2560

เกษตรกร	ตัวผู้	ตัวเมีย	รวม
รายที่ 1	7	15	22
รายที่ 2	4	14	18
รายที่ 3	2	3	5
รายที่ 4	3	15	18

2) ราคาขาย

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ รับซื้อนมกระบือ จากเกษตรกรในราคา 45 บาท โดยหักค่าบริหารจัดการและการขนส่ง ราคาถักโลกรั่มละ 2 บาท และหักเข้ากองทุน ถักโลกรั่มละ 1 บาท ทั้งนี้รายได้ที่เกษตรกรแต่ละรายจะได้รับต่อถักโลกรั่ม คือ 42 บาท

3) ความพึงพอใจกับราคารับซื้อนมในปัจจุบัน

ราคารับซื้อต่อถักโลกรั่ม เป็นราคาที่เกษตรกรพึงพอใจ แต่ทั้งนี้ปริมาณนมและรายได้จะขึ้นอยู่กับจำนวนแม่กระบือนมที่สามารถรีดนมได้ ซึ่งจะต้องมีแม่กระบือที่ให้นมครั้งหนึ่งของจำนวนกระบือทั้งหมดในฟาร์มเกษตรกรจึงจะเกิดความคุ้มค่าในการเลี้ยงได้ และในอนาคตสมาชิกเล็งเห็นว่าควรปรับราคารับซื้อให้สูงขึ้นตามราคาวัตถุดิบที่มีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4) ต้นทุนในการเลี้ยง

ตารางที่ 4-76 ต้นทุนในการเลี้ยง/ เดือน

เกษตรกร	จำนวนกระบือทั้งหมด (ตัว)	เปลือกข้าวโพด, คั้นข้าวโพด	ฟางก่อน	อาหารข้น	ถั่วคั้น	รวมค่าใช้จ่าย/ เดือน (บาท)
รายที่ 1	22	80	6,300	10,000	1,000	17,380
รายที่ 2	18	3,000	-	10,389	500	13,889
รายที่ 3	5	1,000	700	1,200	-	2,900
รายที่ 4	4	80	900	4,650	-	5,630

5) ค่าวัสดุอุปกรณ์ / เดือน

ตารางที่ 4-77 ค่าวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ต่อเดือน

รายการ/ บาท	รายที่ 1	รายที่ 2	รายที่ 3	รายที่ 4
ค่าไฟ	-	300	100	700
ค่าน้ำ	30	-	100	120
ถังน้ำ/ขวดน้ำ	206	17	-	39
เทปใส	20	-	-	-
ถุงพลาสติก	420	19	-	292
ยางรัด	20	5	-	25
ยาง rider	1,200	-	-	-
ผ้าขนหนู	15	40	-	135
แร่ก้อน	-	-	-	200
รวม	1,911	381	200	1,511

6) ค่าโรงเรียน

ตารางที่ 4-78 ค่าก่อสร้างโรงเรียน

เกษตรกร	ค่าก่อสร้างโรงเรียน (บาท)	การต่อเติมหลังการใช้งาน (บาท)	รวมค่าก่อสร้าง (บาท)	ระยะเวลาในการใช้งาน (ปี)
รายที่ 1	100,000 บาท	ขยายและต่อเติม 100,000	200,000	15 – 20
รายที่ 2	150,000 บาท	500 บาท	150,500	20
รายที่ 3	ใช้วัสดุก่อสร้างที่มีอยู่สร้างเอง	-	-	10
รายที่ 4	120,000	ซ่อมแซมวัสดุเดิมที่ชำรุดและหาวัสดุก่อสร้างเอง	120,000	10

7) การเลี้ยงกระบือของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทะนุเหนือ

ตารางที่ 4-79 ต้นทุนการเลี้ยงกระบือ/ เดือน

รายที่	จำนวนที่เลี้ยง (ตัว)	ค่าอาหารที่ใช้/เดือน (บาท)	ค่าวัสดุและอื่นๆ/เดือน (บาท)	ค่าก่อสร้างโรงเรียน/เดือน (บาท)	รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด/เดือน (บาท)	*รายได้จากการจำหน่าย/เดือน (บาท)	รายได้สุทธิ/เดือน (บาท)	หมายเหตุ
1	22	17,380	1,911	833	20,124	25,000	4,876	วัดนมทุกวัน
2	18	13,889	381	627	14,897	30,000	15,103	วัดนมทุกวัน
3	5	2,900	200	-	3,100	-	3,100	ยังไม่ได้รับ
4	4	5,630	1,511	1,000	8,141	25,000	16,859	วัดนมทุกวัน

*รายได้จากการจำหน่าย/ เดือน ที่เกษตรกรได้รับ (บาท) ; ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร

8) การบริโภคอาหารโปรตีนของครัวเรือน / เดือน

ตารางที่ 4-80 การบริโภคอาหารโปรตีนของครัวเรือน/ เดือน

เกษตรกร	ไก่		ไข่ไก่		หมู		เนื้อวัว		เนื้อควาย		ปลา	
	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน (ฟอง)	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน
รายที่ 1	เลี้ยง	4 ตัว	ซื้อ	60	ซื้อ	4 กก.	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	4 กก.
รายที่ 2	เลี้ยง	3 ตัว	ซื้อ	60	ซื้อ	10 กก.	ซื้อ	2 กก.	ซื้อ	2 กก.	หาเอง	3 กก.
รายที่ 3	ซื้อ	8 ตัว	ซื้อ	60	ซื้อ	12 กก.	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	4 กก.
รายที่ 4	ซื้อ	3 ตัว	ซื้อ	90	ซื้อ	5 กก.	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	1 กก.	เลี้ยง	2 กก.

9) การเก็บรวบรวมมูลไ่ว้ใช้ประโยชน์ต่อปี

ตารางที่ 4-81 การเก็บรวบรวมมูลไ่ว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อปี

เกษตรกร	จำนวนที่เก็บรวบรวมได้(กระสอบ)	จำนวนที่นำไปใช้ประโยชน์(หัวปุ๋ยคอก)	จำนวนมูลแพะที่จำหน่ายปี(กระสอบ)	ลักษณะการนำไปใช้	การช่วยลดการใช้ปุ๋ยเคมีหรือปุ๋ยอื่นๆ
รายที่ 1	600	400	200	ทำปุ๋ยคอกเพื่อนำไปใช้ในแปลงปลูกข้าวโพดและถั่วเหลือง	ใช้เพื่อบำรุงดินและยังมีการใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณเท่าเดิม
รายที่ 2	600	288	312	นำไปหว่านในนาข้าวและแปลงข้าวโพดเพื่อบำรุงดิน	ลดการใช้ปุ๋ยเคมีที่ใช้นาข้าวและแปลงข้าวโพดประมาณ 500 บาท/เดือน
รายที่ 3	ยังไม่ได้เก็บมูล				
รายที่ 4	1,200	200	1,000	นำมูลมาทำปุ๋ยคอกเพื่อใช้ในการบำรุงดิน	ไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมี

10) การใช้ประโยชน์ในการผลิตก๊าซชีวภาพ

พบว่า เกษตรกรนำมูลไปใช้ประโยชน์ในการผลิตก๊าซชีวภาพ จำนวน 2 ราย ดังตารางที่ 4-82

ตารางที่ 4-82 เกษตรกรนำมูลไปใช้ประโยชน์ในการผลิตก๊าซชีวภาพ

เกษตรกร	ขนาดบ่อแก๊ส	ปีที่เริ่มใช้	หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน	การนำไปใช้ประโยชน์	การประหยัด/ การลดค่าใช้จ่าย	ปัญหาและอุปสรรค
รายที่ 1	2*4 เมตร	2558	คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	ใช้ปัสสาวะแอมโมเนีย	เดิมใช้แก๊สสูงถึง 1 เดือน/1 ครั้ง ปัจจุบันมีการใช้แก๊สชีวภาพทำให้ต้นทุนในการซื้อแก๊สสูงลดลง เป็น 1 ถึง 2-3 เดือน	ปัญหาจากการติดตั้งและใช้งาน เนื่องจากบริเวณที่ติดตั้งอยู่ใกล้กับโรงเรียนและเมื่อปล่อยให้สัตว์เลื้อยออกมาข้างนอกมักจะเหยียบทำให้แก๊สรั่ว
รายที่ 2	2*6 เมตร	2551	คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	ใช้แทนแก๊สสูง	เดิมใช้แก๊สสูงถึง 1 ถึง 2 เดือน ราคาจะ 450 บาท ปัจจุบันมีแก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์มาใช้ช่วยลดค่าแก๊สสูงได้เป็น 1 ถึง 2 เดือน	-

11) การเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาไม่ได้รับการส่งเสริม

ตารางที่ 4-83 การเลี้ยงสัตว์ที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือไม่ได้รับการส่งเสริม

เกษตรกร	ชนิดสัตว์	ปีที่เลี้ยง	จำนวน (ตัว)	หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน	การนำไปใช้ประโยชน์
รายที่ 1	วัวเนื้อ	2559	7	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
	ไก่พื้นเมือง	2530	40	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน และจำหน่าย
รายที่ 2	ไก่พื้นเมือง	2540	25	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
	ปลาดุก	2550	400	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน และจำหน่าย
	ปลาบึก	2550	200	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน และจำหน่าย
รายที่ 3	ไม่ได้เลี้ยง				
รายที่ 4	ไก่พื้นเมือง	2541	18	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน
	สุกร	2546	3	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่ายและมูลใช้ทำ ปุ๋ยคอก
	ปลาดุก	2555	500	ทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน และจำหน่าย

5.4 ข้อมูลการเลี้ยงแพะนม ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ

การเลี้ยงแพะนม ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ พบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงแพะนม ร้อยละ 60 เป็นเพศชาย รองลงมาเป็นเพศหญิง ร้อยละ 40 โดยเกษตรกร มีอายุเฉลี่ย 40 ปี สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 60 รองลงมาในสัดส่วนที่เท่ากัน คือชั้นประถมศึกษาและไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน ร้อยละ 20 และมีการประกอบอาชีพ ดังตารางที่ 4-84 ดังนี้

ตารางที่ 4-84 การประกอบอาชีพหลักของเกษตรกร

เกษตรกร	อาชีพ	รายได้ปี (บาท)	อาชีพเสริม	รายได้/ปี (บาท)	รายได้รวม/ปี (บาท)
รายที่ 1	ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และปลูกข้าว	21,000	เลี้ยงแพะและปลูกถั่วเขียวและพืชผักตามฤดูกาล	180,000	201,000
รายที่ 2	ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พักทอง ทุเรียน แดงกวา และพืชผัก	28,500	เลี้ยงแพะและรับจ้างบางครั้ง	300,000	328,500
รายที่ 3	เลี้ยงแพะ	47,085	บุตรหลานได้ส่งเงินมาให้ เดือนละ 3,000 บาท	36,000	83,085
รายที่ 4	ปลูกผัก ถั่วเขียว แดงเมถ่อน พักทอง ทุเรียน พริกหยวก	97,000	รับจ้างทั่วไป	3,000	100,000
รายที่ 5	ค้าขาย	240,000	เลี้ยงแพะและปลูกถั่วเขียว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พักทองและพืชผัก	10,000	250,000

5.5 การเลี้ยงแพะนมในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ

1) จำนวนแพะนมที่เลี้ยงในรอบปี 2560

ตารางที่ 4-85 จำนวนแพะนมที่เลี้ยงในรอบปี 2560

เกษตรกร	ตัวผู้	ตัวเมีย	รวม
รายที่ 1	13	16	29
รายที่ 2	13	47	60
รายที่ 3	-	6	6
รายที่ 4	4	6	10
รายที่ 5	6	16	22

2) ราคาขาย

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือรับซื้อน้ำนมแพะจากเกษตรกรในราคา 45 บาท/ กิโลกรัม โดยหักค่าบริหารจัดการและการขนส่ง ราคา กิโลกรัมละ 2 บาท และหักเข้ากองทุน กิโลกรัมละ 1 บาท ทั้งนี้ รายได้ที่เกษตรกรแต่ละรายจะได้รับต่อกิโลกรัม คือ 42 บาท

3) ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อคารับซื้อในปัจจุบัน

เกษตรกรมีความพึงพอใจกับราคารับซื้อในระดับปานกลาง โดยสมาชิกมีความเห็นว่า ราคาคัดดูดิบมีราคาเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ต้นทุนในการเลี้ยงปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นราคาที่ศูนย์ฯ รับซื้อยังอยู่ในระดับปานกลาง

4) ต้นทุนในการเลี้ยงแพะนม

ตารางที่ 4-86 ต้นทุนในการเลี้ยงแพะนม

เกษตรกร	จำนวนแพะนมทั้งหมด (ตัว)	ค่าอาหารสัตว์ (บาท)	เปลือกข้าวโพด	ค่าวัคซีนและยาถ่าย	รวมค่าใช้จ่ายต่อเดือน
รายที่ 1	29	2,625	2,160	89	4,874
รายที่ 2	60	1,540	3,600	42	5,182
รายที่ 3	6	700	-	-	700
รายที่ 4	10	1,240	720	-	1,960
รายที่ 5	22	2,875	-	50	2,925

5) ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในแต่ละเดือน

ตารางที่ 4-87 ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่เกษตรกรใช้ในแต่ละเดือน

เกษตรกร	ค่าน้ำ (บาท)	เชื้อกบนำ้ม (บาท)	ถังใส่น้ำนม (บาท)	ผ้าพันหนู (บาท)	ถุงพลาสติก (บาท)	ยางรัด (บาท)	อื่นๆ เช่น แร่ธาตุเสริมและน้ำยาจับตัว	รวม (บาท)
รายที่ 1	-	-	10	10	42	5	115	182
รายที่ 2	-	10	10	10	84	10	-	124
รายที่ 3	-	-	348	20	42	5	-	415
รายที่ 4	20	-	-	10	42	5	-	77
รายที่ 5	-	32	-	20	84	10	-	146

6) ค่าก่อสร้างโรงเรือน2

ตารางที่ 4-88 ค่าก่อสร้างโรงเรือน

เกษตรกร	ค่าก่อสร้างโรงเรือน (บาท)	การต่อเติมหลังการใช้ งาน (บาท)	รวมค่าก่อสร้าง (บาท)	ระยะเวลาใน การใช้งาน (ปี)
รายที่ 1	29,000	1,000	30,000	10
รายที่ 2	130,000	5,000	135,000	10
รายที่ 3	ใช้วัสดุที่เหลือใช้จากการเกษตรก่อสร้างและต่อเติม			5
รายที่ 4	70,000	-	70,000	5
รายที่ 5	100,000	-	100,000	10

7) ต้นทุนการเลี้ยงแพะนมของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ

ตารางที่ 4-89 ต้นทุนการเลี้ยงแพะนมของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ

รายที่	จำนวนที่ เลี้ยง (ตัว)	ค่าอาหารที่ ใช้ / เดือน	ค่าวัสดุและ อื่นๆเดือน	ค่าก่อสร้าง โรงเรือนเดือน	รวมค่าใช้จ่าย ทั้งหมดต่อเดือน	รายได้จากการ จำหน่ายเดือน	รายได้หัก ค่าใช้จ่ายเดือน	หมายเหตุ
1	29	4,874	182	1,000	6,056	20,942	14,886	วันมทุกวัน
2	60	5,182	124	1,000	6,306	30,000	23,694	วันมทุกวัน
3	6	700	415	-	1,115	-	1,115	ยังไม่ได้รีดนม
4	10	1,960	77	500	2,537	6,407	3,870	วันมทุกวัน
5	22	2,925	146	800	3,871	13,821	9,950	วันมทุกวัน

8) การบริโภคอาหารโปรตีนของควรวีเรน / เดือน

ตารางที่ 4-90 การบริโภคอาหารโปรตีนของควรวีเรน/ เดือน

เกษตรกร	ไก่		ไข่ไก่		หมู		เนื้อวัว		เนื้อควาย		ปลา	
	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน	แหล่ง	จำนวน
รายที่ 1	ไม่บริโภค		ซื้อ	30 ฟอง	ซื้อ	2 กก.	ซื้อ	2 กก.	ซื้อ	2 กก.	หาเองและซื้อ	2 กก.
รายที่ 2	ซื้อ	2 ตัว	ซื้อ	30 ฟอง	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	3 กก.	ซื้อ	3 กก.	หาเอง	4 กก.
รายที่ 3	เลี้ยงเอง	3 ตัว	ซื้อ	30 ฟอง	ซื้อ	1 กก.	ไม่บริโภค		ไม่บริโภค		เลี้ยงเอง	1 กก.
รายที่ 4	ไม่บริโภค		ซื้อ	10 ฟอง	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	0.5 กก.	ซื้อ	2 กก.
รายที่ 5	เลี้ยงเอง	2 ตัว	ซื้อ	30 ฟอง	ซื้อ	3 กก.	ซื้อ	1 กก.	ซื้อ	1 กก.	หาเองและซื้อ	2 กก.

9) การเก็บรวบรวมมูลไว้ใช้ประโยชน์ต่อปี

ตารางที่ 4-91 การเก็บรวบรวมมูลเพื่อใช้ประโยชน์ต่อปี

เกษตรกร	จำนวนที่เก็บรวบรวมได้	จำนวนที่นำไปใช้ทำปุ๋ย	จำนวนมูลแพะที่จำหน่าย	ลักษณะการนำไปใช้	การช่วยลดการใช้ปุ๋ยเคมีหรือปุ๋ยชนิดอื่น
รายที่ 1	120 กระสอบ	60 กระสอบ	60 กระสอบ	นำมูลไปให้ญาติเพื่อแลกกับเปลือกข้าวโพดไว้สำหรับให้แพะกิน	
รายที่ 2	120 กระสอบ	60 กระสอบ	60 กระสอบ	ใช้มูลแพะร่วมกับปุ๋ยเคมีในนาข้าวและไว้ข้าวโพด ทั้งนี้จากการใช้มูลแพะทำให้ปริมาณการใช้สารเคมีลดลง	การใช้ปุ๋ยเคมีลดลง 50% เนื่องจากการใช้มูลแพะร่วมกับปุ๋ยเคมีทำให้ต้นทุนในการปลูกพืชลดลง
รายที่ 3	180 กระสอบ	180 กระสอบ	ไม่ได้จำหน่าย	มูลแพะที่เก็บรวบรวมได้ไม่ได้จำหน่าย เนื่องจากเกษตรกรเก็บมูลแพะไว้ทำปุ๋ยคอกเพื่อใส่แปลงผักได้แก่ถั่วเขียว พริกทองญี่ปุ่นและพริกหยวก	-
รายที่ 4	30 กระสอบ	30 กระสอบ	ไม่ได้จำหน่าย	ใช้มูลแพะทำปุ๋ยสำหรับใส่พืชผักสวนครัว ได้แก่ พริก ข่า ตะขะ โกร๋นและผักกาดขาว	-
รายที่ 5	360 กระสอบ	360 กระสอบ	ไม่ได้จำหน่าย	มูลแพะที่เก็บรวบรวมได้นำไปใช้กับแปลงนา เพื่อบำรุงดิน	เดิมเคยใช้มูลไก่ เมื่อเริ่มเลี้ยงแพะได้นำมูลแพะมาใช้ในแปลงนาแทนการใช้มูลไก่

10) การเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือไม่ได้มีการส่งเสริม
ตารางที่ 4-92 ข้อมูลการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือไม่ได้มีการส่งเสริม

เกษตรกร	ชนิดสัตว์	ปีที่เลี้ยง	จำนวน (ตัว)	หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน	การนำไปใช้ประโยชน์
รายที่ 1	วัวเนื้อ	2557	18	เงินทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
รายที่ 2	วัวเนื้อ	2541	5	ฝ่ายปศุสัตว์ที่อำเภอมาตรวจ เยี่ยมปีละ 1 ครั้ง	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
	ไก่พื้นเมือง	2541	40	เงินทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคใน ครัวเรือน
รายที่ 3	ไก่พื้นเมือง	2551	50	เงินทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคใน ครัวเรือน
	เป็ด	2551	15	เงินทุนส่วนตัว	เลี้ยงเพื่อขายพันธุ์และเก็บ ไข่ไว้บริโภคในครัวเรือน
	ปลาดุก	2560	1000	ได้รับการสนับสนุนจาก อบค.	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคใน ครัวเรือน
	ปลานิล	2560	1000	ได้รับการสนับสนุนจากประมง อำเภอ	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคใน ครัวเรือน
รายที่ 4	ไม่เลี้ยง				
รายที่ 5	หมูดำ	2540	1	เงินทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
	ไก่พื้นเมือง	2540	15	เงินทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคใน ครัวเรือน
	วัวเนื้อ	2545	13	เงินทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย
	กระบือ	2540	6	เงินทุนส่วนตัว	เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย

4.5 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

1) ช่วงระยะเวลาการเก็บรวบรวมแบบสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 5 แห่ง เป็นช่วงฤดูฝน ส่งผลให้การเก็บรวบรวมแบบสัมภาษณ์ล่าช้า เนื่องจากการเดินทางไปยังเกษตรกรในพื้นที่ต่างๆ ค่อนข้างลำบากและเป็นช่วงฤดูทำนาและเก็บเกี่ยวผลผลิต ส่งผลให้การติดต่อประสานงานค่อนข้างลำบาก อีกทั้งระยะเวลาในการให้ข้อมูลของเกษตรกรค่อนข้างจำกัด จึงทำให้ต้องใช้เวลานานในพื้นที่มากกว่าที่เควางแผนไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน

2) ปัญหาเรื่องการประสานงานติดต่อกับเจ้าหน้าที่และเกษตรกร ไม่สามารถกำหนดเวลาที่แน่นอนได้ตามแผนการทำงาน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ห่างไกลจากตัวเมือง ไม่มีสัญญาณ โทรศัพท์ และความสะดวกของแต่ละฝ่ายไม่ตรงกัน จึงทำให้เกิดความล่าช้าและต้องรอเวลาที่จะสามารถนัดพบกับเจ้าหน้าที่และเกษตรกรได้ นอกจากนี้ยังต้องประสานงานล่วงหน้าประมาณ 1-2 อาทิตย์ หรืออาจจะมากกว่านั้น

3) ปัญหาจำนวนเกษตรกรในปัจจุบันที่นักวิจัยได้ไปสำรวจกับจำนวนที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงฯ ได้บันทึกไว้มีความคลาดเคลื่อน ซึ่งบางครั้งจำนวนเกษตรกรมีจำนวนลดลงหรือเพิ่มขึ้น ทำให้นักวิจัยต้องวางแผนระยะเวลาในการเก็บข้อมูลอีกครั้ง

4) ปัญหาการจดบันทึกข้อมูล เช่น รายรับ – รายจ่าย การฉีดวัคซีน การรับลูกไก่ ฯลฯ ซึ่งเกษตรกรบางรายเขียนหนังสือไม่ได้ บางรายจดบันทึกแต่ไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ข้อมูลที่เกษตรกรให้มาอาจมีความคลาดเคลื่อน

4.6 ผลการวิเคราะห์ความสำเร็จของงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง

การวิเคราะห์ความสำเร็จของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง ในด้านแหล่งอาหาร รายได้ พลังงานทดแทน และปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ความสำเร็จของงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง
ด้านแหล่งอาหาร (ยกระดับความมั่นคงทางด้านอาหารในแง่ของแหล่งอาหารโปรตีน)

ในปี.ศ. 2014 the Economist Intelligence Unit ซึ่งเป็นหน่วยงานของนิตสารชื่อดังระดับโลก คือ the Economist ได้แสดงดัชนีความมั่นคงทางอาหารของประเทศต่าง ๆ ไว้ทั้งหมด 109 ประเทศ ในส่วนของ

ประเทศสมาชิกอาเซียนพบว่า สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย และฟิลิปปินส์ มีความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้น ส่วนอินโดนีเซียและกัมพูชายังไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิม ในขณะที่เวียดนามและเมียนมา มีความมั่นคงทางอาหารลดลง ซึ่งการวัดความมั่นคงทางอาหารของประเทศต่างๆ นั้น the Economist Intelligence Unit ได้สร้างดัชนีความมั่นคงทางอาหารโลก (Global Food Security Index : GFSI) ขึ้น เพื่อแสดงความมั่นคงทางอาหารของประเทศต่างๆ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลายด้าน ได้แก่

1. ความสามารถในการซื้ออาหาร วัดจาก

- สัดส่วนของค่าใช้จ่ายด้านอาหารเทียบกับค่าใช้จ่ายของครัวเรือน
- สัดส่วนของประชากรที่อยู่ใต้เส้นความยากจนของโลก (รายได้รายวัน ต่ำกว่าอำนาจซื้อของ

เงิน 2 เหรียญสหรัฐ)

- ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อบุคคลหรือรายได้ต่อบุคคล
- ภาษีการนำเข้าสินค้าเกษตร
- การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกร
- การมีเครือข่ายความปลอดภัยทางอาหาร

2. ความพอเพียงของอาหาร วัดจาก

- ความพอเพียงของแหล่งอาหาร
- ค่าใช้จ่ายสาธารณะในการวิจัยและพัฒนาด้านอาหาร
- โครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร
- ความผันผวนของผลผลิตทางการเกษตร
- ความไม่มั่นคงสภาพทางการเมือง
- การคอร์รัปชัน
- ความสามารถในการดูดซับของภาคเมือง
- การสูญเสียอาหาร

3. คุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร วัดจาก

- ความหลากหลายของอาหาร
- มาตรฐานในการจัดการด้านอาหาร
- การมีแหล่งวิตามินและเกลือแร่
- คุณภาพของโปรตีนที่มีอยู่
- การมีอาหารที่ปลอดภัย

ในการจัดทำ ดัชนีความมั่นคงทางอาหารของ The Economist Intelligence Unit ที่กล่าวมาแล้วนั้น มีข้อสังเกตบางประการคือ ตัวแปรในการจัดทำดัชนีบางตัว เช่น ความสามารถในการซื้ออาหาร ซึ่งวัดจากสัดส่วนของค่าใช้จ่ายด้านอาหารเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายของครัวเรือน อาจจะไม่เหมาะสมกับบางประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่ผลิตอาหารเพื่อการบริโภคเองโดยไม่ผ่านการซื้อขายในตลาด ใน

ลักษณะของการปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา ปลูกพืช ปลูกผัก เพื่อการบริโภคเอง ทำให้สัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการจัดซื้ออาหารต่ำกว่าภูมิภาคของประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้ผลิตอาหารเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน และต้องซื้อสินค้าประเภทอาหารทุกชนิดในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ตัวแปรอื่น ๆ เช่น การมีรายได้ต่ำกว่าอำนาจซื้อของเงิน 2 เหรียญสหรัฐ ในแต่ละวัน ก็อาจไม่ได้หมายความว่าประชาชนของประเทศนั้นจะขาดความสามารถในการจัดหาอาหารมาบริโภคเสมอไป หรือการให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเป็นเครื่องบ่งชี้ความสามารถในการจัดหาอาหารมาบริโภค ก็อาจจะไม่สอดคล้องกับสภาพทางสังคมในหลายๆ ประเทศ

สำหรับประเทศไทยและประเทศสมาชิกอาเซียน นอกจากจะใช้ดัชนีความมั่นคงทางอาหารที่สร้างขึ้นตามแนวทางดังกล่าวเป็นเครื่องชี้วัดและเพื่อการเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ในประชาคมโลกแล้ว อาจจะใช้วิธีการสร้างเครื่องชี้วัดความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มอาเซียนขึ้นเอง โดยใช้ตัวแปรที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางการผลิต การตลาด และสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละประเทศให้มากขึ้น ซึ่งนอกจากจะช่วยสะท้อนความมั่นคงทางอาหารได้ดีขึ้นแล้ว การวิเคราะห์ตัวแปรต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเองยังช่วยให้เห็นจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และข้อจำกัด ในการส่งเสริมความมั่นคงและความปลอดภัยทางอาหาร ในประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ได้ชัดเจนขึ้นอีกด้วย ซึ่งจะประกอบเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการส่งเสริมความมั่นคงและความปลอดภัยทางอาหาร ได้อย่างเหมาะสมมากขึ้นด้วยเช่นกัน (สันติพจน์ กลัปดี, ศูนย์ข้อมูลอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์, 2557)

1.1) สถานการณ์ในปัจจุบัน (current state)

ความมั่นคงทางอาหารสำหรับภาคการวิเคราะห์ความสำเร็ของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงในด้านแหล่งอาหาร คือ แหล่งอาหารเพื่อสร้างรายได้ และการดำรงชีพ เป็นผลมาจากการมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ ขายแหล่งอาหารเพื่อแลกแหล่งอาหารที่เหมาะสม และกินขึ้นต่อวัฒนธรรมวิถีชีวิตในด้านการบริโภคของตนเองต่ออีก โดยพิจารณาถึงการเข้าถึงแหล่งทรัพยากร ทั้งนี้ตัวชี้วัดจะต้องสัมพันธ์กับความมั่นคงของเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ภายใต้บริบทการผลิตและการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติบนที่สูง ซึ่งแหล่งอาหารจะพิจารณาความสมดุลระหว่างการใช้และการผลิตที่เหมาะสม หากมองถึงความมั่นคงทางอาหาร หรือแหล่งอาหารของสมาชิกผู้เข้าร่วม โครงการ พบว่า ความเป็นอยู่ในบริบทความเป็นชนบท ความมั่นคงทางอาหาร คือ การสร้างหรือการทำการเกษตรเพื่อยังชีพร่วมกับการค้าขายเพื่อสร้างรายได้ พร้อมกับการแลกเปลี่ยนอาหารกับเพื่อนบ้านและเครือข่ายแต่สภาวะการณ์ในปัจจุบัน ปัญหาความยากจน และหนี้สินครัวเรือนสูง เป็นปัญหาทางโครงสร้างจากปัจจัยทั้งด้านเกษตรกรรายย่อยและเกษตรกรรายใหญ่ ส่งผลให้การเกษตรเป็นแบบระบบเกษตรเชิงพาณิชย์ ที่ต้องเพิ่มผลผลิตโดยพึ่งปัจจัยภายนอกด้านสารเคมี ควบคุมและกำจัดศัตรูพืช ดังนั้นแหล่งอาหารที่เกษตรกรผลิตเองก็ไม่สามารถที่จะบริโภคได้ในภาพรวมส่วนใหญ่การเข้าถึงแหล่งอาหาร อาชีพของสมาชิกผู้เข้าร่วม โครงการ ในพื้นที่วิจัยทั้ง 5 พื้นที่ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 89 ทำอาชีพเกษตรกรรม นอกเหนือจากนั้นทำอาชีพรับจ้างทั่วไป ค้าขาย นวดแผนไทย ขับรถรับจ้าง เป็นต้น การทำเกษตรกรรมส่วนใหญ่เป็นการปลูกพืชล้มลุก หรือพืชผัก เช่น เบปี่ผักกาด เบปี่ฮ่องเต้ คนี่้า ถั่วแขก

มะเขือเทศ เป็นอาชีพหลัก แต่ทั้งนี้เมื่อพิจารณาอาชีพเกษตรกรรม พบว่า ร้อยละ 98 เป็นการทำเกษตรกรรมแบบใช้สารเคมี ซึ่งหากเกษตรกรจะบริโภคอาหารประเภทผักจะต้องแยกปลูก หรือคำนวณวันที่ที่สารเคมีเจือจางลงแล้ว ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการปลูกพืชของเกษตรกรถึงแม้จะเป็นพืชผักที่เป็นแหล่งอาหารแต่เกษตรกรก็ต้องซื้อเอง โดยเฉพาะช่วงที่มีการใช้สารเคมีหรืออาจจะซื้อพืชผักชนิดอื่นเพื่อบริโภค ประกอบกับวิถีวัฒนธรรมการกินของท้องถิ่นคนเหนือที่บริโภคผักมากกว่าเนื้อสัตว์ สถานการณ์ในปัจจุบันด้านแหล่งอาหารของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ นั้นสรุปได้ว่าถึงแม้เกษตรกรจะสามารถผลิตอาหารที่หลากหลาย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเกษตรกรจะบริโภคสิ่งที่ตัวเองผลิตเท่านั้น โดยเฉพาะเนื้อสัตว์ ซึ่งจากการวิเคราะห์แหล่งอาหารโปรตีน จากแบบสัมภาษณ์มีความสัมพันธ์ที่มีนัยยะกับข้อมูลทางด้านตัวชี้วัดแหล่งอาหาร ดังนี้

1.2) แหล่งอาหารโปรตีนจากสัตว์

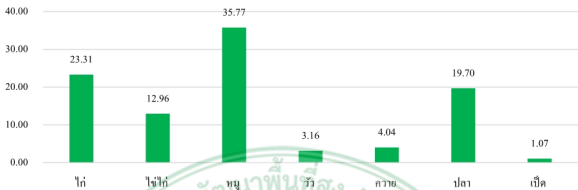
จากแบบสัมภาษณ์การบริโภคอาหารโปรตีน (จากสัตว์) ของครัวเรือน/เดือน พบว่า การบริโภคโปรตีนสูงสุด 4 อันดับ ได้แก่ เนื้อหมู ร้อยละ 35.77 เนื้อไก่ ร้อยละ 23.31 เนื้อปลาร้อยละ 19.70 และไข่ไก่ ร้อยละ 12.96 การบริโภคโปรตีนจากเนื้อหมูเป็นอันดับ 1 เป็นเนื้อสัตว์ที่นิยมรับประทาน เพราะหาได้ง่าย ราคาไม่แพง และมีขายทั่วไปในท้องตลาด สามารถนำมาประกอบอาหารภาคเหนือได้หลากหลาย หากพิจารณาถึงแหล่งที่มาของโปรตีนจากสัตว์ พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.04 ซื้อตามสถานที่จำหน่าย ไม่มีบริโภคร้อยละ 29.29 บริโภคที่เลี้ยงไว้เอง โดยส่วนใหญ่เป็นโปรตีนจากเนื้อไก่ ร้อยละ 6.90 และหาแหล่งธรรมชาติร้อยละ 3.77 โดยเป็นโปรตีนจากเนื้อปลา

แหล่งอาหารโปรตีนนอกเหนือจากเนื้อไก่ กับเนื้อหมูที่มูลนิธิโครงการหลวงได้สนับสนุน มีแหล่งโปรตีนที่ได้รับความนิยม คือ ปลา และไข่ไก่ นอกจากนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าน่านมาจากกระเบื้องกับแพะไม่มีผู้เข้าร่วมโครงการนำมารับประทาน ซึ่งเป็นแหล่งโปรตีนที่มีคุณภาพ เช่น แคลเซียม เหล็ก ฟอสฟอรัส และวิตามินอี กลุ่มไทโครอลซึ่งเป็นสารต้านอนุมูลอิสระสูง

แหล่งที่มาของโปรตีนจากสัตว์ สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ไม่มีชมบริโภคแหล่งโปรตีนที่เลี้ยงไว้เอง เนื่องจากการฆ่าและหมักเองไม่ได้เป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ส่วนเนื้อไก่ มีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนที่นำไก่ที่เลี้ยงมาบริโภค แต่ก็ค่อนข้างน้อย ซึ่งสาเหตุสำคัญคือต้องการจำหน่ายให้แก่มูลนิธิโครงการหลวงที่เป็นแหล่งสนับสนุนปัจจัยการผลิต

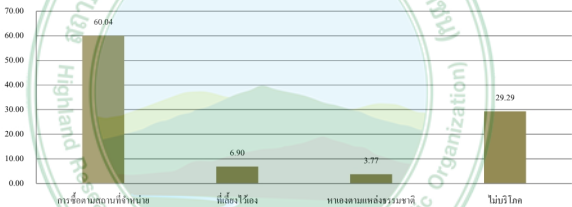
แผนภูมิที่ 4-1 ปริมาณการบริโภคอาหารโปรตีน (จากสัตว์) ของครัวเรือน/เดือนจากการซื้อ

ปริมาณ (ร้อยละ) ของโปรตีนจากเนื้อสัตว์ของครัวเรือนที่บริโภคต่อเดือนรวม 5 พื้นที่วิจัย

แผนภูมิที่ 4-2 แหล่งที่มาของโปรตีนจากสัตว์

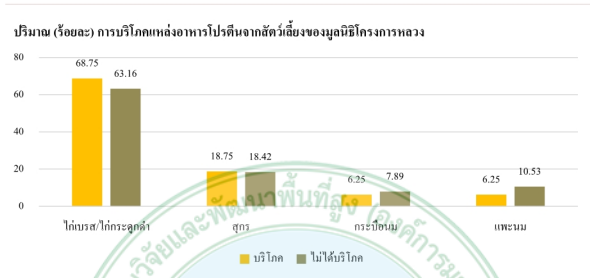
ปริมาณ (ร้อยละ) ของที่มาแหล่งโปรตีนจากสัตว์

1.3) ความสำเร็จของการดำเนินงาน

การประเมินผลความสำเร็จของโครงการ ด้านแหล่งอาหารนั้น พิจารณาจากแบบสัมภาษณ์ที่มา จากแนวทางการเลี้ยงสัตว์และการบริโภคของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ โดยมีสัตว์ที่เป็นแหล่งอาหาร โปรตีน 5 ชนิด ได้แก่ ไก่เบรส ไก่กระดุกดำ สุกร กระบือนม และแพะนม สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ นำสัตว์ ที่เลี้ยงมาบริโภค ร้อยละ 29.63 และไม่ได้นำมาบริโภค 70.37 ภาพรวมการนำสัตว์มาบริโภคค่อนข้างน้อย แต่หากพิจารณาชนิดของสัตว์ที่เลี้ยงก็จะมีสัตว์บางชนิดที่นำมาบริโภคในปริมาณสูงเมื่อเทียบกับชนิดอื่น ได้แก่ ไก่เบรส ไก่กระดุกดำ

แผนภูมิที่ 4-3 การบริโภคแหล่งอาหารโปรตีนจากสัตว์ชนิดต่างๆ ที่มาจากการส่งเสริมของมูลนิธิโครงการหลวง

หากพิจารณาภาพรวมตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหารจึงถือว่ายังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าแหล่งอาหารจะยังไม่สามารถเกิดความสำเร็จได้ แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ จะไม่ได้รับแหล่งอาหารโปรตีน จากแบบสัมภาษณ์ เรื่องการนำรายได้จากการจำหน่ายปศุสัตว์ อาหาร โปรตีน พบว่าสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ได้นำรายได้ส่วนหนึ่งจากการจำหน่ายสัตว์เลี้ยงปศุสัตว์ โปรตีนจากสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่ตรงตามวัตถุประสงค์การประกอบอาหารหรือความชอบ ความคุ้นชินตามวิถีการกินมากกว่าการเลือกบริโภคโปรตีนที่สร้างรายได้ให้แก่ตนเอง นอกจากนี้แล้วสาเหตุสำคัญอีกประการคือ พื้นที่วิจัยเป็นแหล่งอาหารโปรตีนชั้นดี ลักษณะทางสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำที่เหมาะสมต่อการเกษตร ดังนั้นสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ สามารถหาอาหารหรือแหล่งโปรตีนได้ตามท้องถิ่น ทั้งโปรตีนจากสัตว์และโปรตีนจากพืชผัก

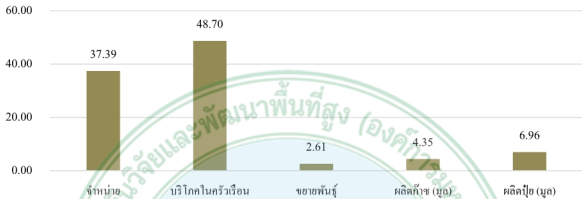
จากสถานการณ์ในปัจจุบันข้างต้นจะเห็นได้ว่าสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ไม่นิยมบริโภคสัตว์ที่เลี้ยงไว้เอง จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่การดำเนินงานของแหล่งอาหารไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ นั้น สรุปมีสาเหตุ ดังนี้

1) สัตว์บางชนิดไม่ได้เป็นแหล่งอาหารที่คุ้นชินต่อวัฒนธรรมการกินของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ สัตว์ที่มูลนิธิโครงการหลวงส่งเสริมบางชนิดไม่ได้เป็นที่นิยมบริโภคของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ เช่น นํ้านมจากกระบือ และนํ้านมจากแพะ จากการพิจารณาจากแบบสัมภาษณ์ เรื่องการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ นอกเหนือจากสัตว์ที่ศูนย์พัฒนาโครงการทั้ง 5 พื้นที่งานวิจัยไม่ได้มีการส่งเสริมนั้นมีสัตว์ที่เลี้ยงเพิ่ม ได้แก่ วัว (เนื้อ) ไก่พื้นเมือง ไก่ประดู่/หางดำ ไก่สีทอง ไก่พันธุ์ไข่ สุกร/ดำ ปลายี่ฮู ปลาอุก กระบือเนื้อ และเป็ด โดยได้แบ่งการนำสัตว์ที่เลี้ยงไปใช้ประโยชน์เป็น 5 ด้าน คือ 1) การจำหน่าย 2) การบริโภคในครัวเรือน 3) การขายพันธุ์ 4) ผลิตภัณฑ์ (มูล) 5) ผลิตภัณฑ์ (นม) ผลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ พบว่า การนำไปใช้

ประโยชน์ด้านการบริโภคในครัวเรือน ร้อยละ 48.70 การจำหน่าย ร้อยละ 37.39 การผลิตปุ๋ย ร้อยละ 6.96 การผลิตก๊าซ ร้อยละ 4.35 และการขายพันธุ์ ร้อยละ 2.61 ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 4-4 การนำสัตว์เลี้ยง (ที่มูลนิธิโครงการหลวงไม่ได้ส่งเสริม) ไปใช้ประโยชน์แต่ละด้าน

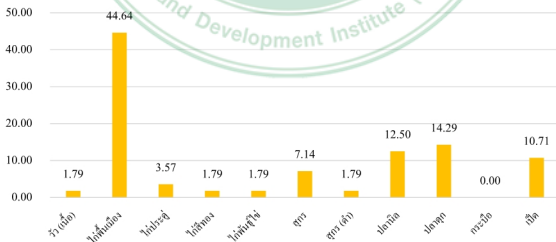
ปริมาณ (ร้อยละ) การนำสัตว์เลี้ยง(ที่มูลนิธิโครงการหลวงไม่ได้ส่งเสริม) ไปใช้ประโยชน์แต่ละด้าน

จากแผนภูมิจะเห็นว่า การนำสัตว์เลี้ยงไปใช้ประโยชน์ด้านการบริโภคในครัวเรือน อยู่ในอันดับแรก และสัตว์ที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ นิยมบริโภคในครัวเรือน ได้แก่ไก่พื้นเมือง ร้อยละ 44.64 เนื่องจากมีรสชาติดี เนื้อแน่น และมีไขมันน้อย การเลี้ยงใช้เงินลงทุนน้อย ไม่ต้องดูแลมาก งานตามต่อความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทนต่อการเป็นโรค และยังสามารถได้ในราคาที่ดี

แผนภูมิที่ 4-5 สัตว์เลี้ยง (ที่มูลนิธิโครงการหลวงไม่ได้ส่งเสริม) นำไปใช้ประโยชน์ด้านการบริโภคในครัวเรือน

ปริมาณ (ร้อยละ) การนำสัตว์เลี้ยงไปใช้ประโยชน์ด้านการบริโภคในครัวเรือน

2) สัตว์เลี้ยงบางชนิดมีขนาดใหญ่ที่เป็นอุปสรรคต่อการฆ่าและการเก็บรักษาเนื้อ สัตว์ 5 ชนิดที่มูลนิธิโครงการหลวงได้ส่งเสริม นั่น คือ สุกร ซึ่งด้วยขนาดที่ใหญ่จะเป็นอุปสรรคต่อการฆ่าและโดยเฉพาะการเก็บรักษา หากเก็บไว้นานเนื้อหมูจะไม่สดและเสียได้ง่าย สูญเสียคุณภาพประโยชน์ การฆ่าเพื่อบริโภคนั้นสามารถทำได้ แต่จะไม่สามารถฆ่าเพื่อจำหน่ายได้ เนื่องจากตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2559 มาตรา 15 คือการห้ามมิให้ผู้ใดประกอบกิจการฆ่าสัตว์ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากผู้อนุญาต

3) สัตว์เลี้ยงที่มูลนิธิโครงการหลวงส่งเสริมต้องจำหน่ายให้แก่มูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากพื้นที่วิจัยเป็นแหล่งทุนในการสนับสนุนการเลี้ยงสัตว์ ดังนั้นการนำสัตว์เลี้ยงมาบริโภคจึงค่อนข้างขัดแย้งต่อข้อกำหนดที่จะต้องจำหน่ายให้แก่แหล่งทุนในการสนับสนุน ซึ่งก็คือมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากเป็นแหล่งทุนในการสนับสนุนการเลี้ยงสัตว์ตั้งแต่ลูกพันธุ์ และปัจจัยการผลิต ได้แก่ ค่าอาหาร ค่าวัคซีน ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าและก่อสร้างโรงเรือน ซึ่งปัจจัยการผลิตเหล่านี้จะถูกหักคืนให้แก่แหล่งทุนในการสนับสนุนเมื่อจำหน่ายสัตว์เลี้ยงได้ ดังนั้นการบริโภคสัตว์เลี้ยงจะส่งผลต่อปริมาณรายได้หลังหักค่าต้นทุน

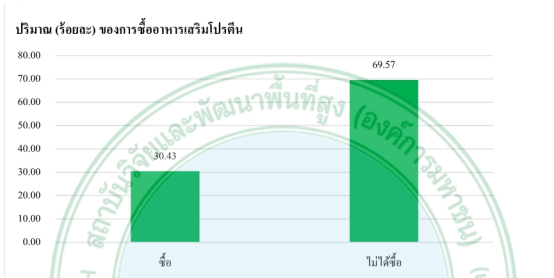
4) วิถีวัฒนธรรมการกินส่วนใหญ่ของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ไม่ได้บริโภคเนื้อสัตว์หรือโปรตีนเป็นประจำทุกวัน หากมองด้านวัฒนธรรมการอยู่ การกินของวิถีชนชนบทภาคเหนือ นั้น จะผูกพันกับแหล่งอาหารทางธรรมชาติ เห็นได้จากแหล่งอาหารจากป่า ทั้งสัตว์ พืชผักต่างๆ รวมถึงผักพื้นบ้านที่ขึ้นตามช่วงฤดูกาล พืชผัก และสัตว์จากป่าบางชนิดเป็นทั้งแหล่งอาหารและแหล่งรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น เช่น เห็ด หน่อไม้ ผักหวานป่า เขียด นก แผลงต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นการที่จะต้องฆ่าสัตว์เลี้ยงเพื่อเป็นแหล่งอาหารที่เพียงพอหรือเป็นไปอย่างสม่ำเสมอขึ้น ค่อนข้างที่จะขัดแย้งกับวิถีการกินของคนท้องถิ่น แต่หากเป็นช่วงเทศกาลงานประเพณีหรืองานบุญต่างๆ นั้นก็จะมีการฆ่าเพื่อเลี้ยงแขก หรือเพื่อนำไปถวายพระ ทำบุญที่วัด เป็นต้น

5) การจำหน่ายสัตว์เลี้ยงจะได้กำไรกว่าการนำสัตว์เลี้ยงมาบริโภคเอง ทั้งนี้หากพิจารณาในด้านแหล่งรายได้นั้น สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนมีหนี้สิน และการดำรงชีวิตของเกษตรกรยังไม่ดีคุณภาพมาตรฐาน ดังนั้นการเลี้ยงสัตว์เพื่อจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้จึงเป็นกว่าการบริโภคสัตว์เลี้ยงเพื่อเป็นแหล่งอาหารโปรตีน โดยสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีรายได้มาซื้ออาหารโปรตีนที่มีราคาต่ำกว่าสัตว์เลี้ยงของตนเอง

แหล่งอาหาร แสดงถึงการยกระดับความมั่นคงทางด้านอาหารในแง่ของแหล่งอาหารโปรตีน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในงานส่งเสริมงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ตามตัวชี้วัด โดยตามหลักการแล้วสามารถวัดได้จากสัดส่วนของอาหารโปรตีนที่ครัวเรือนเกษตรกรบริโภค ว่ามาจากกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ตามที่ได้มีการส่งเสริมเป็นจำนวนเท่าใด รวมทั้งสามารถวัดได้จากการใช้รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ที่มีการส่งเสริม ในการจัดหาอาหารโปรตีนให้กับครัวเรือน ดังนั้นเมื่อพิจารณาการวิเคราะห์ข้างต้น การประเมินผลจากสัดส่วนของอาหารโปรตีนที่ครัวเรือนเกษตรกรบริโภคน้อยมากจึงไม่ประสบความสำเร็จ และเมื่อพิจารณาการใช้รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ที่มีการส่งเสริม ในการจัดหาอาหารโปรตีนให้กับครัวเรือนนั้น จากแบบสัมภาษณ์ประเด็น

การนำรายได้จากการจำหน่ายไปซื้ออาหารโปรตีน พบว่า ร้อยละ 30.43 นำรายได้ที่ได้รับจากการเลี้ยงสัตว์ไปซื้ออาหารโปรตีน และร้อยละ 69.57 ไม่ได้ซื้อ ซึ่งเหตุผลส่วนใหญ่ คือ ไม่ได้บริโภคอาหาร โปรตีนเพิ่มเติมจากที่เคยบริโภคอยู่เป็นประจำ ซึ่งหลังจากที่ได้รับรายได้เพิ่มจากการเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงก็นำไปเป็นรายจ่ายด้านอื่นๆ หรือเก็บไว้เป็นเงินออม

แผนภูมิที่ 4-6 การซื้ออาหารเสริมโปรตีนจากรายได้ที่ได้รับจากการเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง

1.4) แนวทางการส่งเสริม

แนวทางการส่งเสริมจะพิจารณาจากการวิเคราะห์ความสำเร็จของการดำเนินงานในข้างต้น ในประเด็นสาเหตุต่างๆ ที่ทำให้การดำเนินงานของตัวชี้วัดแหล่งอาหารไม่บรรลุดตามเป้าหมายที่วางไว้ ถึงแม้ผลสรุปในการดำเนินงานด้านการเป็นแหล่งอาหารไม่ได้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ แต่ทั้งนี้ตัวแปรที่ทำให้ผลไม่ได้เป็นไปตามคาดนั้นก็ไม่ได้ชี้ชัดว่าเกิดจากชนิดสัตว์เลี้ยง แต่ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่เป็นตัวแปรสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมด้านแหล่งอาหารที่เหมาะสมกับวิถีการกิน การอยู่อาศัยของคนในพื้นที่วิจัยต่อไป

หากพิจารณาปริมาณการบริโภคอาหารโปรตีน (จากสัตว์) ของครัวเรือน/เดือนจากการซื้อของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 5 แห่ง พบว่าแหล่งโปรตีนที่นิยม อันดับที่ 3 และ 4 คือ เนื้อปลา ร้อยละ 19.70 และไข่ไก่ ร้อยละ 12.96 ประกอบกับการพิจารณาสัตว์เลี้ยง (ที่มูลนิธิโครงการหลวงไม่ได้ส่งเสริม) ที่นำไปใช้ประโยชน์ด้านการบริโภคในครัวเรือน คือ มีไก่พื้นเมือง นิยมบริโภคเป็นอันดับ 1 ซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่มูลนิธิโครงการหลวงไม่ได้ส่งเสริม ดังนั้นคาดว่าหากส่งเสริมให้มีการเลี้ยงปลา ไก่พื้นเมือง และไข่ไก่ น่าจะสอดคล้องกับความต้องการการบริโภคโปรตีนของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ

แหล่งโปรตีนจากพืชนั้นไม่ได้อยู่ในเป้าหมายของงานวิจัยครั้งนี้ แต่เนื่องจากการสนับสนุนเรื่องของแหล่งโปรตีนจากเนื้อสัตว์เป็นตัวชี้วัดในการประเมินผลความสำเร็จของงานวิจัย ดังนั้นนอกจากแหล่งโปรตีนจากเนื้อสัตว์ที่เกษตรกรจะได้รับนั้น แหล่งโปรตีนจากพืชก็มีความสำคัญด้วยเช่นกัน โดย

สามารถทดแทนโปรตีนจากเนื้อสัตว์ได้เป็นอย่างดี และมีราคาถูกกว่า เข้าถึงแหล่งอาหารได้ง่ายกว่า เกษตรมีต้นทุนทางปัจจัยการผลิตอยู่แล้ว ซึ่งจากการวิเคราะห์พื้นที่ด้านแหล่งโปรตีนจากเนื้อสัตว์แล้ว จะเห็นได้ว่าการทำเกษตรเชิงพาณิชย์ซึ่งเป็นอาชีพหลักส่วนใหญ่การสนับสนุนการปลูกพืชที่เป็นแหล่งโปรตีนที่มาจากพืช ซึ่งมีคอเลสเตอรอลและไขมันต่ำกว่าโปรตีนจากเนื้อสัตว์ เช่น ข้าวคั่วคั่ว อะโวคาโด ถั่วเหลือง อัลมอน ถั่วลันเตา ฯลฯ ก็จะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถส่งเสริมให้เป็นอาชีพเสริมควบคู่กับการเลี้ยงสัตว์ได้

2) ผลการวิเคราะห์ความสำเร็จของงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ ของมูลนิธิโครงการหลวง ด้านรายได้ (รายได้ที่เกิดจากกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์)

สถานการณ์กลุ่มประชากร ร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด (Bottom 40) ในปี 2558 ประเทศไทย เป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,344 บาทต่อคนต่อเดือน ซึ่งอยู่ในภาคเกษตรกรรมที่มีรายได้ต่ำสุด ร้อยละ 59.10 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าร้อยละ 77.60 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กันยายน 2560) และจากการศึกษาภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตร ในปีเพาะปลูก 2556/57 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า ภาคเหนือ มีครัวเรือนที่ยากจน มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด คือ 17,207 บาทต่อคนต่อปี มีหนี้สินเฉลี่ยสูงสุด คือ 278,538 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีหนี้สินเฉลี่ยสูงสุด 303,700 บาทต่อครัวเรือนต่อปี นอกจากนี้โครงการลงทะเบียนคนจน (ปี 2559) เพื่อจัดทำบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ มีเกษตรกรรายได้น้อย ไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี

สภาพปัญหาพื้นที่สูงในปัจจุบันพบว่า ประชากรบนพื้นที่สูงทั่วไปส่วนใหญ่ มีสภาพยากจนสาเหตุสำคัญเกิดจากเกษตรกรรมสร้างผลผลิตได้น้อย ต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่ราคาผลผลิตค่อนข้างต่ำและค่อนข้างผันผวน นอกจากนี้เกษตรกรยังมีช่องทางการตลาดน้อย และไม่มีโอกาสสร้างรายได้นอกภาคการเกษตรเท่าที่ควร (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน), 2554) ทั้งนี้ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนเกษตร มีจำนวน 9 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยภาคเกษตร ประสานอายุของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อัตราการเป็นภาระพื้นที่ทำการเกษตร ทรัพย์สินสุทธิของครัวเรือน และจำนวนหนี้สินของครัวเรือนเช่น ระดับความยากจนมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน โดยผู้ที่อยู่ในกลุ่มยากจนส่วนใหญ่มีการศึกษากว่าผู้ที่อยู่ในกลุ่มไม่ยากจน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556)

ทั้งนี้ นโยบายการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องต่อรายได้หรือความยากจน ในยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ได้รับความสำคัญที่เกี่ยวข้องต่อการปศุสัตว์ ดังนี้ ยุทธศาสตร์ และนโยบายภายนอกประเทศที่เกี่ยวข้องกับการปศุสัตว์ ซึ่งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) คือ มุ่งขจัดความยากจน ประชาชนมีความอยู่ดีมีสุข ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ อาศัยการขับเคลื่อนโดยนวัตกรรมเพื่อมุ่งตอบการพัฒนาที่ยั่งยืน และแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมืออาเซียนด้านปศุสัตว์ พืช และประมง ปี พ.ศ. 2559 – 2563 มีเป้าหมายให้การผลิตและการค้าด้านปศุสัตว์เติบโตได้อย่างยั่งยืน บรรเทาความยากจน ภูมิภาคอาเซียนมีความปลอดภัยด้านอาหารและมีโภชนาการที่ดีขึ้น

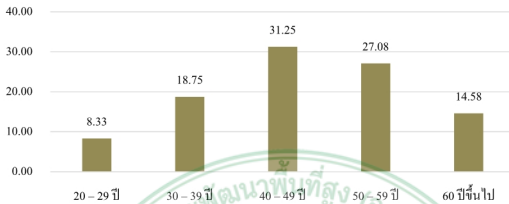
สำหรับพื้นที่ดำเนินการวิจัยทั้ง 5 แห่งในพื้นที่รับผิดชอบของมูลนิธิโครงการหลวงนี้ก็เช่นกัน เป้าหมายสำคัญ คือการดำเนินงานด้านปศุสัตว์ ช่วยพัฒนาให้เกิดทางเลือกมากขึ้นในการประกอบอาชีพในภาคการเกษตรให้กับเกษตรกร โดยเฉพาะตัวชี้วัดด้านรายได้จะช่วยให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์สามารถยกระดับความเป็นอยู่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ และจะเป็นตัวสะท้อนถึงความสำเร็จการดำเนินงานการพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร 9 ตัวแปร จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรตามที่กล่าวในข้างต้นนั้น จะเป็นประเด็นที่นำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ด้านข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ในพื้นที่วิจัยทั้ง 5 แห่ง เพื่อให้ข้อมูลได้แสดงถึงระดับความยากจนในครัวเรือนเกษตรกร โดยจะสามารถนำไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ด้านการเลี้ยงสัตว์ที่มูลนิธิโครงการหลวงส่งเสริม เพื่อประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงานต่อไป

2.1) สถานการณ์ในปัจจุบัน (current state)

รายได้ที่เกิดจากกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ สำหรับการวิเคราะห์ความสำเร็จของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงในด้านรายได้ ถือเป็นหัวใจหลักของตัวชี้วัดที่นอกเหนือจากตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหาร พลังงานทดแทน และปัจจัยการผลิต ซึ่งรายได้สำหรับการเลี้ยงสัตว์จะสามารถนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการจำเป็นต้องชำระ การศึกษาสถานการณ์ในปัจจุบันของตัวชี้วัดด้านรายได้ ตัวแปรปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวัดระดับความยากจนของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อทราบถึงสถานการณ์ด้านรายได้ก่อนการเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง ซึ่งจากตัวแปรอายุของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 40-49 ปี ร้อยละ 15 อายุช่วงระหว่าง 50-59 ปี ร้อยละ 13 ทั้งนี้ หากมองช่วงอายุกลุ่มวัยแรงงาน จะอยู่ในช่วงระหว่าง 15-59 ปี ซึ่งกลุ่มสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ ที่มีอายุระหว่าง 20-59 มีจำนวนร้อยละ 85.42 โดยถือว่าส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยแรงงาน และส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรวม ร้อยละ 92.59 อาชีพอื่นๆ ร้อยละ 7.41 ส่วนระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 44 และมัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช. ร้อยละ 24 ทั้งนี้ตัวแปรระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบท (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 6 ไม่ได้รับการศึกษา ส่วนจำนวนสมาชิกในครัวเรือนและวัยแรงงาน เกษตรนั้นจะเป็นตัวแปรที่จะทำให้ทราบถึงอัตราการเป็นภาระ ซึ่งพบว่าอัตราการเป็นภาระมีร้อยละ 43.06 (มีแรงงานในภาคเกษตร ร้อยละ 56.94) ในส่วนการถือครองพื้นที่การเกษตรนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 84.62 เป็นพื้นที่ของตนเอง เช่นที่ดิน ร้อยละ 9.62 นอกจากนี้มีพื้นที่การเกษตรที่โครงการหลวงฯ จัดสรรให้ ร้อยละ 3.85 โดยเป็นที่ดินของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริงสำหรับสัตว์ส่วนหนึ่งสินของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการหลวง พบว่ามีร้อยละ 16.67 ซึ่งทั้งนี้ภาระหนี้สินไม่รวมค่าใช้จ่ายที่จะต้องคืนให้แก่มูลนิธิโครงการหลวงหลักหักต้นทุน

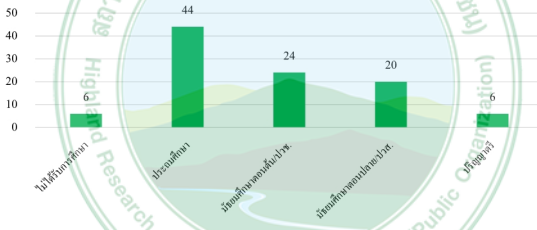
แผนภูมิที่ 4-7 ช่วงอายุของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ

ปริมาณ (ร้อยละ) จำนวนกลุ่มแต่ละช่วงอายุ

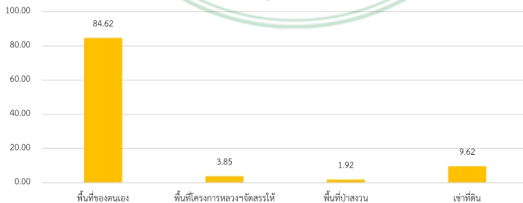
แผนภูมิที่ 4-8 ระดับการศึกษาของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ

ปริมาณ (ร้อยละ) จำนวนกลุ่มของระดับการศึกษา

แผนภูมิที่ 4-9 ลักษณะการถือครองพื้นที่การเกษตรของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ

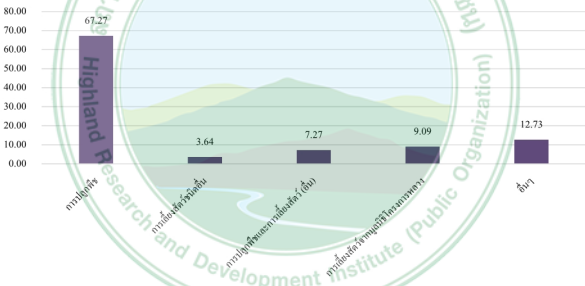
ปริมาณ (ร้อยละ) ลักษณะการถือครองพื้นที่การเกษตร

มูลนิธิโครงการหลวงได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นทั้งอาชีพหลัก และอาชีพเสริมของเกษตรกร การพัฒนาการส่งเสริมด้านการเกษตรได้มีการทดลองอย่างต่อเนื่อง นอกจากการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แล้วยังมีการส่งเสริมด้านการปลูกพืชชนิดต่างๆ จนมาถึงปัจจุบันอาชีพหลักที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการทำโดยปกติหรือทำหมุนเวียนตลอดปี ส่วนใหญ่เป็นการปลูกพืช ร้อยละ 67.27 ซึ่งทั้งนี้พื้นที่วิจัย 5 แห่ง มีการปลูกพืชที่ต่างกันออกไป แต่ภายในพื้นที่โครงการวิจัย สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ปลูกพืชที่คล้ายกัน เช่น อะโวคาโด ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เนื่องจาก 1) ความเหมาะสมในการปลูกพืชแต่ละชนิด 2) สภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน 3) ตลาดการรับซื้อผลผลิต 4) การเข้าถึงระบบโลจิสติกส์ของพ่อค้าคนกลางและเกษตรกร รองลงมาคือ อื่นๆ ร้อยละ 12.73 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาชีพรับจ้างในภาคเกษตรและอาชีพเลี้ยงสัตว์ที่มูลนิธิโครงการส่งเสริม ร้อยละ 9.09 จะเห็นได้ว่าสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนมีรายได้หลักจากการเลี้ยงสัตว์ที่มูลนิธิโครงการหลวงส่งเสริม เช่น ไก่เบรต และกระเป๋านม

แผนภูมิที่ 4-10 ลักษณะอาชีพหลักของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ

ปริมาณ (ร้อยละ) ลักษณะอาชีพหลัก

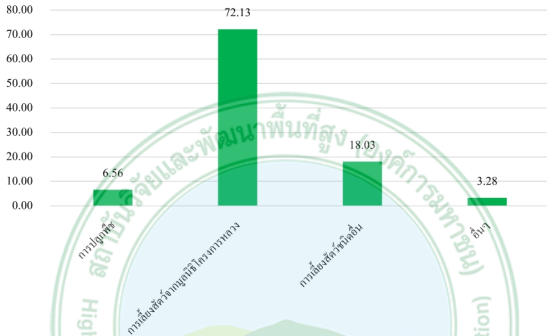
ส่วนอาชีพเสริมนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 72.13 เลี้ยงสัตว์ที่มูลนิธิโครงการหลวงส่งเสริม โดยมีสัตว์ที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ นิยมเลี้ยงมากที่สุด ร้อยละ 33.96 คือ ไก่กระดุกดำ คิดเป็น ร้อยละ 30.19 และสุกร คิดเป็น ร้อยละ 18.87 ทั้งนี้ชนิดของสัตว์ที่เลี้ยงขึ้นอยู่กับตัวแปร ดังนี้ 1) แผนการส่งเสริมจากมูลนิธิโครงการหลวงในแต่ละแห่ง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2) ลักษณะทางภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ในแต่ละท้องที่ และ 3) ความสนใจของเกษตรกร

รองลงมาคือ การเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นที่มูลนิธิโครงการหลวงไม่ได้ส่งเสริม ร้อยละ 18.03 โดยมีไก่พื้นเมืองที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ นิยมเลี้ยงมากที่สุด ร้อยละ 30.59 รองลงมา คือ วัว(เนื้อ) ร้อยละ 18.82 และสุกร ร้อยละ 12.94 ทั้งนี้ เหตุผลเช่นเดียวกับตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหาร (โปรตีน) ที่นิยมบริโภคในครัวเรือน

ได้แก่ ใกล้เคียงเมือง ร้อยละ 44.64 เนื่องจากมีรสชาติดี เนื้อแน่น และมีไขมันน้อย การเลี้ยงใช้เงินลงทุนน้อย ไม่ต้องดูแลมาก ทนทานต่อความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทนต่อการเป็นโรค และยังขายได้ในราคาที่ดี

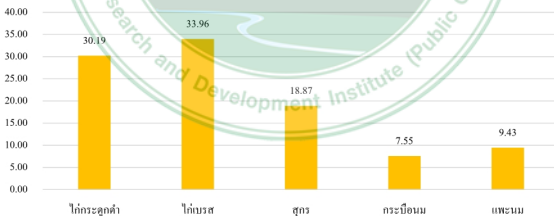
แผนภูมิที่ 4-11 ลักษณะอาชีพเสริมของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ

ปริมาณ (ร้อยละ) ลักษณะอาชีพเสริม

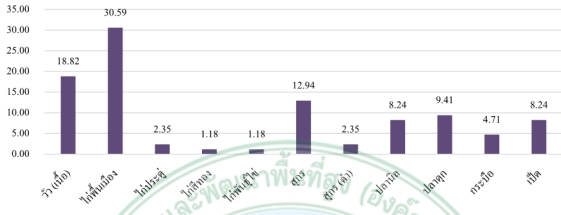
แผนภูมิที่ 4-12 จำนวนสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการเลี้ยง

ปริมาณ (ร้อยละ) สัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการนำไปเลี้ยง

แผนภูมิที่ 4-13 การเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงที่ไม่ได้ส่งเสริม

ปริมาณ (ร้อยละ) การเลี้ยงสัตว์อื่นที่มูลนิธิโครงการหลวงไม่ได้ส่งเสริม

หากมองด้านการนำสัตว์ไปใช้ประโยชน์แต่ละด้าน พบว่า การนำไปจำหน่าย ร้อยละ 37.39 ซึ่งยังเป็นรองต่อการนำไปบริโภคในครัวเรือน ซึ่งมีร้อยละ 48.70 สำหรับการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ (ที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงไม่ได้มีการส่งเสริม)เพื่อจำหน่าย ร้อยละ 37.39 นั้น มีสัตว์ที่ได้รับการนิยมนำมาเลี้ยงเพื่อสร้างรายได้มากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ วัว (เนื้อ) ร้อยละ 25.58 ไก่พื้นเมือง ร้อยละ 20.93 และสุกร ร้อยละ 16.28 เนื่องจากวัว มีปัจจัยการผลิตที่ต่ำเมื่อเทียบกับสัตว์ชนิดอื่นที่ต้องซื้ออาหารเลี้ยง แต่อาหารของวัวส่วนใหญ่ผู้เลี้ยงจะปล่อยให้กินหญ้าเอง และเกษตรกรสามารถปลูกหญ้าหรือข้าวโพดเพื่อเป็นอาหารวัวเองได้

แผนภูมิที่ 4-14 การนำสัตว์เลี้ยงไปใช้ประโยชน์ด้านการจำหน่าย เพื่อสร้างรายได้

ปริมาณ (ร้อยละ) การนำสัตว์เลี้ยงไปใช้ประโยชน์ด้านการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้

สถานการณ์ในปัจจุบันด้านรายได้นั้น เมื่อมองในภาพรวมด้านรายได้ของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ โดยการเปรียบเทียบด้านรายได้หลัก ซึ่งส่วนใหญ่มาจากการปลูกพืช กับการเลี้ยงสัตว์ที่มูลนิธิโครงการ

หลวงส่งเสริม พบว่า รายได้ส่วนใหญ่ที่เกิดจากการปลูกผัก ร้อยละ 94.73 และรายได้ที่เกิดจากการเลี้ยงสัตว์ ที่มูลนิธิโครงการหลวงส่งเสริม (โดยหักต้นทุนแล้ว) ร้อยละ 5.27 ของจำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด จะเห็นได้ว่ารายได้จากการเลี้ยงสัตว์มีปริมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับการปลูกผัก เมื่อวิเคราะห์รายจ่ายจากต้นทุนการเลี้ยงสัตว์ มีรายละเอียด ดังนี้

- พื้นที่การเลี้ยงสัตว์ ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ลักษณะการถือครองพื้นที่การเกษตรของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการในช่วงต้น ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของตนเอง ดังนั้นจึงไม่มีค่าใช้จ่ายในการเช่าที่ดินในการเกษตร

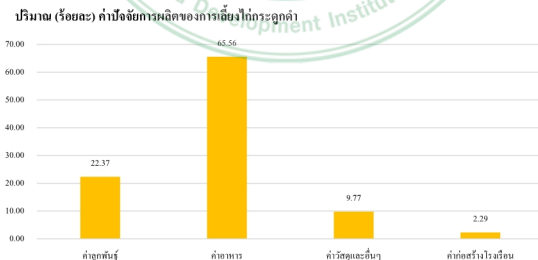
- แหล่งทุนในการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมูลนิธิโครงการหลวงเป็นแหล่งทุนด้านปัจจัยการผลิต โดยจะหักค่าต้นทุนหลังจากสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการได้จำหน่ายสัตว์แล้ว ปัจจัยการผลิต ได้แก่ ลูกพันธุ์อาหารสำเร็จรูป วัคซีนและยา วัสดุอุปกรณ์ (ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ ค่าถนอมพื้นที่ ส่วนภาชนะใส่รน้ำภาชนะใส่อาหารและการก่อสร้างโรงเรือน จะเสียค่าใช้จ่ายสำหรับเลี้ยงสัตว์ในรุ่นแรกเท่านั้น)

หากพิจารณาปริมาณรายได้ที่เกิดจากการเลี้ยงสัตว์แต่ละชนิด โดยวิเคราะห์จากรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายด้านปัจจัยการผลิต พบว่า สัตว์แต่ละชนิดมีรายได้ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของสัตว์แต่ละชนิดที่มีกระบวนการเลี้ยงไม่เหมือนกัน ทั้งระยะเวลาและปัจจัยการผลิต จากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยในภาพรวมของสัตว์ที่ทำรายได้สูงสุด ได้แก่ แพะนม กระบือนม ไก่กระดุกดำ ไก่เบรส และสุกร ตามลำดับ

สำหรับการเลี้ยงสัตว์ที่ได้รับการส่งเสริมส่งผลต่อรายได้ที่แตกต่างกัน ดังนี้

- ไก่กระดุกดำ สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ในแต่ละรุ่นมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 9,968.05 บาท/เดือน ทั้งนี้เกษตรกรบางรายอาจจะขาดทุนได้ อันเนื่องมาจาก บางรายมีลูกพันธุ์ภายในระยะ 2 สัปดาห์แรก ซึ่งค่าลูกพันธุ์เฉลี่ย อยู่ระหว่างตัวละ 35-45 บาท อีกทั้งต้นทุนปัจจัยการผลิตที่มีผลต่อสภาวะการขาดทุนมากที่สุด คือ ค่าอาหาร ร้อยละ 65.56 ทั้งนี้เมื่อเทียบกับการเลี้ยงไก่เบรสแล้ว ไก่กระดุกดำมีรายได้มากกว่า เนื่องจากไก่กระดุกดำสามารถทนต่อการเป็น โรคได้ดีกว่า มีอัตราการการเสี่ยงต่อการตายน้อยกว่า

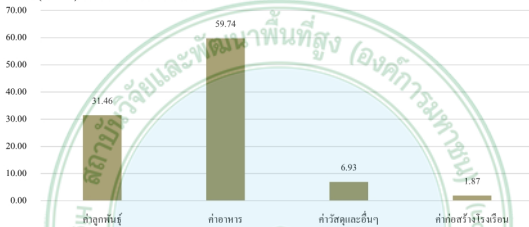
แผนภูมิที่ 4-15 ค่าปัจจัยการผลิตของการเลี้ยงไก่กระดุกดำ

- **ไก่อเบรส** สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ในแต่ละวันมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 6,861.12 บาท/เดือน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงการเลี้ยง พบว่าสมาชิกมีความเสี่ยงต่อการเลี้ยง เนื่องจากไก่อเบรสมีความต้านทานต่อโรค และการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศค่อนข้างต่ำ อีกทั้งราคาลูกไก่อเบรส มีราคาสูงเมื่อเทียบกับไก่อะลูกดำ ซึ่งราคาลูกไก่อเบรส มีราคาเฉลี่ยตัวละ 35-55 บาท นอกจากนี้เมื่อเลี้ยงลูกไก่อได้ประมาณ 2 สัปดาห์ ก็มักจะพบว่า ลูกไก่อเกิดอาการท้องซึ่ม อุจจาระเหลว และตาย

แผนภูมิที่ 4-16 ค่าปัจจัยการผลิตของการเลี้ยงไก่อเบรส

ปริมาณ (ร้อยละ) ค่าปัจจัยการผลิตของการเลี้ยงไก่อเบรส

- **สุกร** สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ มีรายได้เฉลี่ยต่อคนประมาณ 3,142.17 บาท ถึงแม้สุกรจะไม่ได้สร้างรายได้เป็นอันดับสูงสุดเมื่อเทียบกับแพะนมและกระบือนม แต่เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยการผลิตที่นำมาใช้เลี้ยงสุกร พบว่าสมาชิกมีการใช้ปัจจัยการผลิตค่อนข้างต่ำมากเมื่อเทียบกับสัตว์ชนิดอื่น อีกทั้งไม่มีค่าลูกพันธุ์ ส่วนอาหารที่ใช้เลี้ยงสุกร นอกจากจะเป็นอาหารสำเร็จรูปแล้ว สมาชิกยังนำเศษอาหาร พิษผลทางการเกษตร เช่น ข้าวโพด รำอ่อนและเศษพืชจากแปลงผัก มาใช้เพื่อลดต้นทุนปัจจัยการผลิตด้วย

แผนภูมิที่ 4-17 ค่าปัจจัยการผลิตของการเลี้ยงสุกร

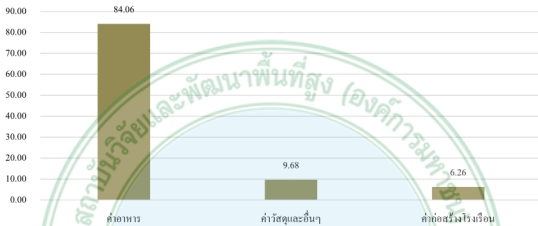
ปริมาณ (ร้อยละ) ค่าปัจจัยการผลิตของการเลี้ยงสุกร

- **กระบือ** สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ มีรายได้เฉลี่ยต่อคนประมาณ 9,984.50 บาท/ เดือน เนื่องจากไม่มีค่าใช้จ่ายด้านลูกพันธุ์ สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการได้รับกระบือที่มีความพร้อมสามารถรีดนมได้ จึงทำให้มีระยะเวลาในการจำหน่ายที่เร็วกว่า และยาวนานกว่าสัตว์ชนิดอื่น

แผนภูมิที่ 4-18 ค่าปัจจัยการผลิตของการเลี้ยงกระบือ

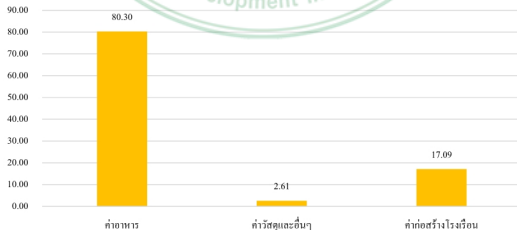
ปริมาณ (ร้อยละ) ค่าปัจจัยการผลิตของการเลี้ยงกระบือ

- **แพะ** สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 10,257 บาทต่อคนต่อเดือน สมาชิกที่เลี้ยงกระบือและแพะไม่มีค่าใช้จ่ายด้านลูกพันธุ์ เช่นเดียวกับผู้เลี้ยงกระบือ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาต้นทุนในการเลี้ยงแพะ พบว่า การเลี้ยงแพะให้ผลตอบแทนค่อนข้างสูง เนื่องจากสมาชิกสามารถลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการเลี้ยง เช่นค่าอาหาร ซึ่งได้มาจากการปลูกหญ้า ข้าวโพด กระจินและถั่ว อีกทั้งสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการได้รับแพะที่มีความพร้อมสามารถรีดนมได้ จึงทำให้มีระยะเวลาในการจำหน่ายที่เร็วกว่า และยาวนานกว่าสัตว์ชนิดอื่น เช่นเดียวกับกระบือ

แผนภูมิที่ 4-19 ค่าปัจจัยการผลิตของการเลี้ยงแพะ

ปริมาณ (ร้อยละ) ค่าปัจจัยการผลิตของการเลี้ยงแพะ

สรุป แบบสัมภาษณ์ด้านปัจจัยผลิตในช่วงต้น พบว่า ปัจจัยการผลิตด้านอาหารมีปริมาณสูงสุด ทั้งนี้ประเภทอาหารสัตว์ทั้ง 5 ชนิด ที่สมาชิกเลือกนำมาเลี้ยงสัตว์มากที่สุด คืออาหารสำเร็จรูป ร้อยละ 28.13 อาหารข้น ร้อยละ 21.88 (เฉพาะ สุก ร กระบือนม และแพะนม) และข้าวโพด ร้อยละ 20.83 ซึ่งส่วนใหญ่ผู้สมาชิกสามารถปลูกเองได้ซึ่งสามารถลดต้นทุนปัจจัยการผลิตได้เป็นดี เช่นเดียวกับรำอ่อน หญ้า เศษผัก เป็นต้น

แผนภูมิที่ 4-20 ประเภทอาหารสัตว์

2.2) ความสำเร็จของการดำเนินงาน

ความสำเร็จของการดำเนินงาน พิจารณาจากสถานการณ์ในปัจจุบันด้านรายได้พบว่า จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการดำเนินงาน ซึ่งสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ มีรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายด้านปัจจัยการผลิตแตกต่างกันค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับสัตว์แต่ละ ส่วน สัตว์ที่สร้างรายได้ให้แก่สมาชิกมากที่สุดคือ กระบือนม แพะนม และสุกร ตามลำดับ หากพิจารณาระยะเวลาในการเลี้ยงสัตว์ พบว่าสมาชิกผู้เลี้ยงกระบือนม แพะนม และสุกร ยังมียาได้เสริมที่ค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับระยะเวลาการปลูกพืชเป็น (อาชีพหลัก) ซึ่งให้ผลผลิตที่เร็วกว่า แต่ทั้งนี้หากมองถึงกระบวนการผลิตถือว่าการเลี้ยงสัตว์ยังคงสามารถเป็นอาชีพเสริม แต่ทั้งนี้ต้องมีการแก้ปัญหาในด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ ลูกพันธุ์ (ไก่เบรส และไก่กระดุกดำ) และค่าอาหาร นอกจากนี้การแสดงความคิดเห็นของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ จะเป็นส่วนสำคัญต่อการดำเนินงานการพัฒนาการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของการดำเนินงาน เช่น การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพที่สามารถทำได้ง่ายกว่าการปลูกพืช การแสดงความคิดเห็นของเกษตรกร ได้ให้ความสนใจในการเลี้ยงสัตว์ที่มูลนิธิโครงการหลวงส่งเสริมส่วนใหญ่ในประเด็นที่การเลี้ยงสัตว์มีกระบวนการผลิตที่ง่ายกว่าการปลูกพืช กลุ่มคนที่มียาสูงสามารถทำได้ เช่น การเลี้ยงไก่ เป็นต้นนอกจากนี้มูลสัตว์ก็สามารถนำไปขายเพิ่มรายได้ และนำไปหมักแทนปุ๋ยเคมีได้เป็นอย่างดี

2.3) แนวทางการส่งเสริม

1. บังคับการผลิตด้านอาหาร มีค่าใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะอาหารสำเร็จรูป มีสมาชิกบางส่วนที่ปลูกพืชผัก หรือมีแหล่งอาหารตามธรรมชาติให้แก่สัตว์เลี้ยง ในส่วนอาหารชั้นนั้นเกษตรกรสามารถผสมอาหารสำหรับการเลี้ยงสัตว์เองได้ ซึ่งจะช่วยให้ช่วยลดต้นทุนด้านอาหารสัตว์ รวมถึงการปลูกหญ้าเนเปียร์เพื่อจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิก มูลนิธิโครงการหลวง
2. ควรมีการประกันลูกพันธุ์ หรือการให้คำปรึกษาสำหรับการเลี้ยงดูในระยะแรก เพื่อลดอัตราการตายของลูกไก่

3) ผลการวิเคราะห์ความสำเร็จของงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง ด้านพลังงานทดแทน (การนำมูลสัตว์มาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพ)

สถานการณ์ในปัจจุบัน (current state) ของตัวชี้วัดด้านพลังงานทดแทน จะพิจารณาจากครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่วิจัยทั้ง 5 แห่ง ที่ยังคงความเป็นชนบท ซึ่งเห็นได้จากสภาพความเป็นอยู่ การทำอาหารที่บางครัวเรือนยังคงใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้มอาหาร ดังนั้นการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง นอกจากตัวชี้วัดในด้านแหล่งอาหาร แหล่งรายได้ และปัจจัยการผลิตแล้ว ตัวชี้วัดด้านพลังงานทดแทนในการนำมูลสัตว์มาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพก็มีความสำคัญเช่นกัน โดยเป็นตัวแปรในการสร้างแหล่งพลังงานทดแทนในครัวเรือน ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อเชื้อเพลิงก๊าซ LPG

จากการวิเคราะห์การนำสัตว์เลี้ยงมูลนิธิโครงการหลวงไปใช้ประโยชน์แต่ละด้าน พบว่าการนำมูลสัตว์มาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพ มีเพียง 4 ราย หรือ ร้อยละ 4.35 ของจำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งหมด ดังนี้

- พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคะ มีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ 2 ราย โดยเลี้ยงสัตว์อื่นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคะไม่ได้ส่งเสริม คือ สุกร และวัว ซึ่งใช้ทุนส่วนตัวของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ โดยมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน คือ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ท้อ มีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ 2 ราย โดยในรายที่ 1 เริ่มใช้ในปี 2558 และรายที่ 2 เริ่มใช้ในปี 2551 มีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน คือ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (รองศาสตราจารย์ ดร.สุชน ตั้งทวีพัฒน์)

ดังนั้น การนำมูลสัตว์มาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพ ทำให้สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการสามารถลดค่าใช้จ่ายสำหรับก๊าซหุงต้ม ซึ่งเดิมใช้ก๊าซหุงต้ม 1 เดือนต่อ 1 ถึง (15 กก.) ปัจจุบันลดค่าใช้จ่ายสำหรับก๊าซหุงต้มเป็น 1 เดือนต่อ 2-3 เดือน (ก๊าซราคายังคง 636 บาท ณ ตุลาคม 2561)

ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานการนำมูลสัตว์มาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพ ที่เห็นได้จากจำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ที่มีเพียง 4 ราย หรือร้อยละ 4.35 ของจำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด ซึ่งเกิดจากสาเหตุ ดังนี้

- ต้นทุนในการทำบ่อก๊าซสูงเมื่อเทียบกับรายได้ของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ

- วัสดุและอุปกรณ์ในการทำยาหมากโดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากแหล่งการค้าในเมือง
- ปริมาณมูลสัตว์มีน้อยไม่เพียงพอต่อการผลิตก๊าซชีวภาพ
- หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนไม่ได้สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
- บางพื้นที่หน่วยงานไม่ได้ให้คำแนะนำหรือสนับสนุนอย่างจริงจัง รวมถึงขาดงบประมาณ

ในการสนับสนุน

- บริเวณที่ติดตั้งบ่อก๊าซชีวภาพใกล้กับโรงเรียนและเมื่อปล่อยให้สัตว์เลี้ยงออกจากโรงเรียนมักจะเหยียบทำให้เกิดรอยร้าว

จะเห็นได้ว่าสัตว์ ทั้ง 5 ชนิด มีเพียง สุกรและกระบือ ที่สามารถนำมาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพ เนื่องจากสามารถผลิตสารอินทรีย์ที่เหมาะสมที่จะนำมาผลิตก๊าซชีวภาพ โดยมูลสุกรมีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากมูลสุกรสามารถผลิตก๊าซชีวภาพให้ปริมาณก๊าซและเกิดก๊าซมีเทนที่มากกว่าสารอินทรีย์ชนิดอื่นๆ อีกทั้งมูลสุกรยังสามารถหาได้ง่ายกว่าสารอินทรีย์ชนิดอื่น สามารถเลี้ยงในบริเวณครัวเรือน และเป็นประโยชน์สำหรับการใช้เป็นพลังงานทดแทนในครัวเรือน (วรพจน์ และพิระวัตร, 2555) แต่ทั้งนี้ วัวจะได้รับความนิยมมากกว่าเนื่องจากวัวสามารถผลิตมูลได้ปริมาณมากกว่าสุกร

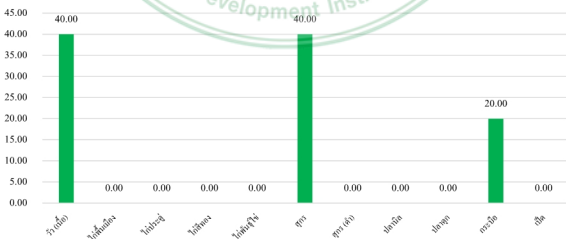
ตารางที่ 4-93 ปริมาณก๊าซมีเทนของก๊าซชีวภาพ

ชนิดสัตว์	สภาวะบ่ม	สภาวะปกติ
มูลสุกร	60 %	54 %
มูลวัว	44 %	45 %

เมื่อพิจารณาการนำสัตว์อื่นที่ศูนย์พัฒนาในแต่ละพื้นที่ไม่ได้ส่งเสริมไปใช้ประโยชน์ในด้านการผลิตก๊าซ พบว่า วัว (เนื้อ) และสุกร มีจำนวนมากเมื่อเทียบกับสัตว์ชนิดอื่น

แผนภูมิที่ 4-21 การนำสัตว์ที่ศูนย์พัฒนาฯ ในแต่ละพื้นที่ไม่ได้ส่งเสริมไปใช้ประโยชน์ในการผลิตก๊าซชีวภาพ

ปริมาณ (ร้อยละ) การนำสัตว์ (ที่ศูนย์พัฒนาฯ ในแต่ละพื้นที่ไม่ได้ส่งเสริม) ไปใช้ประโยชน์ในด้านการผลิตก๊าซชีวภาพ

ถึงแม้ว่า การดำเนินงานด้านพลังงานทดแทนจะไม่ประสบผลสำเร็จ แต่หากพิจารณาประโยชน์จากมูลสัตว์นั้น พบว่า สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการสามารถนำไปจำหน่ายสร้างรายได้ และแลกเปลี่ยนกับเกษตรกรอื่นอาจจะเป็นหญ้า หรือปัจจัยการผลิตต่างๆ รวมไปถึงนำไปเป็นปุ๋ยหรือปัจจัยการผลิต ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

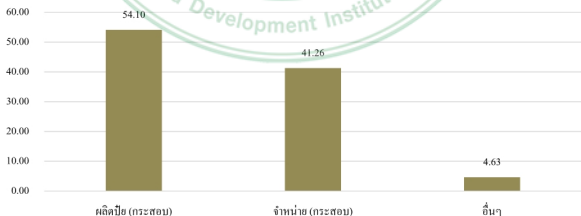
4) ผลการวิเคราะห์ความสำเร็จของงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง ด้านปัจจัยการผลิต (การนำมูลสัตว์ไปใช้เป็นปุ๋ยคอกแทนปุ๋ยเคมี)

ตัวชี้วัดด้านปัจจัยการผลิต จะพิจารณาจากการที่เกษตรกรนำมูลสัตว์ไปใช้เป็นปุ๋ยคอกแทนปุ๋ยเคมี ทั้งนี้การใช้ประโยชน์มูลสัตว์ดังกล่าวจะช่วยลดการค่าใช้จ่ายด้านปัจจัยการผลิต และการใช้ปุ๋ยคอกในการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นยังมีส่วนช่วยในการปรับปรุงและบำรุงทรัพยากรดินในพื้นที่เพาะปลูกของครัวเรือนเกษตรกร ทั้งนี้สถานการณ์ในปัจจุบัน (current-state) ของการนำมูลสัตว์ไปใช้เป็นปุ๋ยคอกแทนปุ๋ยเคมีของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการนั้นพิจารณาจากปริมาณการนำสัตว์เลี้ยงที่มูลนิธิโครงการหลวงส่งเสริมไปใช้ประโยชน์ในด้าน สำหรับการนำมูลสัตว์ผลิตเป็นปุ๋ยนั้นมีร้อยละ 6.96 จากการนำสัตว์ไปใช้ประโยชน์อีก 4 ด้าน คือ การจำหน่ายและการขายพันธุ์เพื่อสร้างรายได้ แหล่งอาหาร และผลิตก๊าซชีวภาพหรือพลังงานทดแทน ซึ่งได้กล่าวในข้างต้นแล้ว

ปัจจุบันพื้นที่ศูนย์พัฒนา ทั้ง 5 แห่งผลิตมูลสัตว์ทั้ง 5 ชนิด ได้แก่ โคกระบือ สุกร กระบือ และแพะนม ได้ทั้งหมด 5,826 กระสอบ นำไปผลิตปุ๋ย 3,152 กระสอบ (ร้อยละ 54.10) นำไปจำหน่าย 2,404 กระสอบ (ร้อยละ 4.63) ซึ่งจำหน่ายกระสอบละ 20-30 บาทและอื่นๆ (ร้อยละ 4.63) เช่น การนำไปผลิตก๊าซชีวภาพ แบ่งให้เกษตรกรรายอื่น หรือนำไปแลกกับปัจจัยผลิตอื่น นอกจากนี้ยังมีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการที่ไม่ได้บรรจุกระสอบ แต่รวบรวมคักลงในแปลงเกษตร โดยตรง

แผนภูมิที่ 4-22 การนำสัตว์ที่ได้จากการเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงไปใช้ประโยชน์ด้านการผลิตปุ๋ย

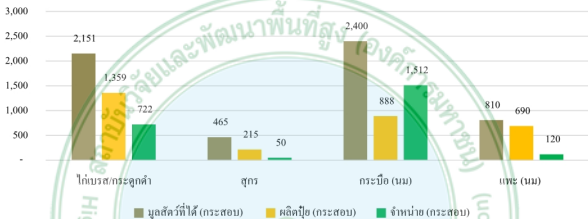
ปริมาณ (ร้อยละ) การนำสัตว์ที่ได้จากการเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงไปใช้ประโยชน์ด้านการผลิตปุ๋ย

เมื่อพิจารณามูลสัตว์ตามชนิดของสัตว์ พบว่า กระบือ (นม) ให้ปริมาณมูลในปริมาณมากที่สุด 2,400 กระสอบ ไก่เบรต/กระดุกดำ 2,151 กระสอบ มูลสัตว์ที่นำไปผลิตปุ๋ยมากที่สุด ได้แก่ ไก่เบรต/กระดุกดำ กระบือ (นม) แพะ (นม) และสุกร ตามลำดับ นอกจากนี้มูลสัตว์ยังสามารถจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ ได้แก่ กระบือ (นม) ส่วนใหญ่นำไปจำหน่ายกับผู้ที่ทำก๊าซชีวภาพ ไก่เบรต/กระดุกดำ แพะ (นม) และสุกร ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 4-23 การใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์

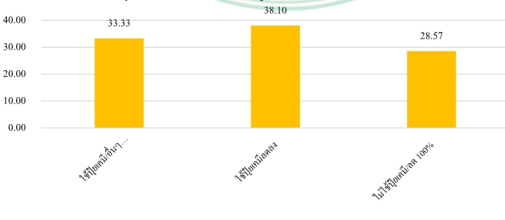
ปริมาณ (กระสอบ) มูลสัตว์มูลนิธิการหลวงส่งเสริม

เมื่อพิจารณาปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี หลังจากที่มีการเลี้ยงสัตว์ที่มูลนิธิโครงการหลวงส่งเสริมแล้ว พบว่า มีการใช้ปุ๋ยเคมีลดลง ร้อยละ 38.10 ของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีอยู่แล้วและใช้ปุ๋ยคอก/ปุ๋ยหมัก/มูลสัตว์แทนปุ๋ยเคมีทั้งหมดร้อยละ 28.57 และมีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการถึงร้อยละ 33.33 ที่ยังคงใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณเท่าเดิม ทั้งนี้มีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการไม่ได้ใช้มูลสัตว์แต่นำมูลสัตว์ไปแลกเปลี่ยนกับปัจจัยการผลิต เช่น ข้าวโพดสำหรับเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

แผนภูมิที่ 4-24 การใช้ปุ๋ยเคมีหลังจากเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร

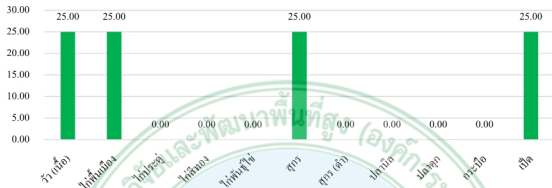
ปริมาณ (ร้อยละ) การใช้ปุ๋ยเคมีหลังจากเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง

นอกจากสัตว์ที่มูลนิธิโครงการหลวงส่งเสริมในการนำมูลสัตว์ไปใช้เป็นปัจจัยการผลิตแล้ว ยังมีสัตว์อื่นที่มูลนิธิโครงการหลวงไม่ได้ส่งเสริม ได้แก่ วัว (เนื้อ) ไก่พื้นเมือง สุกร และเป็ด ร้อยละ 25

แผนภูมิที่ 4-25 การนำสัตว์อื่นที่ศูนย์พัฒนาฯ ไม่ได้ส่งเสริมไปใช้ประโยชน์ด้านการผลิตปุ๋ย

ปริมาณ (ร้อยละ) การนำสัตว์อื่นที่ศูนย์พัฒนาฯ ไม่ได้ส่งเสริมไปใช้ประโยชน์ด้านการผลิตปุ๋ย

ความสำเร็จจากการดำเนินงาน ด้านปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย) พิจารณาจากจำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ นำมูลสัตว์ไปใช้เป็นปุ๋ยคอกแทนการใช้ปุ๋ยเคมี เพื่อลดการค่าใช้จ่ายด้านปัจจัยการผลิต หรือการนำไปจำหน่ายเสริมรายได้ ซึ่งจากสมาชิกทั้งหมด 54 คน มีสมาชิกที่ร่วมโครงการฯ ที่รวบรวมมูลสัตว์สำหรับทำปุ๋ยและเพื่อจำหน่าย จำนวน 43 คน หรือร้อยละ 79.82 ซึ่งถือว่า การดำเนินงานด้านปัจจัยการผลิตในการทำปุ๋ยค่อนข้างประสบผลสำเร็จ แต่ทั้งนี้ ยังมีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 33.33 ที่ถึงแม้ว่ามีปุ๋ยจากมูลสัตว์ แต่ยังใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณเท่าเดิม

5) เกณฑ์การประเมินตัวชี้วัดงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง

การเลี้ยงสัตว์ที่ได้รับการส่งเสริมจากมูลนิธิโครงการหลวง ถือเป็นการสร้างโอกาสให้เกิดอาชีพเสริม โดยสามารถพัฒนาไปสู่อาชีพหลักได้ แต่ทั้งนี้ต้องได้รับการพัฒนา ปรับปรุงสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ตลอดจนระยะการดำเนินโครงการ ได้สร้างการเรียนรู้ให้กับสมาชิกผู้เข้าร่วมฯ และเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิฯ ร่วมถึงคณะทำงานที่จะต้องเก็บรวบรวม ศึกษาข้อมูลจากการทดสอบสาธิตและ/หรือส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลการดำเนินงานหรือการประเมินผลสำเร็จงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง ดังนั้นจึงต้องหาตัวแปรที่สะท้อนความสำเร็จการดำเนินงาน หรือเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน

หากพิจารณาวัตถุประสงค์หลักของการดำเนินงานด้านปศุสัตว์ คือ การช่วยพัฒนาให้เกิดทางเลือกมากขึ้นในการประกอบอาชีพในภาคการเกษตร ประกอบกับข้อจำกัดของการพัฒนาทั้งทางด้านสภาพที่ตั้ง และสภาพพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางแหล่งบริการด้านปัจจัยการผลิต หรือศูนย์กลางการรับซื้อ การจำหน่ายสินค้าแล้ว ตัวที่สะท้อนความสำเร็จการดำเนินงาน คือ ความคุ้มทุน (จุดคุ้มทุน (Break Even Point)) ซึ่งหมายถึง ระดับของยอดขายของกิจการที่เท่ากับค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกิจการ ซึ่งก็คือ จุดที่กิจการไม่มีผล

กำไรหรือขาดทุน แต่สำหรับโครงการการประเมินผลสำเร็จงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงในครั้งนี้ มีตัวชี้วัด 4 ด้าน คือ ด้านแหล่งอาหาร รายได้ พลังงานทดแทน (ก๊าซ) และปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) โดยทั้ง 4 ตัวชี้วัด เป็นผลลัพธ์ที่ได้จากการเลี้ยงสัตว์ โดยได้รับผลตอบแทนที่มีความเชื่อมโยงกันในรูปแบบของการทดแทนหรือการแลกเปลี่ยนเพื่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะรายได้ที่ได้จากการเลี้ยงสัตว์ ที่นำไปซื้อโปรตีนที่นอกเหนือจากสัตว์ที่เลี้ยงเอง หรือปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) ที่สามารถนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้แทนการนำไปใช้แทนปุ๋ยเคมี เป็นต้น

วิธีการประเมินผลสำเร็จงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง จึงมาจากวิเคราะห์การดำเนินโครงการ อุปสรรค ข้อจำกัดทั้งในส่วนของสมาชิกผู้เข้าร่วมฯ สัตว์ที่นำมาเลี้ยง นโยบาย และเจ้าหน้าที่โดยมาจากการสัมภาษณ์ การเก็บแบบสัมภาษณ์ที่มีปริมาณร้อยละเป็นฐานข้อมูล จากการวิเคราะห์ปริมาณร้อยละ จากสถิติที่ได้รับรวบรวมในแต่ละด้าน ซึ่งได้วิเคราะห์ใน 2 ประเด็นข้างต้น คือ สถานการณ์ปัจจุบัน และความสำเร็จจากการดำเนินงาน โดยนำมาสรุปเป็นหลักเกณฑ์ที่นำมาให้ค่าคะแนน เพื่อให้สามารถวัดผลสำเร็จของการเลี้ยงสัตว์ ทั้ง 5 ชนิด ดังนั้น วิธีการประเมินผล จึงเป็นการให้ค่าคะแนนความสำคัญของงานพัฒนาที่มีฐานข้อมูลจากการรวบรวมให้เป็นค่าสถิติของตัวชี้วัด 4 ด้าน (ร้อยละ) เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสำหรับการประเมินผล ซึ่งจะใช้ค่ามาตรฐานตัวชี้วัดความสำเร็จของงานพัฒนา คือ ความคุ้มทุน (จุดคุ้มทุน (Break Even Point)) ซึ่งหากตัวชี้วัดทั้ง 4 ด้าน มีค่าคะแนนเกินร้อยละ 50 หรือ เกินครึ่งของคะแนนรวม แสดงว่าการเลี้ยงสัตว์ยังคงสามารถเป็นทางเลือกของอาชีพเสริมในการประกอบอาชีพภาคการเกษตร เนื่องจากใช้เวลาในการเลี้ยงดูไม่มาก สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ สามารถทำอาชีพหลักควบคู่ไปด้วยได้ แต่หากค่าคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 แสดงว่าการดำเนินงานควรพิจารณาปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานที่ผ่านมา เนื่องจากมีแนวโน้มที่จะต้องปรับปรุง

ค่าคะแนนที่แสดง จะสะท้อนถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาของสมาชิกผู้เข้าร่วม โครงการฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิ ที่ร่วมให้คำปรึกษาดูด้วยเช่นกัน ตัวชี้วัดทั้ง 4 ด้าน มีประเด็นจากแบบสัมภาษณ์ที่นำมาปรับเป็นเกณฑ์การประเมิน โดยที่การประเมินตัวชี้วัดจะแสดงคะแนนของประเด็นในแต่ละเกณฑ์ประเมินต่อสัตว์แต่ละชนิด ในการแสดงผลจะเป็นค่าคะแนนความสำเร็จของงานพัฒนา 5 ระดับ ได้แก่

เกิดผลสำเร็จน้อยที่สุด	=	0 คะแนน
เกิดผลสำเร็จน้อย	=	1 คะแนน
เกิดผลสำเร็จปานกลาง	=	2 คะแนน
เกิดผลสำเร็จมาก	=	3 คะแนน
เกิดผลสำเร็จมากที่สุด	=	4 คะแนน

1) ตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหาร (โปรตีน) จากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน พบว่าแหล่งอาหารมีความสำคัญ คือ แหล่งอาหารเป็นแหล่งในการสร้างรายได้ และการดำรงชีพมากกว่าการนำมาบริโภค ซึ่งเป็นผลมาจากการมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ ขายแหล่งอาหารเพื่อแลกแหล่งอาหารที่เหมาะสม และขุนขึ้นต่อ

วัฒนธรรม วิธีการดำรงชีวิตในแง่การบริโภคของตนเองมากกว่า โดยค่าคะแนนเดิมของตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหารเท่ากับ 140 คะแนน จากเกณฑ์การประเมิน 7 ประเด็น ผลการประเมินคะแนนรวมได้ทั้งหมด 65 คะแนน (ร้อยละ 46) ซึ่งต่ำกว่าร้อยละ 50 เนื่องจากมีข้อจำกัด คือ

- นิยมซื้อโปรตีนมากกว่าการบริโภคสัตว์ที่เลี้ยงไว้
- แหล่งโปรตีนบางชนิดไม่ได้รับความนิยม (กระป๋องนม แพะนม ไก่เบรส ไก่กระดุกดำ)
- สมาชิกผู้เข้าร่วมฯ ต้องจำหน่ายสัตว์ให้กับมูลนิธิเพื่อหักต้นทุนการผลิต รวมถึงการขายจะ

คุ้มทุนกว่าการนำมาบริโภค

และหากพิจารณาชนิดของสัตว์ พบว่า สุกรเป็นสัตว์ชนิดเดียวที่สูงกว่าจุดคุ้มทุน โดยมี 23 คะแนน (ร้อยละ 82) เนื่องจากเป็นสัตว์ที่นิยมนำมาบริโภค แต่ทั้งนี้ ไม่ได้มีชาวแหล่งเอง และไม่คุ้มค่าที่ต้องฆ่าเพื่อนำมาบริโภค ส่วนไก่เบรส ไก่กระดุกดำ ได้คะแนน 8 คะแนน (ร้อยละ 46) และกระป๋องนม แพะนม ได้ค่าคะแนนเท่ากันคือ 8 คะแนน (ร้อยละ 28) เนื่องจากไม่ได้รับความนิยมในการบริโภคของวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น และไม่ใช่อาหารที่ใช้ประกอบกับงานประเพณี รวมถึงการนำมาบริโภคจะทำให้กำไรหรือรายได้ลดลงด้วย ดังนั้นจึงนิยมนำซื้อมาบริโภคมากกว่า ตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหารจึงมีผลการประเมินต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ หรือต่ำกว่าจุดคุ้มทุน

2) ตัวชี้วัดด้านรายได้ รายได้ ถือเป็นหัวใจหลักของตัวชี้วัด เนื่องจากรายได้สำหรับการเลี้ยงสัตว์จะสามารถนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ จำเป็นต้องชำระ รวมไปถึงแหล่งอาหารหรือโปรตีนที่ซื้อมาทดแทนกับสัตว์เลี้ยงที่จำหน่ายให้กับศูนย์ฯ จากข้อมูลสถานการณ์ในปัจจุบันด้านรายได้ พบว่า สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 9 เลี้ยงสัตว์จากมูลนิธิ เป็นอาชีพหลัก ส่วนการเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิฯ เป็นอาชีพเสริมนั้น มีมากถึง ร้อยละ 72 และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนเป็นอาชีพหลัก โดยค่าคะแนนเดิมของตัวชี้วัดด้านรายได้ เท่ากับ 120 คะแนน จากเกณฑ์การประเมิน 6 ประเด็น ผลการประเมินคะแนนรวมได้ทั้งหมด 105 คะแนน (ร้อยละ 87) ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงกว่าจุดคุ้มทุนมาก ทั้งนี้เกิดจากเกณฑ์การวัดผลในประเด็นเรื่องของการเลี้ยงที่ไม่ยุ่งยาก ปัจจัยการผลิต (อาหารสัตว์) ที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ สามารถผลิตเองได้ ซึ่งสามารถลดต้นทุนได้เป็นอย่างดี รวมถึงปัจจัยจากแหล่งทุนในด้านลูกพันธุ์สุกรที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ ได้รับจากศูนย์ฯ ส่วนกระป๋องนม แพะนม นั้น สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ ได้รับสัตว์ไปเลี้ยงในช่วงอายุที่พร้อมให้น้ำนมแล้ว จึงสามารถสร้างรายได้อย่างรวดเร็วโดยที่มีต้นทุนที่ต่ำมาก โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาตัวแต่ละชนิด พบว่า กระป๋องนม และแพะนม เป็นสัตว์ที่สามารถสร้างรายได้สูงเท่ากับ สอดคล้องกับคะแนนที่ได้ คือ 23 คะแนน (ร้อยละ 95) รองลงมาคือสุกร ค่าคะแนนที่ได้คือ 22 คะแนน (ร้อยละ 91) ตามลำดับ เมื่อเทียบกับไก่กระดุกดำ 19 คะแนน (ร้อยละ 79) และไก่เบรส 18 คะแนน (ร้อยละ 75) จากค่าใช้จ่ายในด้านต้นทุนการผลิต ในด้านลูกพันธุ์ โรงเรือนซึ่งสมาชิกผู้เข้าร่วมฯ จะลงทุนในครั้งแรก และจากการที่ลูกพันธุ์ตายโดยไม่ทราบสาเหตุ จึงทำให้ค่าการประเมินผลอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าสุกร กระป๋องนม และแพะนม แต่ถึงอย่างไรก็ตามค่าประเมินตัวชี้วัดด้านรายได้ก็อยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าจุดคุ้มทุน นอกจากนี้รายได้ที่ได้จากการจำหน่ายก็นำไปซื้ออาหาร (โปรตีน) ทดแทนตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหาร

3) ตัวชี้วัดด้านพลังงานทดแทน (ก๊าซ) เป็นการนำมูลสัตว์มาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพ ซึ่งการประเมินตัวชี้วัดนี้ทำได้ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากไม่ได้ดำเนินงานในทุกศูนย์ฯ ทั้งนี้มีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ เพียง 4 รายเท่านั้น ในภาพรวมการประเมินผลด้านพลังงานทดแทน (ก๊าซ) จะพิจารณาเพียงสัตว์ 2 ชนิด คือ สุกรและกระบือ เนื่องจากนำมูลสัตว์ 2 ชนิดมาผลิต พบว่า มีคะแนนเท่ากัน คือ 15 คะแนน (ร้อยละ 94) ดังนั้นจากเกณฑ์การประเมินผลด้านคุณภาพมูลสัตว์ที่นำมาผลิตก๊าซนั้น พบว่า สุกร ให้ปริมาณก๊าซและเกิดก๊าซมีเทนที่มากกว่าสารอินทรีย์ชนิดอื่นๆ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเกณฑ์การประเมินผลเพื่อที่จะได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค โดยสามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาในอนาคตนั้น มีประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณา ดังนี้

- หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง ซึ่งจะต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
- มูลสัตว์ที่นำมาผลิตก๊าซต้องมีปริมาณที่มาก ดังนั้นจะต้องพิจารณาเรื่องจำนวนสัตว์ที่เลี้ยง
- สุกรและกระบือ หรือวัว มีมูลที่มีคุณภาพในการผลิตก๊าซ ควรได้รับการส่งเสริม
- การลงทุนด้านการผลิตก๊าซ มีต้นทุนที่สูง ควรมีหน่วยงานให้การสนับสนุน (ประมาณ

ด้วยเช่นกัน

ร้อยละ 50)

4) ตัวชี้วัดด้านปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวชี้วัดที่มีต้นทุนต่ำมาก หรือไม่มีเลย ดังนั้นจึงเป็นตัวชี้วัดที่เกิดประโยชน์มากที่สุดหากสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ ดำเนินการอย่างต่อเนื่องก็จะได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า และเป็นประโยชน์ต่อภาคการเกษตร โดยเฉพาะในการปลูกพืชเป็นอย่างมาก ซึ่งจากค่าคะแนนตามเกณฑ์ด้านต้นทุนการทำปุ๋ย และขั้นตอนการผลิตนั้นเท่ากัน เนื่องจากไม่ได้มีความแตกต่างในด้านกระบวนการผลิต แต่ในเกณฑ์ด้านราคาการจำหน่ายและปริมาณมูลสัตว์นั้น มูลของกระบือมีค่าคะแนนสูงเนื่องจากให้ปริมาณมาก ดังนั้นในภาพรวมของตัวชี้วัดด้านปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) จึงมีค่าคะแนนสูงถึง 102 (ร้อยละ 85) จากคะแนนเต็ม 120 คะแนน

การประเมินตัวชี้วัดงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงโดยรวม ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งมีคะแนนทั้งหมดรวม 313 คะแนน จากค่าคะแนนเต็ม 460 คะแนน เมื่อพิจารณาจุดคุ้มทุนแล้วพบว่า ตัวชี้วัดมีค่าร้อยละ 68 ซึ่งอยู่ในระดับเกินกว่าจุดคุ้มทุน ดังนั้นจึงถือว่ากรดำเนินการมีความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

ตารางที่ 4-94: การประเมินตัวชี้วัดงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง

ตัวชี้วัด	ไก่เบรส	ไก่กระดุกดำ	สุกร	กระบือ นม	แพะ นม	รวม คะแนน	ร้อยละ (%)
1. แหล่งอาหาร (โปรตีน)	13	13	23	8	8	65	46
1.1 ความนิยมปริมาณการบริโภค	1	1	4	0	0	6	
1.2 ความหลากหลายในการประกอบอาหาร	4	4	4	1	1	14	
1.3 วัฒนธรรมการบริโภค	0	0	4	0	0	4	
1.4 วิธีการนำมารับประทาน (การจุ่ม) สามารถทำได้ไม่ยุ่งยาก	4	4	1	3	3	15	
1.5 การบริโภคผลิตภัณฑ์จากสัตว์ (เนื้อ หรือนม)	0	0	2	1	1	4	
1.6 การนำมารับประทานได้เช่นเดียวกันกับนำไปจำหน่ายหรือซื้อมารับประทานเอง	1	1	4	1	1	8	
1.7 เป็นแหล่งโปรตีนสูง	3	3	4	2	2	14	
2. รายได้	18	19	22	23	23	105	87
2.1 ปริมาณรายได้ (หลังหักค่าใช้จ่าย)	2	3	2	4	4	15	
2.2 กระบวนการเลี้ยงที่ไม่ยุ่งยาก (ระยะเวลา พื้นที่ อาหาร โรค)	3	3	4	4	4	18	
2.3 ป้องกันการผลิตที่สมาชิกผู้เข้าร่วม สามารถผลิตเองได้	4	4	4	4	4	20	
2.4 ป้องกันการผลิตจากแหล่งทุน	3	3	4	4	4	18	
2.5 ราคาการรับซื้อของมูลนิธิฯ	3	3	4	4	4	18	
2.6 แนวโน้มจากอาชีพเสริมเปลี่ยนเป็นอาชีพหลัก	3	3	4	3	3	16	
3. พลังงานทดแทน (ก๊าซ)	4	4	15	15	3	41	51
3.1 ปริมาณมูลสัตว์ที่สามารถนำมาผลิตก๊าซ	1	1	3	4	1	10	
3.2 คุณภาพมูลสัตว์ที่นำมาผลิตก๊าซ	1	1	4	3	1	10	
3.3 ความสนใจในการนำไปปฏิบัติ	2	2	4	4	1	13	
3.4 จำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วม ในการผลิต	0	0	4	4	0	8	
4. ด้านปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยคอกหมักปุ๋ยเคมี)	21	21	18	24	18	102	85
4.1 ต้นทุนการทำปุ๋ย	4	4	4	4	4	20	
4.2 ขั้นตอนการผลิต	4	4	4	4	4	20	
4.3 การจำหน่าย	3	3	2	4	2	14	
4.4 การนำไปใช้ป็นปัจจัยผลิตในการเกษตร (ลดการใช้สารเคมี)	3	3	2	4	2	14	
4.5 จำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วม ที่ผลิตปุ๋ยคอก	4	4	4	4	4	20	
4.6 ปริมาณมูลสัตว์	3	3	2	4	2	14	

หมายเหตุ: ไก่หางประดำผู้เลี้ยงรายเดียวจึงไม่นำนวเคราะห์

4.7 วิเคราะห์สถานการณ์ของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง (SWOT)

การวิเคราะห์สถานการณ์ของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง จากการวิเคราะห์ SWOT นั้นพิจารณาตามผลการดำเนินงาน โดยการประเมินผลการเลี้ยงสัตว์ของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งมีเครื่องมือหลัก คือการเก็บรวบรวมจากการลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์ การเก็บแบบสัมภาษณ์ ทั้ง 5 พื้นที่ ในสัตว์ 5 ชนิด และพิจารณา 4 ตัวชี้วัด จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม สถานการณ์การเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงทั้ง 5 พื้นที่ พบจุดแข็ง จุดอ่อนที่เป็นปัญหา และอุปสรรค ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการพัฒนา โดยมาจากข้อจำกัดของพื้นที่ ตัวเกษตรกรหรือสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ รวมถึงปัจจัยภายนอกจากการบริหารจัดการของสถาบันในการพัฒนาพื้นที่สูง ซึ่งสามารถวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
1. สัตว์ที่เลี้ยงเป็นแหล่งโปรตีนที่มีคุณค่าทางโภชนาการ 2. ศูนย์ฯ มีการอบรมให้ความรู้ มีการศึกษาดูงาน และมีเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องใกล้เคียง รวมถึงมีการตรวจสอบมาตรฐานฟาร์มที่เลี้ยง 3. เกษตรกรมีการรวมกลุ่มการเลี้ยงสัตว์แต่ละชนิด	1. ความต้องการแหล่งโปรตีนที่หลากหลาย ประกอบกับมีแหล่งจำหน่ายอาหารสัตว์ที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้สมาชิกผู้เข้าร่วมบริโภคล้างโปรตีนเนื้อสัตว์ที่ตนเองเลี้ยงไว้ลดลง 2. พื้นที่เลี้ยงสัตว์ยังไม่ได้มาตรฐานที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงและบางประเภท เช่น แกะ ที่ต้องการพื้นที่ที่โล่ง 3. ลูกพันธุ์สัตว์ (ไก่) ไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก 4. ความพร้อมของเกษตรกรในการจัดการการเลี้ยงตามมาตรฐาน 5. ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการจัดการเกี่ยวกับการเลี้ยงตามมาตรฐานฟาร์ม
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
1. สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ บางรายต้องการเพิ่มจำนวนสัตว์ที่เลี้ยงและเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ มีความสนใจที่จะเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิ 2. เจ้าหน้าที่บางศูนย์ฯ มีความสนใจและหาแนวทางในการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น เช่น ไก่ไข่ออนทรีย์ เพิ่มขึ้น เพื่อให้สอดคล้องต่อวิถีการบริโภคของคนในพื้นที่ และความต้องการของตลาด 3. บางศูนย์ฯ มีโอกาสที่จะส่งเสริมให้คนในพื้นที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองเพื่อเป็นแหล่งโปรตีน	1. ลักษณะภูมิอากาศมีสภาพที่ไม่เหมาะสมต่อการเลี้ยงสัตว์บางชนิด เช่น ไก่เบรส 2. ตลาดที่รับซื้อมีมาตรฐานสูงในการรับซื้อสินค้า 3. ผลผลิตที่ยังไม่เป็นที่รู้จัก และนิยมบริโภค เช่น เนื้อไก่เบรส นมกระป๋องหรือชีส 4. มีวัฒนธรรมการไม่บริโภคสัตว์ที่เลี้ยงเอง

4.8 วิเคราะห์สถานการณ์เชิงกลยุทธ์ (การสรุปโอกาส ภัยคุกคาม จุดแข็ง และจุดอ่อน) ของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง (TOWS Matrix)

การวิเคราะห์สถานการณ์ของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง โดย SWOT Analysis จะเห็นได้ว่า เป็นการวิเคราะห์ทั้งสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อให้งานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง มีแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงาน ตั้งแต่แผนงานปฏิบัติการ จนถึงระดับนโยบาย จึงต้องวิเคราะห์ในเชิงกลยุทธ์ (TOWS Matrix) โดยเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอก ที่จะทำให้เกิดปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่องานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ โดยเฉพาะจากสภาพแวดล้อมภายนอก (โอกาสและภัยคุกคาม) และสภาพแวดล้อมภายใน (จุดแข็งและจุดอ่อน) ดังนี้

			Strengths = S	Weaknesses = W
			1. สัตว์เลี้ยงเป็นแหล่งโปรตีนที่มีคุณค่าทางโภชนาการ 2. ศูนย์มีการอบรมให้ความรู้มีการศึกษาดูงานและมีเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญที่เลือกได้ตลอด รวมถึงมีการตรวจสอบมาตรฐานฟาร์มที่เกี่ยวข้อง 3. เกษตรกรมีการรวมกลุ่มการเลี้ยงสัตว์แต่ละชนิด	1. สภาพภูมิสังคม วัฒนธรรมประเพณีด้านการบริโภค ไม่สอดคล้องกับแหล่งโปรตีนที่มูลนิธิสนับสนุน 2. ความต้องการแหล่งโปรตีนที่หลากหลาย ประกอบกับมีแหล่งจำหน่ายอาหารสำเร็จรูปที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้สมาชิกผู้เข้าร่วมบริโภคแหล่งโปรตีนเนื้อสัตว์ที่ตนเองเลี้ยงไว้ลดลง 3. พื้นที่เลี้ยงสัตว์ยังไม่ได้มาตรฐานที่เหมาะสมต่อการเลี้ยง รวมถึงสัตว์บางประเภท เช่น แกะ ที่ต้องการพื้นที่โล่ง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านพื้นที่เลี้ยง 4. ถูกพันธุสัตว์ (ไก่) ไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก
Opportunities = O	SO Strategies	WO Strategies		
1. สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ บางรายต้องการเพิ่มจำนวนสัตว์เลี้ยงและเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการมีความสนใจที่จะเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิ 2. เจ้าหน้าที่บางศูนย์ฯ มีความสนใจและหาแนวทางในการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น เช่น ไก่ไข่ อินทรีฯ เพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องต่อวิถีการบริโภคของคนในพื้นที่ และความต้องการของตลาด 3. บางศูนย์ฯ มีโอกาสที่จะส่งเสริมให้คนในพื้นที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองเพื่อเป็นแหล่งโปรตีน	1. ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงสัตว์ที่เป็นแหล่งโปรตีนที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้กับสมาชิกผู้เข้าร่วมฯ 2. สนับสนุนให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ประเภทอื่นๆ ที่นอกเหนือจากที่ส่งเสริมในปัจจุบัน 3. สร้างเครือข่ายกลุ่มการเลี้ยงสัตว์ในเชิงพัฒนา โดยเพิ่มกิจกรรมร่วมกันทั้งในส่วนเรือนผู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเลี้ยงสัตว์ร่วมกัน และการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ	1. สำรวจความต้องการและวิถีวัฒนธรรมการบริโภคของพื้นที่ก่อนการส่งเสริม 3. ให้เจ้าหน้าที่ให้ความรู้ด้านการสร้างโรงเรือนให้ถูกต้องตามมาตรฐาน พร้อมสนับสนุนปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ในบางส่วนเพื่อลดต้นทุนปัจจัยการผลิตให้กับสมาชิกผู้เข้าร่วมฯ หรือให้มีการผ่อนชำระในระยะยาว 4. การส่งเสริมถูกพันธุไก่ไข่ให้เพียงพอกับความต้องการของสมาชิกผู้เข้าร่วมฯ แต่ทั้งนี้ต้องมีการบริหารจัดการด้านการตลาดในการหาตลาดรองรับผลผลิตส่วนเกิน 5. การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรให้ความสนใจ ควรดำเนินการควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้ความรู้และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการการเลี้ยงสัตว์ตามมาตรฐานฟาร์ม		

Threats = T	ST Strategies	WT Strategies
1. ขาดตลาดที่รองรับผลผลิตที่เพียงพอ 2. ลักษณะภูมิอากาศไม่เหมาะสมต่อการเลี้ยงสัตว์ (ไก่) 3. มูลนิธิโครงการหลวง ไม่สามารถผลิตลูกพันธุ์ไก่ในจำนวนที่เพียงพอกับความต้องการของชนในพื้นที่ได้ (เนื่องจากมีข้อจำกัดตลาดรองรับ) 4. ตลาดที่รับซื้อมีมาตรฐานสูงถึงระดับสินค้า 5. ลักษณะพื้นที่มีความลาดชันสูงไม่เหมาะสมต่อการติดตั้งบ่อพักชีวภาพ 6. นโยบายการส่งเสริมในบางตัวชี้วัดสามารถดำเนินการได้เฉพาะในบางพื้นที่	1. เพิ่มจำนวนลูกพันธุ์ตามความต้องการและขยายเครือข่ายจำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ พร้อมกับหาตลาดรองรับผลผลิต 2. การอบรมเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ความรู้การผลิตสัตว์ชนิดอื่น (นอกเหนือจากสัตว์ที่ส่งเสริม) แก่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ รวมถึงหาแนวทางร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันสนับสนุนการเลี้ยงสัตว์ของพื้นที่ศูนย์ฯ 3. ส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เพื่อกินแหล่งโปรตีน เนื่องจากสอดคล้องกับวัฒนธรรมการบริโภคของคนในพื้นที่	1. ขยายช่องทางทางการตลาดในการรองรับสินค้า พร้อมกับส่งเสริมให้สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ มีการเลี้ยงสัตว์แบบอินทรีย์ เพื่อที่สร้างตลาดทางเลือกมากขึ้น 2. ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ที่สอดคล้องต่อสภาพภูมิอากาศเฉพาะพื้นที่ 3. ปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้มีคุณภาพ โดยการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่เป็นความรู้ใหม่มาอบรมให้แก่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ เพื่อสร้างคุณภาพสินค้าที่ได้มาตรฐาน 4. ศึกษาสภาพพื้นที่ ความต้องการของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ และความต้องการของตลาด เพื่อออกแบบนโยบายกับแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องต่อทรัพยากรพื้นที่

4.9 ผลการประชุมกลุ่มย่อยในการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง

การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังสถานการณ์การเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ รวมถึงการรับฟังข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง ทั้ง 5 ศูนย์ ประกอบกับการวิเคราะห์สถานการณ์ของงานพัฒนาฯ (SWOT) แล้วนั้น ประเด็นสำคัญต่าง ๆ จะนำไปประกอบการจัดทำแนวทางการส่งเสริมและเผยแพร่งานปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงต่อไป ซึ่งผลจากประชุมกลุ่มย่อยในการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง สรุปได้ดังนี้

1) สถานีเกษตรหลวงปางดะ (ไก่เบรสายและไก่กระดูกดำ)

ข้อดี/โอกาส

- สมาชิกผู้เข้าร่วม โครงการฯ ต้องการเพิ่มปริมาณการผลิต เพื่อเป็นรายได้หลัก

ประเด็นการพัฒนา/แนวโน้มความต้องการของชุมชน

- ศูนย์ฯ มีแนวทางการจัดการให้สิทธิในการรับลูกไก่ในลักษณะหมุนเวียน ซึ่งสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ รายเดิมก็จะสามารถเลี้ยงไก่ได้ในปริมาณที่เพิ่มขึ้นและต่อเนื่องได้
- ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในด้านการเลี้ยงวัว และสามารถนำมูลมาใช้ในด้านพลังงานทดแทน (ก๊าซชีวภาพ)
- ชุมชนมีการรวมกลุ่มเครือข่ายการเลี้ยงสัตว์ในแต่ละชนิด
- รายได้จากการเลี้ยงสัตว์มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง (ไถ่เบรส และไถ่กระดุกดำ)

ข้อดี/โอกาส

- ศูนย์มีการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร หรือสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ การศึกษาดูงาน รวมถึงมีเจ้าหน้าที่เข้าตรวจสอบพื้นที่ โรงเรือนสำหรับเลี้ยงสัตว์

ข้อเสีย/ปัญหา

- การเลี้ยงไก่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ มากกว่าการเป็นแหล่งอาหาร
- สภาพภูมิอากาศของแหล่งที่ตั้งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลูกพันธุ์ไก่ตาย

ประเด็นการพัฒนา/แนวโน้มความต้องการของชุมชน

- พัฒนาด้านการตลาด การขยายตลาด เพื่อรองรับผลผลิตให้มากขึ้น
- ต้องการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ มาเลี้ยงเพิ่ม เช่น ไก่พื้นเมือง (สำหรับจำหน่ายและบริโภคเป็นหลัก) และ ไก่ไข่อินทรีย์ โดยส่งเสริมการให้ออกความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ควบคู่
- ชุมชน มีการสนับสนุนการเลี้ยงหมูหลุม เนื่องจากมีปัจจัยการผลิตที่ใช้งบประมาณต่ำ โดยเฉพาะ โรงเรือน และสามารถนำมูลไปทำปุ๋ย รวมถึงพลังงานทดแทนได้

3) สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด (ไถ่กระดุกดำ ไถ่เบรส และสุกร)

ข้อดี/โอกาส

- ศูนย์ฯ มีการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร หรือสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ การศึกษาดูงาน รวมถึงมีเจ้าหน้าที่เข้าตรวจสอบพื้นที่ โรงเรือนสำหรับเลี้ยงสัตว์
- มีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในส่วนอำเภอเข้ามาดูแล ให้คำปรึกษาในการเลี้ยงสัตว์เป็นระยะ
- พื้นที่มีการใช้สารเคมีสำหรับการเกษตรค่อนข้างน้อย เนื่องจากมีการใช้ปุ๋ยจากสัตว์เป็นหลัก

ข้อเสีย/ปัญหา

- การเลี้ยงไก่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ มากกว่าการเป็นแหล่งอาหาร
- ปัจจัยการผลิต (อาหารเลี้ยงสัตว์สำเร็จรูป) มีต้นทุนสูง

ข้อประเด็นการพัฒนา/แนวโน้มความต้องการของชุมชน

- ตลาดรับซื้อให้ความสำคัญในด้านมาตรฐานผลผลิต (อย.)
- เกษตรกรมีความสนใจที่จะเลี้ยงหมูหลุม เนื่องจากมีปัจจัยการผลิตที่ใช้งบประมาณต่ำ โดยเฉพาะ โรงเรือน

4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว (ไถ่กระดุกดำ และสุกร)

ข้อดี/โอกาส

- ศูนย์ฯ มีแผนเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงไก่เป็นอาชีพหลัก
- มีตลาดรับซื้อผลผลิตที่เพิ่มขึ้น (บ้านผาแดงและบ้านอ่างช้าง) โดยเฉพาะไถ่กระดุกดำ เนื่องจากเป็นที่นิยมของคนเชื้อสายจีน/กลุ่มชนเผ่าในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องต่อวัฒนธรรมการบริโภค
- มีเจ้าหน้าที่ดูแลและติดตามการเลี้ยงไก่ ร่วมกับการประชุมกลุ่มย่อย
- มูลสุกรสามารถนำมาใช้เป็นปุ๋ยได้เป็นอย่างดี

ข้อเสีย/ปัญหา

- สถานที่เลี้ยงหรือฟาร์มต้องได้มาตรฐานสูงกว่าเดิม
- การเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากมีทางเลือกในการบริโภคที่หลากหลาย

ประเด็นการพัฒนา/แนวโน้มความต้องการของชุมชน

- ให้ความรู้และให้คำปรึกษา ติดตาม ด้านกระบวนการเลี้ยง โดยเฉพาะด้านโรงเรือนเพิ่มเติม

5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ (กระบือนม และแพะนม)

ข้อดี/โอกาส

- บ่อก๊าซหรือพลังงานทดแทนขณะนี้ มี 2 บ่อ แต่ต้องพัฒนาควบคู่กับมาตรฐานฟาร์ม

ข้อเสีย/ปัญหา

- กระบือตัวผู้จะไม่ได้รับความนิยมในการเลี้ยง
- ชีส เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้อยู่ในวัฒนธรรมการบริโภคของคนในพื้นที่และคนไทยมากนัก

ประเด็นการพัฒนา/แนวโน้มความต้องการของชุมชน

- ขยายจำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งมีองค์ความรู้จากสมาชิกรายเดิมอยู่แล้ว
- มุ่งเน้นการปรับปรุงด้านมาตรฐานกระบวนการผลิต โดยเฉพาะการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานและถูกกฎหมาย (อย.) โดยการนำนวัตกรรมด้านการพัฒนากระบวนการผลิตมาเพิ่มมูลค่าสินค้า เช่น นมพาสเจอร์ไรท์

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

โครงการการประเมินผลสำเร็จงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงเป็น การวิเคราะห์ความสำเร็จของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง โดยใช้วิธีการ ประเมินผลการเลี้ยงสัตว์ของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ ในการประเมินครั้งนี้มีแบบสัมภาษณ์ในประเด็นที่ มีความสัมพันธ์กับตัวชี้วัด 4 ด้าน คือ ด้านแหล่งอาหาร รายได้ พลังงานทดแทน (ก๊าซ) และปัจจัยการผลิต ทดแทน (ปุ๋ยคอก) จากการส่งเสริมให้สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ เลี้ยงสัตว์ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ซึ่งได้ทำการทดลองใน 5 พื้นที่ ได้แก่

- 1) สถานีเกษตรหลวงปางดะ ได้ทำการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 2 ชนิด คือ ไก่เบรสและไก่ กระดุกดำโดยมีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ 21 ราย
- 2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง ได้ทำการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 2 ชนิด คือ ไก่เบรส และไก่กระดุกดำโดยมีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ 15 ราย
- 3) สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด ได้ทำการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 3 ชนิด คือ ไก่ กระดุกดำ ไก่เบรส และสุกรโดยมีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ 5 ราย
- 4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว ได้ทำการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 2 ชนิด คือ ไก่ กระดุกดำ และสุกร โดยมีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ 9 ราย
- 5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ ได้ทำการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ 2 ชนิด คือ กระบือนม และแพะนม โดยมีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ 7 ราย

ผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์จะนำมาสรุปเพื่อสร้างเกณฑ์การประเมินผลตามตัวชี้วัดทั้ง 4 โดย ให้ค่าคะแนนความพึงพอใจหรือระดับความสำเร็จของการดำเนินงานเพื่อเปรียบเทียบกับจุดคุ้มทุน (ร้อยละ 50) ซึ่งผลการประเมินตัวชี้วัดงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงตามตัวชี้วัด พบว่า

5.1.1 ข้อมูลสถานการณ์ในปัจจุบัน (current state)

1) ด้านแหล่งอาหาร (ยกระดับความมั่นคงทางด้านอาหารในแง่ของแหล่งอาหาร ปลอดภัย) จากการวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบัน พบว่าแหล่งอาหาร มีความสำคัญ คือ เพื่อสร้างรายได้และการดำรงชีพมากกว่าการนำมาบริโภค ซึ่งเป็นผลมาจากการมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ ขายแหล่งอาหาร เพื่อแลกแหล่งอาหารที่เหมาะสม และคุ้นชินต่อวัฒนธรรม วิถีชีวิตในด้านการบริโภคของตนเองมากกว่า เมื่อพิจารณาแบบสัมภาษณ์ที่มาจากแนวทางการเลี้ยงสัตว์และการบริโภคของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ โดยมีสัตว์ที่เป็นแหล่งอาหารโปรตีน 5 ชนิด ได้แก่ ไก่เบรส ไก่กระดุกดำ สุกร กระบือนมและแพะนม สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ นำสัตว์ที่เลี้ยงมาบริโภค ร้อยละ 29.63 และไม่ได้นำมาบริโภค 70.37 ภาพรวมการนำสัตว์มา

บริโภคน้อยขึ้นบ้าง แต่หากพิจารณาชนิดของสัตว์ที่เลี้ยงก็จะมีสัตว์บางชนิดที่นำมาบริโภคในปริมาณสูงเมื่อเทียบกับชนิดอื่น ได้แก่ ไก่เบรส ไก่กระดุกดำ

2) ด้านรายได้ (รายได้ที่เกิดจากกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์) เป็นหัวใจหลักของตัวชี้วัด เนื่องจากรายได้สำหรับการเลี้ยงสัตว์จะสามารถนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ จำเป็นที่ต้องชำระ รวมไปถึงแหล่งอาหารหรือโปรตีนที่ซื้อมาทดแทนกับสัตว์เลี้ยงที่จำหน่ายให้กับศูนย์ฯ จากข้อมูลสถานการณ์ในปัจจุบันด้านรายได้ พบว่า ร้อยละ 9 เลี้ยงสัตว์จากมูลนิธิฯ เป็นอาชีพหลัก ทั้งนี้การเลี้ยงสัตว์ของมูลนิธิเป็นอาชีพเสริมนั้น มีร้อยละ 72 และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนเป็นอาชีพหลักจากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยในภาพรวมของสัตว์ที่ทำรายได้สูงสุด ได้แก่ กระบือนม แพะนม สุกร ไก่เบรส และไก่กระดุกดำตามลำดับ

3) ด้านพลังงานทดแทน (นำมูลสัตว์มาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพ) ตัวชี้วัดด้านพลังงานทดแทนในการนำมูลสัตว์มาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพมีความสำคัญโดยเป็นตัวแปรในการสร้างแหล่งพลังงานทดแทนในครัวเรือน ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อเชื้อเพลิง/ก๊าซ LPG จากการวิเคราะห์การนำสัตว์เลี้ยงมูลนิธิฯ โครงการหลวงไปใช้ประโยชน์แต่ละด้าน พบว่าการนำมูลสัตว์มาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพ มีเพียง 4 ราย หรือร้อยละ 4.35 ของจำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด และมีเพียงมูลสุกรและกระบือที่ทำเป็นก๊าซชีวภาพ เนื่องจากสามารถผลิตสารอินทรีย์ที่เหมาะสมที่จะนำมาผลิตก๊าซชีวภาพโดยมูลสุกรมีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากมูลสุกรสามารถผลิตก๊าซชีวภาพให้ปริมาณก๊าซและเกิดก๊าซมีเทนที่มากกว่าสารอินทรีย์ชนิดอื่นๆ อีกทั้งมูลสุกรยังสามารถหาได้ง่ายกว่าสารอินทรีย์ชนิดอื่น สามารถเลี้ยงในบริเวณครัวเรือน และเป็นประโยชน์สำหรับการใช้เป็นพลังงานทดแทนในครัวเรือน (วรพจน์ และพิระวัตร, 2555) แต่ทั้งนี้ วัวจะได้รับความนิยมมากกว่าเนื่องจากวัวสามารถผลิตมูลได้ปริมาณมากกว่าสุกร

4) ด้านปัจจัยการผลิต (การนำมูลสัตว์ไปใช้เป็นปุ๋ยคอกแทนปุ๋ยเคมี) ถือได้ว่าเป็นตัวชี้วัดที่มีต้นทุนต่ำมากหรือไม่มีเลย ดังนั้นจึงเป็นตัวชี้วัดที่เกิดประโยชน์มากที่สุดหากสมาชิกผู้เข้าร่วมฯ ดำเนินการอย่างต่อเนื่องก็จะได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า และเป็นประโยชน์ต่อภาคการเกษตรในการปลูกพืชเป็นอย่างมากซึ่งมูลสัตว์สัตว์ทั้ง 5 ชนิด มีปริมาณทั้งหมด 5,826 กระสอบ นำไปผลิตปุ๋ย 3,152 กระสอบ (ร้อยละ 54.10) นำไปจำหน่าย 2,404 กระสอบ (ร้อยละ 4.63) ซึ่งจำหน่ายกระสอบละ 20-30 บาท และอื่นๆ (ร้อยละ 4.63) เช่น การนำไปผลิตก๊าซชีวภาพ แบ่งให้เกษตรกรรายอื่น หรือนำไปแลกกับปัจจัยผลิตอื่น นอกจากนี้ยังมีสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการที่ไม่ได้รับรองกระสอบ แต่รวบรวมคดกลงในแปลงเกษตรโดยตรง เป็นต้น

5.1.2 วิธีการและเครื่องมือในการวิเคราะห์ประเมินผลสำเร็จงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง มาจากการวิเคราะห์การดำเนินงาน อุปสรรค ข้อจำกัดทั้งในส่วนของสมาชิกผู้เข้าร่วมฯ สัตว์ที่นำมาเลี้ยง นโยบาย และเจ้าหน้าที่โดยมาจากการสัมภาษณ์ การเก็บแบบสัมภาษณ์ที่มีปริมาณร้อยละเป็นฐานข้อมูลจากการวิเคราะห์ปริมาณร้อยละจากสถิติที่ได้รับรวบรวมแต่ละด้าน ซึ่งได้วิเคราะห์ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน และความสำเร็จจากการดำเนินงาน โดยนำมาสรุปเป็นหลักเกณฑ์ที่นำมาให้คำแนะนำ เพื่อให้สามารถวัดผลสำเร็จของการเลี้ยงสัตว์ทั้ง 5 ชนิด ดังนั้นวิธีการประเมินผล จึงเป็นการ

ให้ค่าคะแนนความพึงพอใจที่มีฐานข้อมูลจากการรวบรวมให้เป็นค่าสถิติของตัวชี้วัด 4 ด้าน (ร้อยละ) เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสำหรับการประเมินผล จะใช้ค่ามาตรฐานตัวชี้วัดความสำเร็จของงานพัฒนา คือ ความคุ้มทุน (จุดคุ้มทุน (Break Even Point)) ซึ่งหากตัวชี้วัดทั้ง 4 ด้าน มีค่าคะแนนเกินร้อยละ 50 หรือเกินครึ่งของคะแนนรวม แสดงว่าการเลี้ยงสัตว์ยังคงสามารถเป็นทางเลือกของอาชีพเสริมในการประกอบอาชีพภาคการเกษตร เนื่องจากใช้เวลาในการเลี้ยงดูไม่มาก สมาชิกผู้เข้าร่วมฯ สามารถทำอาชีพหลักควบคู่ไปด้วย แต่หากค่าคะแนนต่ำกว่า ร้อยละ 50 จะสะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงาน ซึ่งควรพิจารณาปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานที่ผ่านมา เนื่องจากมีแนวโน้มที่จะต้องปรับปรุง

ค่าคะแนนที่แสดงจะสะท้อนถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาของผู้เข้าร่วมสมาชิกฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิ ที่ร่วมให้คำปรึกษาดูแลเช่นกัน ตัวชี้วัดทั้ง 4 ด้าน มีประเด็นจากแบบสัมภาษณ์ที่นำมาปรับเป็นเกณฑ์การประเมิน โดยที่การประเมินตัวชี้วัด จะแสดงคะแนนของประเด็นในแต่ละเกณฑ์ประเมินต่อตัวแต่ละชนิด ในการแสดงผลจะเป็นค่าคะแนนความพึงพอใจ 5 ระดับ ได้แก่

เกิดผลสำเร็จน้อยที่สุด	=	0 คะแนน
เกิดผลสำเร็จน้อย	=	1 คะแนน
เกิดผลสำเร็จปานกลาง	=	2 คะแนน
เกิดผลสำเร็จมาก	=	3 คะแนน
เกิดผลสำเร็จมากที่สุด	=	4 คะแนน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลการการประเมินตัวชี้วัดงานพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง พบว่า

1) ตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหาร (โปรตีน) ค่าคะแนนเต็มของตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหาร เท่ากับ 140 คะแนน จากเกณฑ์การประเมิน 7 ประเด็น ผลการประเมินคะแนนรวมได้ทั้งหมด 69 คะแนน (ร้อยละ 49) ซึ่งต่ำกว่าร้อยละ 50 เนื่องจากมีข้อจำกัด คือมีนมซื้อโปรตีนมากกว่าการบริโภคนมที่เลี้ยงไว้แหล่งโปรตีนบางชนิดไม่ได้รับความนิยม (นมกระป๋อง นมแพะ โกลเบอร์ส โกลระดุกคำ) และสมาชิกผู้เข้าร่วมฯ ต้องจำหน่ายสัตว์ให้กับมูลนิธิเพื่อหักต้นทุนการผลิต รวมถึงการขายจะคุ้มทุนกว่าการนำมาบริโภคและหากพิจารณานิดของสัตว์ พบว่า สุกรเป็นสัตว์ชนิดเดียวที่สูงกว่าจุดคุ้มทุน โดยมี 17 คะแนน (ร้อยละ 61) เนื่องจากเป็นสัตว์ที่นิยมนำมาบริโภค แต่ทั้งนี้ไม่ได้ฆ่าชำแหละเอง และไม่คุ้มค่าที่ต้องฆ่าเพื่อนำมาบริโภค ส่วนไก่เบรส โกลระดุกคำ กระบือนม และแพะนม ได้ 13 คะแนน (ร้อยละ 46) เนื่องจากไม่ได้รับความนิยมในการบริโภคของวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น และไม่ใช่อาหารที่ใช้ประกอบกับงานประเพณี รวมถึงการนำมานบริโภคจะทำให้กำไรหรือรายได้ลดลงด้วย ดังนั้นจึงนิยมที่จะซื้อมาบริโภคมากกว่า ตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหารจึงมีผลการประเมินต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ หรือต่ำกว่าจุดคุ้มทุน

2) ตัวชี้วัดด้านรายได้ ค่าคะแนนเต็มของตัวชี้วัดด้านรายได้ เท่ากับ 120 คะแนน จากเกณฑ์การประเมิน 6 ประเด็น ผลการประเมินคะแนนรวมได้ทั้งหมด 102 คะแนน (ร้อยละ 85) ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงกว่าจุดคุ้มทุนมาก ทั้งนี้เกิดจากเกณฑ์การวัดผลในประเด็นเรื่องของการลดต้นทุนที่ไม่ยุ่งยาก บังคับการผลิต (อาหารสัตว์) ที่สมาชิกผู้เข้าร่วมฯ สามารถผลิตเองได้ ซึ่งสามารถลดต้นทุนได้เป็นอย่างดี รวมถึงปัจจัยจากแหล่งทุนในด้านลูกพันธุ์สุกรที่สมาชิกผู้เข้าร่วมฯ ได้รับจากศูนย์ฯ ส่วนกระบือนม แพะนม นั้นสมาชิกผู้เข้าร่วมฯ ได้รับสัตว์ไปเลี้ยงในช่วงอายุที่พร้อมให้น้ำนมแล้ว จึงสามารถสร้างรายได้อย่างรวดเร็วโดยที่มิต้นทุนที่ต่ำมาก โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาสัตว์แต่ละชนิด พบว่า สุกร กระบือนม แพะนม เป็นสัตว์ที่สามารถสร้างรายได้สูง สอดคล้องกับคะแนนที่ได้ คือ 22 คะแนน (ร้อยละ 92) และ 23 คะแนน (ร้อยละ 96) ตามลำดับ เมื่อเทียบกับไก่เบรส 18 คะแนน (ร้อยละ 75) และไก่กระดูกดำ 16 คะแนน (ร้อยละ 67) จากค่าใช้จ่ายในด้านต้นทุนการผลิต ในด้านลูกพันธุ์ โรงเรือนซึ่งสมาชิกผู้เข้าร่วมฯ จะลงทุนในครั้งแรก และจากการที่ลูกพันธุ์ขายโดยไม่ทราบสาเหตุ จึงทำให้ผลการประเมินผลอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าสุกร กระบือนม และแพะนม แต่ถึงอย่างไรก็ตามค่าประเมินตัวชี้วัดด้านรายได้ก็อยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าจุดคุ้มทุน นอกจากนี้รายได้ที่ได้จากการจำหน่ายก็นำไปซื้ออาหาร (โปรตีน) ทดแทนตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหาร

3) ตัวชี้วัดด้านพลังงานทดแทน (ก๊าซ) ค่าคะแนนเต็มของตัวชี้วัดด้านพลังงานทดแทน เท่ากับ 120 คะแนน จากเกณฑ์การประเมิน 6 ประเด็น ผลการประเมินคะแนนรวมได้ทั้งหมด 41 คะแนน (ร้อยละ 34) ในภาพรวมการประเมินผลของพิจารณาเพียงสัตว์ 2 ชนิด คือ สุกร และกระบือนม เนื่องจากนำมูลสัตว์ 2 ชนิดมาผลิต พบว่า มี 16 คะแนนเท่านั้น (ร้อยละ 67) จากเกณฑ์การประเมินผลด้านคุณภาพมูลสัตว์ที่นำมาผลิตก๊าซนั้น พบว่า สุกร ให้ปริมาณก๊าซและเกิดก๊าซมีเทนที่มากกว่าสารอินทรีย์ชนิดอื่นๆ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาปัญหา อุปสรรค พบว่า หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องรวมถึงด้านงบประมาณ ปริมาณมูลสัตว์ที่นำมาผลิตก๊าซมีน้อย ดังนั้นจะต้องพิจารณาเรื่องจำนวนสัตว์ที่เลี้ยงด้วยเช่นกัน ทั้งนี้สุกรและกระบือ มีมูลที่มีคุณภาพในการผลิตก๊าซควรได้รับการส่งเสริม

4) ตัวชี้วัดด้านปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) พิจารณาค่าคะแนนตามเกณฑ์ด้านต้นทุนการทำปุ๋ย และขั้นตอนการผลิตนั้นเท่ากันเนื่องจาก ไม่ได้มีความแตกต่างในด้านกระบวนการผลิต (ไม่มีค่าต้นทุนการผลิต) แต่ในเกณฑ์ด้านระยะเวลาการจำหน่าย และปริมาณมูลสัตว์นั้นมูลของกระบือนม มีค่าคะแนนสูงเนื่องจากให้ปริมาณมาก ในภาพรวมของตัวชี้วัดด้านปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) จึงมีค่าคะแนนสูงถึง 102 (ร้อยละ 85) จากคะแนนเต็ม 120 คะแนน

การประเมินตัวชี้วัดด้านพัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงโดยรวมทั้ง 4 ด้าน ซึ่งมีค่าคะแนนทั้งหมดรวม 313 คะแนน จากค่าคะแนนเต็ม 460 คะแนน เมื่อพิจารณาจุดคุ้มทุนแล้ว ตัวชี้วัดมีค่าร้อยละ 68 ซึ่งอยู่ในระดับเกินกว่าจุดคุ้มทุน ดังนั้นจึงถือว่าการดำเนินงานมีความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

แต่ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแต่ละตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหาร มีค่าคะแนน 65 (ร้อยละ 46) จากคะแนนเต็ม 140 คะแนน ซึ่งตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหาร อยู่ในระดับต่ำกว่าจุดคุ้มทุน ซึ่งจะต้องเกินร้อยละ

50 เนื่องจากมีเงื่อนไข และข้อจำกัดในด้านต่างๆ ส่งผลให้เกิดปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากการขาดงบประมาณ ความพร้อมของหน่วยงานในการให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ รวมถึงข้อจำกัดภายนอกในด้านกลไกตลาด ที่ต้องเชื่อมโยงกับแนวโน้มระบบเศรษฐกิจในระดับมหภาค

ผลการวิจัยการประเมินความสำเร็จของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง สะท้อนถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาของผู้เข้าร่วมสมาชิกโครงการฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิฯ ซึ่งในข้างต้นเป็นการพิจารณาการประเมินเปรียบเทียบจากจุดคุ้มทุน นอกจากนี้ประเด็นสำคัญจากการประชุมกลุ่มย่อยตาม 4 ตัวชี้วัดก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เพื่อที่จะเป็นการอภิปรายผลการดำเนินงานเช่นกัน โดยสรุปดังนี้

1) ด้านแหล่งอาหาร (โปรตีนจากสัตว์)

- สมาชิกผู้เข้าร่วม โครงการฯ นิยมซื้ออาหารที่เป็นแหล่งโปรตีนมาบริโภคเอง เนื่องจากมีความหลากหลาย เช่น ไก่พื้นเมือง ไข่ เป็นต้น ซึ่งราคาไม่แพงซึ่งหากนำสัตว์เลี้ยงไปจำหน่ายจะได้รายได้ดีกว่า และสัตว์ที่มูลนิธิฯ ส่งเสริมไม่สอดคล้องต่อวิถีการบริโภค

- ไก่กระดุกดำนิยมบริโภคในคนเชื้อสายจีน และกลุ่มชาติพันธุ์

- สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ มีเป้าหมายหลักคือเลี้ยงสัตว์ (ที่มูลนิธิฯ ส่งเสริม) เพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญในการนำบริโภคเพื่อเป็นแหล่งโปรตีน

2) ด้านรายได้

ไก่ เป็นสัตว์เลี้ยงที่จะส่งเสริมให้เป็นกลายเป็นอาชีพหลัก

- สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ มีความต้องการเพิ่มปริมาณลูกพันธุ์ไก่เพื่อสร้างรายได้ รวมทั้งเกษตรกรรายอื่นที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการฯ

- การพัฒนาเพื่อสร้างรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ อยู่บนฐานการลดต้นทุนปัจจัยการผลิต การพัฒนากระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และการหาตลาดรองรับ

3) ด้านพลังงานทดแทน (การนำมูลสัตว์มาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพ)

- มีข้อจำกัดด้านสภาพพื้นที่ตั้ง กระบวนการติดตั้ง และงบประมาณการลงทุน

- การส่งเสริมยังไม่มีความชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมในด้านการส่งเสริมวัสดุ อุปกรณ์ หรือปัจจัยการผลิตที่ต้องเชื่อมโยงกับปริมาณมูลสัตว์หรือปริมาณสัตว์ที่เลี้ยงด้วยเช่นกัน

4) ด้านปัจจัยการผลิต (การนำมูลสัตว์ไปใช้เป็นปุ๋ยคอกแทนปุ๋ยเคมี)

- สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่นำมูลสัตว์ไปใช้เป็นปุ๋ยคอกอยู่แล้ว ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการเลี้ยงสัตว์โดยที่ไม่มีค่าใช้จ่ายแต่อย่างใดในการทำปุย และยังสามารถนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้

ผลการการประชุมกลุ่มย่อยในแต่ละศูนย์ฯ รวมถึงประเด็นสำคัญตาม 4 ตัวชี้วัด จะนำไปพิจารณาประกอบกับการจัดทำหลักการส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร พร้อมกับข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงในอนาคตต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเฉพาะใน 5 พื้นที่ ได้แก่ สถานิเกษตรหลวงปางดะ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ ควรมีการศึกษาในพื้นที่อื่นๆ ที่ได้รับการส่งเสริมด้านการเลี้ยงสัตว์จากมูลนิธิโครงการหลวงซึ่งมีบริบทของพื้นที่ใกล้เคียงกัน เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาเปรียบเทียบและหาแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ที่มีความเหมาะสมต่อสภาพการดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการศึกษาประเด็นที่น่าสนใจอื่นๆ เช่น การศึกษาด้านการจัดการเกี่ยวกับต้นทุน รายรับ รายจ่ายของเกษตรกรที่จะสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นความคุ้มค่า เพื่อที่จะพัฒนาให้การเลี้ยงสัตว์ที่ได้รับการส่งเสริมสามารถพัฒนาต่อออกเพื่อประกอบเป็นอาชีพหลักของเกษตรกรในพื้นที่มูลนิธิโครงการหลวงได้

ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพผลการดำเนินงานประเมินความสำเร็จของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงที่ผ่านมา เป็นไปในทิศทางของหลักการทางด้านการส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร จึงได้วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมและเผยแพร่งานปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงโดยใช้หลักการทางด้านการส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร โดยจะนำประเด็นจากการสรุปยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ.2561-2565 และยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ 3 (พ.ศ.2560-2564) มาวิเคราะห์แนวโน้มแผนการดำเนินงานด้านปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง โดยพิจารณาร่วมกับการวิเคราะห์ความสำเร็จของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงในตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหาร รายได้ พลังงานทดแทน และปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) ทั้งนี้แผนการดำเนินงานที่ผ่านมาจะต้องสะท้อนแนวทางและข้อเสนอแนะเพื่อที่จะนำมาพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ตามหลักการทางด้านการส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร ดังนี้

สรุปยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ.2561-2565

ยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ.2561-2565 ได้นำแนวทางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560 – 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) (ที่เกี่ยวข้องกับปศุสัตว์) และนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ร่วมกับสถานการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และกฎหมายที่กระทบต่อการพัฒนาด้านปศุสัตว์ มาเป็นกรอบแนวคิดในการวางแผนดำเนินงานซึ่งทั้งนี้เมื่อพิจารณายุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ.2561-2565 ร่วมกับผลจากการวิเคราะห์ความสำเร็จของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงในด้านแหล่งอาหาร รายได้ พลังงานทดแทน และปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) มีประเด็นที่สนับสนุนการดำเนินงานหรือสอดคล้องต่อวัตถุประสงค์ของมูลนิธิโครงการหลวง โดยภาพรวมด้านปศุสัตว์ระดับโลกได้กล่าวถึง แนวโน้มความต้องการบริโภคอาหารสูงขึ้น โดยการปศุสัตว์เป็นกิจกรรมเพื่อสร้างอาหารและความมั่นคงทางอาหาร สร้างอาชีพและรายได้ ในกลุ่มประเทศผู้ผลิตซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่ด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา โดยข้อมูลทางสถิติด้านการปศุสัตว์ เป็นกิจกรรมหาเลี้ยงชีพให้กับประชากร โลกราว 1,000 ล้านคนจากรายงานสถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี

พ.ศ. 2560 (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559: 147-182) ในส่วนของเศรษฐกิจการปศุสัตว์ของโลกนั้น มีจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ (1) ไก่เนื้อ (2) สุกร (3) โคเนื้อ และ (4) ไก่ไข่ โดยไทยเป็นผู้ส่งออกเนื้อไก่อันดับ 4 ของโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา

ทั้งนี้ ในกรณีประเทศไทยพบว่า ประชากรไทยที่บริโภคอาหารกลุ่มเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์มีจำนวนมากถึงร้อยละ 95.78 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) โดยเป็นกลุ่มที่มีการบริโภคทุกวัน ประมาณร้อยละ 31.98 สะท้อนให้เห็นได้ว่า พฤติกรรมการบริโภคของประชากรไทยเป็นกลุ่มบริโภคเนื้อสัตว์ได้อย่างชัดเจน ประกอบกับในช่วงของปี พ.ศ. 2560 ถึงปี พ.ศ. 2565 ประชากรไทยมีรายจ่ายเพื่อการบริโภคเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยเติบโตเฉลี่ยต่อปีในช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ที่ประมาณร้อยละ 3.2 และในส่วนของยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ.2561-2565 ที่จะ เป็นแนวทางงานพัฒนาและส่งเสริม ปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนา เสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร องค์กร และสถาบันเกษตรกรมีประเด็นสำคัญคือตอบสนองความต้องการในเชิงพื้นที่ (Area approach)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มขีดความสามารถด้านการผลิตปศุสัตว์ให้สมดุล ยั่งยืน และแข่งขันได้อย่างไร้ขีดจำกัดการมุ่งพัฒนาประสิทธิภาพ มีประเด็นสำคัญลดต้นทุนการผลิต สนับสนุนการทำปศุสัตว์อินทรีย์ และยกระดับการปศุสัตว์ของไทยให้ได้มาตรฐานสากลในทุกมิติ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างนวัตกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าปศุสัตว์ สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ให้กับสินค้าปศุสัตว์ไทย

เมื่อพิจารณาความต้องการการบริโภคเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นทั้งในระดับประเทศและระดับโลก กับยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ.2561-2565 ในประเด็นที่สอดคล้องต่อหัวใจหลักการพัฒนามูลนิธิโครงการหลวงในด้านแหล่งอาหาร รายได้ พลังงานทดแทน และปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) นั้นจะเป็นเหตุผลสำคัญที่สามารถนำไปอ้างอิงเพื่อนำไปเป็นแนวทางหรือการดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงต่อไปได้โดยที่สนับสนุนความต้องการสินค้าและผลิตภัณฑ์ด้านการปศุสัตว์ของตลาดภายใน โดยจะเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และความร่วมมือทางการค้าในภูมิภาค ทั้ง ASEAN+3 และ ASEAN+6

สรุปยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ 3 (พ.ศ.2560-2564)

สภาพปัญหาพื้นที่สูงในปัจจุบัน และสถานการณ์แวดล้อมภายในที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สูงนำมาสู่ประเด็นท้าทายการพัฒนาในด้านความแปรปรวนของภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อการปรับตัว หรือผลผลิตของการปลูกพืชบนพื้นที่สูง ด้านการเปลี่ยนแปลงของกฎกติกาทางการค้าและการรวมกลุ่มทางการค้า ด้านการเปลี่ยนแปลง Product variety และความต้องการอาหารปลอดภัยและมีคุณภาพ ด้านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย ด้านการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศทางธรรมชาติ สถานการณ์แวดล้อมดังที่กล่าวมานี้ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

ได้นำไปวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สูงมียุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การวิจัย 2) ยุทธศาสตร์การสนับสนุนงาน โครงการหลวงและพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้ 4) ยุทธศาสตร์การบริหารและพัฒนาองค์กร โดยมียุทธศาสตร์ที่มีแนวทางที่สอดคล้องต่อการพัฒนา 4 ตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหาร รายได้ พลังงานทดแทน และปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) ดังนี้

ยุทธศาสตร์การวิจัย จะเป็นยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมด้านทฤษฎี และองค์ความรู้ นวัตกรรม เพื่อสนับสนุนงาน โครงการหลวง แนวทางการวิจัยที่สำคัญที่จะสามารถพัฒนาหรือส่งเสริมตัวชี้วัดด้านอาหาร และรายได้ คือ แนวทางการวิจัยสนับสนุนงานโครงการหลวง โดยมุ่งเน้นงานวิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพผลผลิต เสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร โดยมีแผนงานที่สอดคล้อง ได้แก่ มุ่งเน้นการสนับสนุนงานวิจัย เพื่อต่อยอดองค์ความรู้จากโครงการหลวง โดยเฉพาะองค์ความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการผลิตพืชและสัตว์ ให้ผลผลิตมีคุณภาพที่สูงขึ้น เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์บนพื้นที่สูง (ไถ่และตุกร) รวมถึงเน้นการศึกษาวิจัยระบบเกษตรนิเวศพื้นที่สูงที่มีความเหมาะสมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และ โครงการทดสอบเทคโนโลยีโครงการหลวงในการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ที่สอดคล้องกับภูมิสังคมของพื้นที่สูง

ยุทธศาสตร์การสนับสนุนงานโครงการหลวงและพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง โดยให้การส่งเสริมอาชีพโดยพัฒนาด้านวางแผนการผลิตและการตลาด เช่น ระบบ logistic (การขนส่ง/เดินทาง) โครงสร้างพื้นฐานด้านอาชีพ วิเคราะห์ต้นทุน ผลตอบแทน พัฒนาระบบประมาณการผลิต (ซอฟต์แวร์) ซึ่งยุทธศาสตร์นี้จะสามารถพัฒนาหรือส่งเสริมตัวชี้วัดด้านรายได้

ยุทธศาสตร์การวิจัย และยุทธศาสตร์การสนับสนุนงานโครงการหลวงและพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เป็นยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมตัวชี้วัดด้านความมั่นคงทางอาหาร และรายได้ ส่วนตัวชี้วัดด้านพลังงานทดแทน ยังไม่พบการกล่าวถึง และปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) ซึ่งได้กล่าวถึงการทำปุ๋ยหมักจากพืช โดยปลูกพืชเหลือ (ข้าวโพดเหลือเถา) รวมถึงจำแนกปริมาณขยะที่สูงให้สามารถเข้าสู่กระบวนการผลิตให้สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) หรือแปรสภาพเป็นปุ๋ยได้ ในด้านปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) ซึ่งผลิตจากมูลสัตว์ไม่ได้รับการส่งเสริมแต่อย่างใด ทั้งนี้เนื่องมาจากแนวทางการดำเนินงานส่วนใหญ่มุ่งเน้นผลผลิตจากพืชเป็นหลักโดยเฉพาะพืชเมืองหนาวหรือบนพื้นที่สูง

หลักการส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตรที่จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมและเผยแพร่งานปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง

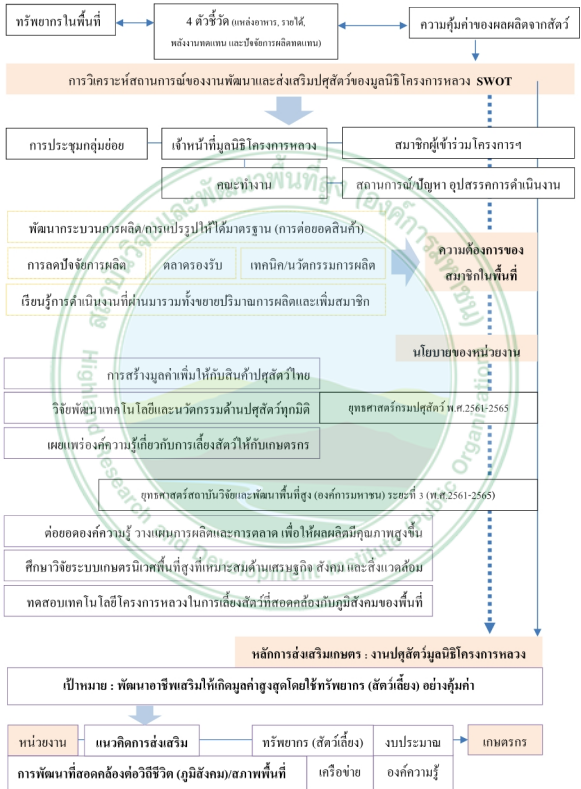
การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ.2561-2565 พบว่า ในกรณีความต้องการการบริโภคเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นนั้น ส่งผลต่อการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อเป็นนโยบายแนวทางปฏิบัติในภาพรวมที่ค่อนข้างชัดเจนในการเพิ่มขีดความสามารถด้านการผลิตปศุสัตว์ เพื่อตอบสนองความต้องการในเชิงพื้นที่ (Area approach) สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ให้กับสินค้าปศุสัตว์ไทย สำหรับทิศทางในการดำเนินการการปศุสัตว์ของกรมปศุสัตว์ในอีก 5 ปี 10 ปี ข้างหน้านั้น มี

แนวทางสนับสนุนการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านปศุสัตว์ทุกมิติ เผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ให้กับเกษตรกร รวมถึงยกระดับการผลิตสินค้าปศุสัตว์ให้สอดคล้องกับความต้องการและกลไกตลาด โดยเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนในทุกกิจกรรมการผลิตไปจนถึงผู้บริโภค จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ.2561-2565 มีหลักการหรือแนวทางที่จะส่งเสริมและเผยแพร่งานปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงได้ ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานโครงการฯ ที่ผ่าน และในส่วนของการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ 3 (พ.ศ.2560-2564) นั้น องค์การได้นำสภาพปัญหา และสถานการณ์แวดล้อมในปัจจุบันภายในพื้นที่สูงมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ เมื่อพิจารณาถึงแนวทางการพัฒนาแต่ละตัวชี้วัด พบว่า มียุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมตัวชี้วัดด้านความมั่นคงทางอาหาร และรายได้ แต่ทั้งนี้ตัวชี้วัดด้านพลังงานทดแทน และปัจจัยการผลิตทดแทน (ปุ๋ยคอก) ไม่ได้มีการส่งเสริมที่ชัดเจนในลักษณะที่เป็นแผนงาน หรือ โครงการที่เป็นแนวทางปฏิบัติ เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความสำคัญรองจากการพัฒนาด้านแหล่งอาหาร และรายได้ซึ่งต้องมีการพัฒนาผลผลิตให้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาจึงมีแนวทางที่มุ่งเน้นในการแก้ไขปัญหามาโดยลำดับความสำคัญในสิ่งที่จำเป็นแก้ไขหรือพัฒนาในลำดับต้นๆ

ดังนั้น การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ (พ.ศ.2561-2565) และการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ 3 (พ.ศ.2560-2564) ประกอบกับการพิจารณาสถานการณ์ ผลการดำเนินงานของโครงการฯ ซึ่งได้นำมาวิเคราะห์สถานการณ์ของงานพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงด้วยวิธีการในรูปแบบ SWOT รวมถึงผลการประชุมกลุ่มย่อยในการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงทั้ง 5 แห่งในพื้นที่ทดลองวิจัย เมื่อรวบรวมประเด็นสำคัญ พบว่า หลักการส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตรที่จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมและเผยแพร่งานปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงของหลักการส่งเสริมการเกษตร (Principle of Agricultural Extension) สำหรับการส่งเสริมและเผยแพร่งานปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวงคือ สาระสำคัญที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนา เพื่อที่จะทำให้เกษตรกรมีความสามารถในการเลี้ยงสัตว์หรือการปศุสัตว์ได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่และใช้อย่างคุ้มค่า โดยมองปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงที่ดำเนินการทดลอง ร่วมกับการรับฟังความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ในด้านปัญหา อุปสรรค ความต้องการของคนในพื้นที่ซึ่งจะเป็นแนวโน้มในการพัฒนาทั้งทางด้านแนวคิด การพัฒนาที่จะต้องเป็นนโยบายกรอบการดำเนินงานที่สอดคล้องต่อสถานการณ์ความต้องการของเกษตรกรการบริหารจัดการตลาดรองรับที่จะต้องเชื่อมโยงกับการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ได้มาตรฐาน มีนวัตกรรมใหม่ๆ ในการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

สรุปแนวทางการส่งเสริมและเผยแพร่งานปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง

โดยใช้หลักการทางด้านการส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร

สรุปข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง ในอนาคต

แนวทางการส่งเสริมและเผยแพร่งานปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง คือ

- 1) การศึกษาความต้องการของชุมชนในพื้นที่ที่ประกอบกับฝ่ายปศุสัตว์ต้องมีการปรับกระบวนการทั้งในด้านการส่งเสริมการตลาดที่สามารถรองรับผลผลิตที่เพียงพอ
- 2) ควบคุมและปรับปรุงด้านมาตรฐานพื้นที่หรือโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ มาตรฐานคุณภาพสินค้าตามมาตรฐานมูลนิธิโครงการหลวง
- 3) สร้างความเข้าใจให้กับชุมชนในเรื่องของอาชีพเสริม
- 4) การจัดการด้านลูกพันธุ์กับการตลาด ควรมีการบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปสงค์อุปทาน ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพสินค้า ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับตลาดรองรับและราคาสินค้า
- 5) สนับสนุนการเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลายชนิด สอดคล้องกับวิถีการบริโภคและสภาพพื้นที่
- 6) ต่อยอดการพัฒนาผลผลิตให้เป็นสินค้าแปรรูป และกระบวนการผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

สรุปข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาและส่งเสริมปศุสัตว์ของมูลนิธิโครงการหลวง ในอนาคตตามตัวชี้วัด 4 ด้าน

ตัวชี้วัดด้านแหล่งอาหาร (โปรตีน)

- ควรมีการสำรวจความต้องการหรือความนิยมอาหารของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ และชุมชนใกล้เคียง เพื่อที่จะสามารถเลือกประเภทสัตว์เลี้ยงที่ตรงกับวัฒนธรรมการบริโภคของชุมชนได้ เพื่อที่จะลดรายจ่ายด้านอาหาร (โปรตีน)ลงได้
- แหล่งอาหาร ควรพิจารณาถึงการนำมาเป็นตัวชี้วัดหรือไม่ เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันด้านแหล่งบริโภคในบางพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับตลาด ศูนย์กลางการค้าขาย มีทางเลือกในแหล่งอาหารที่เพิ่มมากขึ้น และนิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปมากกว่าการบริโภคสัตว์ที่เลี้ยงเอง ดังนั้นทางมูลนิธิจึงควรปรับปรุงนโยบายการประเมินผลตัวชี้วัดนี้
- สนับสนุนให้มีการเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลายประเภท เพื่อสร้างทางเลือกให้กับการเป็นแหล่งอาหาร รวมทั้งเป็นแหล่งรายได้ที่เพิ่มขึ้น หากมีการบริโภคที่เพียงพอแล้ว

ตัวชี้วัดด้านรายได้

- ควรพัฒนาด้านตลาดรองรับสินค้า
- ส่งเสริมให้มีการผลิตอาหารสัตว์ เพื่อลดรายจ่ายด้านต้นทุนปัจจัยการผลิต
- ควรกำหนดช่วงระยะเวลาประกันลูกพันธุ์ โดยผ่านการฉีควัคซีนป้องกันโรค เพื่อลดการสูญเสียลูกพันธุ์ และสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ

- สนับสนุนการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย จากการเลี้ยงสัตว์อย่างต่อเนื่อง และให้คำแนะนำในการจัดท้าวอย่างถูกวิธี สามารถคำนวณผลรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายในบัญชีการผลิตได้อย่างถูกต้อง เพื่อที่เจ้าหน้าที่และสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการฯ จะสามารถประเมินผลการเลี้ยงสัตว์ได้

- พิจารณาประเภทสัตว์เลี้ยง ที่มีกระบวนการเลี้ยงที่ไม่ยุ่งยาก ทนต่อสภาพอากาศบนที่สูง และมีระยะเวลาเลี้ยงที่สั้นเพื่อที่จะลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะสัตว์ที่ต้องเลี้ยงด้วยอาหารสำเร็จรูป

- ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง และมีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาจากอาชีพเสริมสู่อาชีพหลัก

ตัวชี้วัดด้านพลังงานทดแทน (ก๊าซ)

- ควรมีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำการติดตั้งบ่อก๊าซชีวภาพ รวมถึงแก้ไขปัญหาตลอดระยะเวลาการดำเนินการผลิต รวมถึงมีการสาธิตหรือสร้างตัวอย่างการผลิตบ่อก๊าซชีวภาพให้เห็นเป็นรูปธรรม

- สนับสนุนงบประมาณต้นทุนการผลิต ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้ง

- สร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตก๊าซชีวภาพเพื่อสร้างองค์ความรู้ และสามารถแบ่งปันอุปกรณ์หรือวัสดุร่วมกันเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ซึ่งการสร้างกลุ่มจะสามารถสร้างกำลังใจร่วมกันในเป้าหมายเดียวกัน

- การส่งเสริมประเภทของสัตว์ที่สอดคล้องกับนโยบายด้านพลังงานทดแทน (ก๊าซ) อย่างแท้จริงทั้งในด้านปริมาณของมูลและคุณภาพของมูลสัตว์ต่อการผลิตก๊าซด้วยเช่นกัน

- ลักษณะพื้นที่ในบางศูนย์ฯ มีความลาดชันสูงไม่เหมาะสมต่อการติดตั้งบ่อก๊าซชีวภาพ ดังนั้น นโยบายการส่งเสริมสำหรับตัวชี้วัดด้านพลังงานทดแทน (ก๊าซ) นั้นควรพิจารณาเฉพาะบางพื้นที่

ตัวชี้วัดด้านปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยคอกแทนปุ๋ยเคมี)

- ควรมีเจ้าหน้าที่แนะนำขั้นตอนการผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก อย่างถูกวิธี เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดคือพืชผลทางการเกษตร รวมถึงเพิ่มมูลค่าในการจำหน่าย นอกจากนี้ควรอบรมให้ความรู้ถึงมูลสัตว์แต่ละชนิดต่อความเหมาะสมกับพืชแต่ละชนิดด้วย